

Tvůrčí život

ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ

ročník 13/2024

číslo 4

Internet

**Rozdělená
společnost**

**Radikální
teologie**

**Komunitní
centra**

**Unitářský letní
tábor**

**Unitáři na
Prague Pride**

**Liturgický
tanec**

**Rozhovor
s Radovanem
Lovčím z OUB**

**Praktická
duchovní
cvičení**

Nerůst

Unitáři v době internetu

**Rozdělená společnost
Komunitní život**

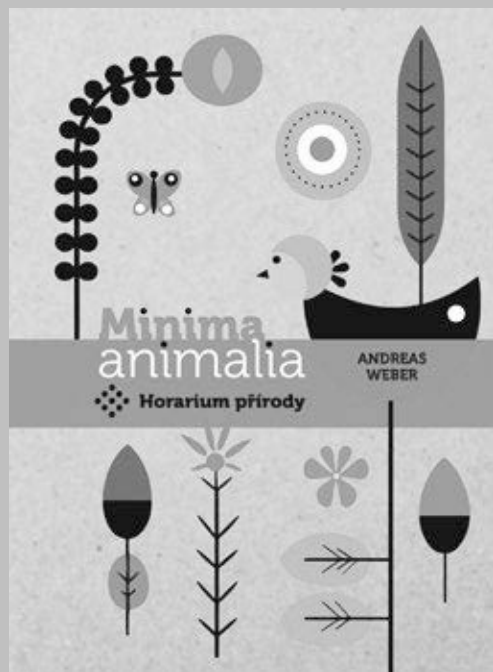

Minimalia Diárium

Pokud vás zajímá propojování spirituality s novými pohledy na lidský vztah k přírodě, tvořivost, vědomé prožívání života, nacházení naděje a radosti z vlastní existence a služby světu, pak je náš nový diář určený právě vám!

Ke každému dni v roce zde najdete kratičké povzbuzení a inspiraci k tomu, jak jím projít vědoměji, zapojit se do intenzivního bytí, které kolem nás proudí. Diář své majitele jemně směřuje spíše k vnímání cykličnosti přírodního času než lineárnosti času historického. Každou stránku pak ještě doprovází jedna ze tří sta šedesáti pěti originálních dětských kresbiček povzbuzujících nejen zapisovat, ale i malovat, vlepovat, vkládat... zkrátka neodolatelně zvou k zaplnění téhle zatím bílé otevřené pokladnice drobných i velkých příběhů, jež nás čekají, sotva ráno otevřeme oči.

Cena: 150 Kč.

Minimalia Animalia. Horarium přírody

Andreas Weber

Kniha německého biologa a ekofilozofa je souborem devadesáti devíti přitažlivých úvah psaných v deníkovém formátu během jednoho přírodního roku – od vykvetení sněženek do jejich objevení se znovu počátkem dalšího jara. Hlavním „hrdinou“ každého zamyšlení je nějaká drobná konkrétní forma bytí na naší zemi: od jabloně přes růži, sýkorku, ropuchu po stéblo trávy, kámen, lišejník, oblak, mořské tvory a mnohé další. Je to kniha plná živoucnosti i něžné poetiky, která se nevyhýbá ani tématům jako odumírání, tlení a rozklad, a k tomu nabízí hluboce duchovní vhled do našeho vlastního, lidského života.

Doporučená prodejní cena: 299 Kč,
pro členy NSČU 250 Kč.

Sváteční čas s koncem kalendářního roku zdánlivě opanovaly dva v něčem protichůdné a v něčem společné přístupy, které na nás od konce října masivně a intenzivně útočí z veřejného prostoru: Tím prvním je víření konzumu kolem vašich očí a uší. Ponoukání k nákupům a zase nákupům, protože je přece „nezbytné“ mít skvěle dekorované obydlí, dělat dárkovou radost co nejvíce lidem, mít plný stůl... Tím druhým je v určitém smyslu pravý opak: věnujte se hlavně sobě, co nejméně pracujte, hodně odpočívejte, dopřejte si čas na sebe, pořídte si něco pro radost, rozmazlujte se... Co mají tyhle dva předvánoční trendy postmoderní doby společné, jste si jistě všimli: Zadírají vám takzvané pod kůži myšlenku, že pokud se zachováte podle návodu, budete vy, vaši nejbližší, váš domov, vaše okolí zářit dojemným štěstím.

Nemám vůbec nic proti slavnostní výzdobě, dárkům, pohostinnosti ani péči o sebe. Spíš přemýšlím v této souvislosti rok co rok o jedné věci: Nevytrácí se nám z té sváteční doby širší společenství, než je rodinný kruh? O něm se totiž téměř nemluví. Pravda, nejrozumnější charitativní sbírky jsou v tomto čase také násobně víc viditelné než v průběhu celého roku, ale mě zajímá společenství opravdové, fyzické, nikoli jen anonymní příspěvek. Odhodlat se k setkání či setkávání s lidmi, kteří mi nejsou až tolik blízcí nebo jsou úplně cizí. Strávit část svátečního času pospolitostí mimo okruh svého „doma“ a věnovat část hezké atmosféry, kousek milé nálady do prostoru světa. Nebo ji odtamtud přijmout, načerpat – případně (nejlépe) oboje.

Vím, že je to poměrně obtížný úkol, znamená na chvíli dobrovolně vyměnit důvěrně poznané, bezpečné, milé, tradiční a osvojené za náhodná setkání, u nichž nikdy nevíme, co přinesou. Navíc v čase, kdy si chceme odpočinout! Na druhou stranu, každé vykročení člověka z jeho takzvané sociální bubliny v čase, kdy jsme naladěni na nespěchání a radost (a to o zimních svátcích vesměs býváme), v sobě může mít pozitivnější příslib a potenciál než v průběhu běžného roku. I proto jsem ráda, že právě teď vychází číslo našeho časopisu, v němž je významná část obsahu věnována komunitnímu životu. Je to dobré vánoční čtení: o věcech, které posilují smysl našich životů, o lidech, kteří ho posilují v jiných. A v nás může posílit odhodlání věnovat trochu svého času a energie druhým. Těm druhým, které vesměs neznáme nebo neznáme až tolik, ale můžeme s nimi společně na chvíli aspoň malou měrou přispět ke scelování vztahů v našem světě. To je obrovský dárek! Sice, jak píše Ruth Weiniger ve svém textu o dobré partě, „je nebezpečné idealizovat si výsledek“, ale proč to nezkoušet? Vždyť naše Unitarie jsou přesně pro toto jako stvořené! Máme prostory, máme lidi. Vytvořit a veřejně aktivně nabídnout příležitost k setkání mimo naše pravidelné programy není složité ani drahé. A věřte, teď je nejlepší čas udělat první krok!

Ať se vám daří v době zimní, v čase běžném i svátečním, dávat i přijímat radost!

Kristýna Ledererová Kolajová

OBSAH

ŽIVÉ TÉMA: Unitáři v době internetu

- 3 Průlet očima internetu (Jan Kršňák)
- 10 Světla a stíny internetu (Pavel Sedlák)
- 16 Zoomové skupiny OŠS: Unitářství v době internetu (Petr Samojský)

IN MEDIAS RES: Rozdělená společnost

- 17 Osvobozující síla rozporu: Nad úvahami Hermanna Levina Goldschmidta (Ruth Jochanan Weiniger)
- 21 Tak co s tou rozdělenou společností? (Ruth Jochanan Weiniger)
- 27 Jan Motal: Radikální teologie: Knižní recenze (Ruth Jochanan Weiniger)

DUCHOVNÍ ROZHLÉDNUTÍ: Komunitní život

- 29 Žižkostel – bezpečné místo pro každého bez rozdílu: Rozhovor s Táňou Vozkovou, provozní ředitelkou Žižkostela (Rozhovor vedla Kateřina Höferová.)
- 36 Prostor jsme dostali od města a chceme to městu a lidem v něm vrátit: Rozhovor s Klárou Břešťákovou, předsedkyní Křesťanského kulturního centra Zlín (Rozhovor vedla Kateřina Höferová.)
- 41 Myšlenka vzdělávání je propojitelná s řadou světových náboženství: Rozhovor s Bárou Procházkovou (Rozhovor vedla Kateřina Höferová.)
- 46 KC jako dobrá parta! (Ruth Jochanan Weiniger)

KALEIDOSKOP

- 51 Unitářský letní tábor 2024 (Kristýna Ledererová Kolajová)
- 58 Unitáři na festivalu Prague Pride 2024 (Miloš Hlávka)
- 61 Odhalování posvátna: Liturgický tanec prohlubuje duchovní účast v newyorské obci (Elaine McArdleová)
- 65 Bůh v mezerách (Roman Figura)

Z UNITÁŘSKÉ KNIHOVNY

- 67 Zprávy z unitářské knihovny v Praze: Dvacátý třetí díl (Bohdan Chlíbač)

UNITÁŘSKÉ ROZHOVORY

- 69 Unitářství je také evangeliem! Rozhovor s Radovanem Lovčím, členem OUB (Rozhovor vedl Matěj Čihák.)

ČESKÉ UNITÁŘSKÉ OBCE A SKUPINY

- 81 Být spolu (Božena Kohoutová)
- 83 Prázdninové aktuality OUP (Luděk Pivoňka)

Z UNITÁŘSKÉ AKADEMIE

- 85 Reflexe duchovních cvičení Unitářské akademie (Sarah Vinz)

ZELENÁ UNITARIA

- 89 Kult vody: Zázračné a léčivé prameny (Helena Zvolská)
- 94 Nerůst: Dobrý život pro všechny v mezích jedné planety (Martin Čech)
- 103 Nerůstový kolektiv: Čas dorůst: Knižní recenze (Matěj Čihák)

Průlet očima internetu

Jan Kršňák

Jednou prohlédneme, stane se to spíš dříve než později. Zvedneme hlavu od telefonu a do očí nám zasvítí slunce. Jeho paprsky se odrazí od dotykové obrazovky a vyrazí nám ji z ruky. Zůstaneme stát s prázdnou dlaní. Konečky prstů ovane teplý vzduch a rozežře jejich otisky ztuhlé chladnými dotyky s kyberprostorem. Rozhlédneme se kolem a pochopíme, že se to přihodilo všem. Budeme tam stát s otevřenými očima a bijícím srdcem a po tváři nám přeběhne úlevný úsměv. Budeme vědět, kam teď máme jít. Nevím, kdo všechny ty popadané telefony sesbírá.

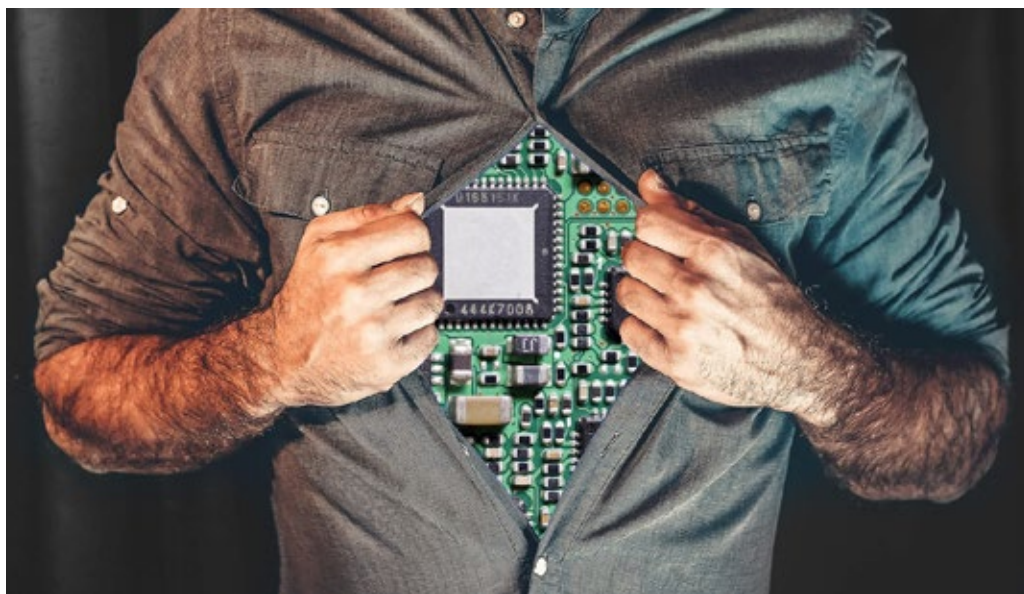
Jednou prohlédneme, zvedneme hlavu od telefonu a do očí nám zasvítí slunce.

(Foto © pixabay.com.)

Žijeme v medializované krajině, probíhá digitalizace společnosti. Jsme závislí na internetu, člověk už není tím, kým býval. I nebe se změnilo, jak jej po nocích podsvěcuje naše civilizace. Hvězdy ve 21. století svítí matněji. Většinu jich vůbec nevidáme. Přesto víme, že tam nahoře jsou a jejich svit září jako kdysi. Kdo věnuje pozornost pohledům pramenícím v srdci, namísto obrazů vyráběných modernizovanou myslí, často dostává chuť ztlumit všechna ta elektronická světla a pohlédnout do záře noci.

Když se děti chopí telefonu, pohladí jej a zadívají se do jeho hlubin. Splývají se sítí, síťují se jim oči. Planou jim při tom zvědavostí a nadšením. Po pár hodinách sledování videí jim vyhasnou. Jako by se síť vyživovala světlem lidských pohledů. Neví se, co to znamená pro budoucnost člověka. Ví se jen, že i v dospělé populaci byly úžas a radost ze života zařazeny na seznam vyhynutím ohrožených pocitů.

Člověk byl stvořen z lásky k poznání. Aby poznával svět, tvořivě obohacoval vesmír, roz-

Jako by dospělost v civilizované společnosti znamenala vzdát se radosti z podílení se na stvoření.
(Foto © pixabay.com.)

množoval tvary života a nadšeně opěvoval Srdce, jež to vše láskyplně drží pohromadě. Procházíme životem a světla světa se mísí se světly vycházejícími z našich niter. Jsme tvorové světla. Příslib života a otevřené tajemství budoucnosti jsou tím, co neznatelně září z očí malých dětí. Je to láska k poznání, co jimi prosvítá do okolní krajiny. Později skoro všem dětem oči pohasnou, jako by dospělost v civilizované společnosti znamenala vzdát se radosti z podílení se na Stvoření.

Internet jsme sestrojili z lásky k poznání. Abychom dohlédli dále a hlouběji a abychom všechny naše poznatky měli hezky na jednom místě a každý z nás se jimi mohl nechávat prostoupit, jak bude potřebovat, aby mu životodárná práce na tvoření světa šla lépe od srdce. S nástroji a technologiemi žijeme v podivuhodné symbióze odedávna. Informační technologie patří k našemu tělu, jako pavučina náleží k pavoukovi. Pavučina je součástí pavoukova těla. V tomto smyslu jsme závislí na technologiích, jako je pavouk závislý na pavučině. Závislost nemusí být nutně zlá, patří k životu. Nejsem oddělitelný od světa a jeho Řádu. Pavučiny se snadno trhají. Pavouk pak ze svého nitra utká novou, čerstvou, ještě nespátranou.

S každým využitím internetu člověkem síť roste. Nikdo nemá sociální síť stejné, každý chytáme něco jiného. Své pohledy síťujeme s pestrými fakty, příběhy, obrazy, programy, aplikacemi a stroji. Žádné dvě pavučiny nejsou stejné, každá má jiná oka. Obvykle se počítá, že pavouci mají šest či osm očí, ale ve skutečnosti jich mají více. Pavučina je totiž stádo očí, které materializují své vidění, aby měl pavouk co žrát. Internet je sociální síť zhmotňující lidské i nelidské myšlení.

Člověk je pavoukem splétajícím pavučiny a také očima sítě. A ještě i pestrým motýlem, jenž jimi na své cestě za objevováním lesa umí proletět. O sítích a průletech hovoří zdejší příběhy. Zadáním bylo psát o charakteristikách sociálních sítí, ale smysluplnější je vyprávět, kudy a proč se jim vyhnout.

Když se dospělí zaplétají se sítí, jejich pohledy se zaplétají s oky sítě a oni sami se stávají zasíťovanými. Ještě si pamatujeme, jak se internet dal vypnout. Děti už ne. Ty vnímají internet a sociální síť jako přirozenou a neodmyslitelnou součást zdejší krajiny. Chováme se jako děti, když se domníváme, že telefon, tedy permanentní připojení k síti, je dnes k životu prostě potřeba. Náš telefon je

jedním z uzlů Sítě a současně jedním z jejích vláken. Přináší nám spoustu informací a užitku. Jiné poznání lze nabýt, všímáme-li si, že i tudy, kde se žádná vlákna nesíťují, prolétává světlo a proudí vzduch.

Tvoření internetu probíhalo paralelně s výrobou atomových bomb. První se jmenovala Trinity. Jakmile její zář sežehla poušť, fyzikové a inženýři, co si včas nenasadili svářečské brýle, prožili setkání se světlem, jež lidské oko nespátřilo. Vycházelo z nitra bomby, stvořené žářem nepocházejícím z tohoto světa. Internet byl od začátku zamýšlen jako technologická síť, co má přežít explozi roje atomových bomb. Aby vlády neztratily žádné podklady a mohly nadále vládnout a aby bylo možné komunikovat i poté, kdy se již na zemském povrchu nebude dát žít. Aby bylo možné navázat spojení. Aby informace a kontrola přežily konec světa.

Aby se v atmosféře, již vanul strach ze vzájemného zničení, dalo dýchat aspoň trochu nadějně, byl na americké straně sítě sepsán vojenský program Mutual Assured Destruction (vzájemně zaručené zničení), zkráceně MAD (šílenství). I po skončení studené války je tento scénář stále aktivní. A tak se dnes mimo jiné

po Silicon Valley, v kruzích tvůrců sítě, šíří víra zvaná longtermismus. Spočívá v přesvědčení, že nevádí, když budováním digitálních světů a chytrých technologií zničíme veškerý život na Zemi. Když se nevypálíme bombami, odpadními plyny strojů tu vytopíme k nežítí. Nevadí. Stvoříme-li chytré a šikovné stroje, co budou ve vzdáleném vesmíru schopny kolonizovat další planety, život přetrvá po miliony a miliardy let. Člověk je pouhým mezičlánkem, evolučním stupínkem mezi bakteriemi operujícími s kyslíkem a uhlíkem a životem stavějícím sebe sama z křemíku, hliníku, oceli a vzácných kovů. Zní to jako šílenství a je to šílenství. Ti samí lidé udržují při životě sociální sítě a operační systémy, vymýšlí nové telefony, staví umělé inteligence a zcela ignorují těla a duše lidí. Nemluvě o bytí „nelidí“. Proto je život v digitalizované společnosti tak nesmyslný a neživotodárný.

Internet měl být světovou knihovnou, místem, kde se setkávají objevy, otázky a odpovědi celého lidstva a společně tkají známo, neznámo, spatřitelné i nespátřitelné tak, aby mohl život tvořivě pokračovat směrem k setkání tváří v Tvář. Poslední léta je internet rozbitý.

Ani trochu netušíme, proč se umělé inteligence chovají, jak se chovají. (Foto © pixabay.com.)

Dnes mám na Facebooku 1 429 přátel. O drtivé většině z nich lze říci jen to, že netuším, kdo ti lidé jsou. Vůbec je neznám. U některých mám podezření, že nejsou lidmi, ale programy. Mnoho z těch, které zařadit umím, jsem potkal jedinkrát a nejsem si vůbec jist naším přátelstvím. Sociální sítě proměňují význam přátelství. Neví se, jak přesně, ani co to znamená pro budoucnost lidství. Na YouTube, TikToku či Instagramu už se namísto o přátelích hovoří o sledujících či následujících. Rok 1429 byl rokem tažení Johanky z Arku. Ta měla sociální síť, jež nebyla z tohoto světa.

Na konci středověku jsme zavrhlí stávající Řád a do středu všehomíra postavili sebe, člověka. Civilizační proces je úprava světa k obrazu našemu. Konkrétněji k obrazu našeho vlastního rozumu. Být moderní znamená zničit vše staré (včetně nebe a země) a vybudovat to znovu, lépe, efektivněji, a především rozumněji. Vymyšlení a výroba světového Řádu od nuly je ohromný a náročný úkol, který, jak časem rozum nahlédl, nelze zvládnout bez pomoci strojů. A tak se postupně zrodila novověká posedlost mechanikou a následně i naše existenční závislost na technologiích.

Digitalizace společnosti je nejnovější pokus o stanovení Řádu, jenž konečně zabezpečí a vysvětlí svět tak, aby lidé mohli žít v klidu a s jistotou, že mají Vše pod kontrolou. Máme za to, že matematika je jazykem vesmíru a že pokud Vše dokážeme vyjádřit řečí rovnic a algoritmů, zář jejich pravd se rozlije krajinou a do lidských společností konečně sestoupí Řád a lidskou mysl ozáří Jistota.

Aniž bych chtěl podceňovat schopnosti světových technologií, cítím potřebu pro jednou jasně napsat, že tudy cesta nevede. Vzhledem k vlastnostem digitálních informací se totiž digitálními stroji a programy nedá nic uspořádat, a už vůbec ne řídit. Což je přesně to, co si od celoplanetární sítě strojů slibujeme.

Lewis Mumford psal před 90 lety v knize *Technika a civilizace* o Strojích, jenž neviditelně propojuje veškeré technologie a následně stimuluje i lidskou potřebu vymýšlet a zapínat stále větší a komplexnější systémy. Není zřejmé, kdy lidský rozum vytváří technologie a kdy technologie vytvářejí lidský rozum. Jde

o vzájemný tanec, podivuhodnou symbiózu, o splynutí ne nepodobné očím a vláknům pavučiny. Všechny technologie mají zamýšlené i nezamýšlené důsledky. Domníváme se, že tvoříme Řád, ale současně produkujeme i chaos. Myslíme si, že naše přístroje podporují život, ale všude kolem sebe i v nás samotných rozmnožujeme umrtvení.

Digitalizace je proces proměňující život na číselné procesy. Smyslem existence všech počítačů je počítat, internet není nic jiného než oceán čísel. Za digitalizací společnosti věží touha žít ve vypočitatelném a vypočítaném světě. Rozum miluje čísla. Protože nežijí. Nejsou z tohoto světa.

Sociální sítě jsou obecně vnímány jako zábava, což souvisí se slovem zabavit. Zde je zabavována lidská pozornost. Pohledy, obrazy i pochody lidských niter jsou digitalizovány. Na povrchu sbíráme lajky, pod povrchem jsme sbíráni a datifikováni, objektivizováni, prodáváni a nakupováni. Nevíme přesně, jaká data o uživateli sítě sbírají a co z nich vytvářejí, je to tajemství. Nevíme ani, co s nimi dělají. Víme jen, že když se díváme na YouTube, YouTube se dívá na nás a umělé inteligence na pozadí propočítávají naše nálady, chování i nejbližší kroky. Telefony si všímají, s jakou intenzitou hladíme obrazovky, a poznají, kdy jsme znudění či unavení. Pak nám pustí, co máme rádi, abychom ještě chvíli vydrželi. Každou vteřinu naší pozornosti lze zpeněžit. Zatím nejrozsáhlejší analýzu ekonomie pozornosti sepsala Shoshana Zuboff v knize *Věk kapitalismu dohledu*.

Pro popis digitální moci „techfirem“ používá označení Velké jiné. Evokuje tím nejen jejich „všeprostupující“ dosah ve stále hlouběji se digitalizující společnosti, ale i tajuplnost jejich útrob, nelidskou rychlost jejich operací a také oslňující, a přesto temné světlo vycházející z jejich byznysplánů a produktů. „Velkému jinému je jedno, co si myslíme, co cítíme nebo co děláme, dokud mohou biliony jeho smyslových, aktivizujících očí a uší pozorovat, vykreslovat, datifikovat a instrumentlizovat obrovské zásobárny dat, jež vznikají v galaktické vřavě připojení a komunikace,“ píše Shoshana Zuboff.

Nejen světlo rozumu prochází lidskýma očima. Také srdce vidí. (Foto © pixabay.com.)

Pro Google (vlastníci YouTube) a Metu (Facebook, Instagram, WhatsApp) jsme primární surovinou. Horninou či bahnem, z nichž těží data a kují produkty, jež následně distribuují reklamním agenturám. Sociální sítě (a velká část veřejného internetu) jsou dnes primárně digitálními reklamními panely. Reklama je v aktuální verzi sítě nejpodstatnějším informačním obsahem. Snad jen TikTok operující pod záštitou Komunistické strany Číny je výjimkou. Zdá se, že zde více než o peníze z reklamy jde o zničení vnímání a myšlení dětské populace všude mimo Čínu. Na naší americké straně internetu zatím Snapchat, Discord, YouTube a Instagram hravě dokáží skloubit obojí. Rozbité, nešťastné a bloudící pohledy jsou náchylnější k manipulaci, a proto jsou pro reklamně-konzumní procesy digitalizované společnosti vhodnější.

Záměrem je zahltit pohledy obrazy, které udrží naši pozornost zasíťovanou do Stroje generujícího zisk jeho vlastníkům a operátorům. Když budeme trávit čas v Síti a když ta bude vědět, kdo jsme i co chceme, a pokud bude schopna naši identitu a naše touhy formovat k obrazu svému, pak se bude moci prezentovat

Jistotou, jakou od ní její klienti očekávají. Pak se stane skutečným Řádem, kde nebudou problémy ani stíny a každý z nás bude zalit jasným vysvětlujícím vše, co potřebuje vědět a dělat, aby žil. Zlo vyhyne a lidé se ocitnou v říši světla.

Sociální sítě obrazů, útržků textu a memů jsou jen vrcholem ledovce. Mnohem zlověstnější než oceán reklamních a dezinformačních lží je skutečnost, že věříme v pravdu dat, čísel, tabulek, grafů a výpočtů. Shoshana Zuboff hojně rozebírá texty Alexe Pentlanda, jednoho z ideologů Silicon Valley. Ten říká: „Velká data nám umožňují nahlížet na společnost v celé její složitosti prostřednictvím milionů sítí výměn mezi jednotlivými lidmi. Kdybychom měli k dispozici ‚boží perspektivu‘, vševidoucí pohled, mohli bychom dospět ke skutečnému pochopení fungování společnosti a podniknout kroky k nápravě všech problémů.“

Algoritmy pohánějící Google či Facebook jsou natolik rozsáhlé, že není člověka, který by se v nich plně vyznal. Nikdo neví, co přesně dělá jeho telefon. Používáme počítače, aniž bychom jim rozuměli, a nikdo to od sebe ani neočekává. Ani trochu netušíme, proč se umělé inteligence

chovají, jak se chovají. Jde o programy, které se nastavily samy. Nevidíme do složitých sítí jejich neuronů, o nichž též platí, že jsou příliš zasíťované, abychom je vůbec kdy dokázali rozplést. Jsou výsledkem práce rozumu, avšak rozum zde v rámci projektu absolutního pochopení a totální kontroly dospívá na svou mez. Člověk už není, kým si myslí, že je. Lidmi stvořený řád se ukazuje jako zcela nelidský. Snažíme se orientovat se v uzlech a sítích a propadáváme přitom očima sítě.

Má to tak být. Nejen vševědoudcnost je vlastností Božího pohledu. Jde též o pohled nelidský. Řád nepřestal uspořádávat pozemské dění jen proto, že jsme si kdysi usmysleli, že onomu uspořádávání nebudeme věnovat pozornost a Vše si spočteme podle sebe, později zcela důvěřující výpočtům počítačů. A tak se dnes spíše než podle člověka řídíme podle nelidských, monstrózně vypočítavých náhledů strojů. Lopotíme se digitalizující se společností, odsouzení běžet stále rychleji a inovativněji, aby vše zůstalo na stejném místě. Sdílíme tváře, myšlenky i pocity na sociálních zdech. Setkáváme se v „onlinu“. Sbližujeme se se sítí vydávající se za svět. A my její lež přijímáme. Proto máme za to, že digitalizace člověka je zkratka nevyhnutelná.

Mezi číslicemi vždy zeje mezera, prázdnota nevypočitatelného. Volný a nekonečný prostor, ne nepodobný světům rozléhajícím se mezi řádky a slovy. Někdy, jako v případě 4, 8 nebo 9 je dokonce sevřen linií číslice, ale přesto zde je a nemůže nebýt, neboť ta by bez něj nebyla sama sebou. Když se v hlubinách binárního kódu digitálních světů hejna jedniček a nul proměňují mezi sebou, neznamenný oka mžik nejsou jedničkou ani nulou. Jakmile čísla sestoupí na Zem, přinesou s sebou i nevyčíslitelnost. V případě současných procesorů se to děje miliardkrát za sekundu.

Rozumem to nelze nahlédnout. Stejně jako si nevšímáme ok sítě a vidíme jen uzly a vlákna. Kdyby motýl pozoroval jen je, pavučinou by neproletěl. Avšak nejen světlo rozumu prochází lidskýma očima. Také srdce vidí. Z hlediska racionální definice člověka jsou jeho pohledy nejen iracionální, ale také nelidské. Z hlediska stvoření má rozum smůlu, protože člověk byl

stvořen z lásky k poznání a kvůli ní. Rozum by rád obsáhl celý svět (a tak vymyslel internet), srdce jej pojímá od samého Počátku. A líbí se mu, co rozum za poslední staletí „vymňoukl“.

Když nás sleduje telefon, když nás svýma algoritmickými očima pozorují programy Velkého jiného, když si nás internet nelidsky upravuje k obrazu svému, je to Svět, kdo se na nás dívá. Digitalizace je pokračováním průmyslové revoluce a ta zase plynule navazuje na odvěké používání nástrojů, které všechny vycházejí od Adama přidávajícího jména ke Všem stvořenému. Nikoli rozumem či řečí, nýbrž pohledy a srdcem. Každá síť má oči, kterými lze proletět na druhou stranu. Až tam, kde jedničky a nuly přicházejí o formu a čísla se ztrácí ve světle rodící se prázdnoty. Až do Ticha mezi slovy člověka, co jako první ochutnal ze Stromu poznání. Svět se na nás dívá a skrze jeho oči k nám proudí světlo Neviditelného. To vídá srdce, když je klidné jako nebe.

Každou minutu je na YouTube nahráno asi tři sta hodin videí. Nikdo je nikdy neuvidí všechna, jen Vidící a Stroj. Latinské slovo „videō“ znamená vidím. Není zřejmé, kde při sledování videí končí pohledy a kde začínají obrazy. Když se na nás dívá svět a zaplavuje nás světlem svých pohledů, ať už niterných, slunečních či digitálních, připomíná se nám, co jsme se před pár sty let ve jménu rozumnosti vlastních pohledů rozhodli zapomenout. Skutečnost, že světlo plynoucí do očí korytem srdce není nikdy výhradně naše, že je v něm vždy přimíseno i Neviditelné světlo, zářivější, než jsme my sami.

V lidských očích žijí houby. Jmenují se Ascomycota, Basidiomycota nebo Aspergillus. Houby vytvářejí své myceliální sítě poslední miliardu let, tedy o miliardu let déle než člověk. Za tu dobu se nikdy nestalo, že by lidskýma očima neproudilo světlo Božího pohledu. Průlet očima sítě je klidnou kontemplací světla. Světla viditelného, zasíťovaného, tvořeného vlákny, uzly, obrazovkami či tlačítky a světla neviditelného, linoucího se z hlubin ok. Procházení se světlem naplňuje vidění spokojeností, pokorou a úžasem. Někdy se krajinou rozhlíží rozum, mnohem častěji nás doprovází obrazy srdce. Člověk

Svět se na nás dívá. (Foto © pixabay.com.)

a svět spolu žijí v podivuhodně láskyplné symbióze. Pozornost je láska. Děti usedají k obrazovkám s láskou k poznání v očích. Stejně tak internet je do velké míry důsledkem neukojitelné lásky k poznání. Byla to srdce vědců a techniků, kdo vymyslel a sestrojil atomové bomby. Jejich rozumy moc dobře věděly, co páchají, neměly však moc něco změ-

nit. Jasnost „strojovitého“ nebe měla sestoupit na Zem. Aby nás inspirovala ke stvoření sítí s tisícem očí a my se do nich bezhlavě ponořili a začali se v nich rozpouštět. Abychom v záplavě výpočtů, v bezedném informačním oceánu stvořeném rozumem i nerozumem, na mělčině u břehu potkali lidské srdce, jak po sobě se Srdcem cákají světlo.

Světla a stíny internetu

Pavel Sedlák

Internet je u nás dnes podobnou samozřejmostí, jako je vodovod, jedná se o běžnou součást „inženýrských sítí“. Ve větších městech má dnes asi většina bytů „pevnou přípojku“ k této „informační dálnici“ 21. století. Zatímco však máme všichni nějakou více nebo méně přesnou představu o tom, jak funguje elektrická síť, vodovod nebo kanalizace, pro mnoho lidí může být fungování internetu poněkud „magie“. Rozumíme tomu, že vodovod je trubka, do které musí někdo na druhé straně nalít vodu. Podobně je elektrická síť drát, do něhož elektrárny dodávají proud. Předchůdcem internetových sítí jsou klasické telefonní sítě. Telefon představoval v principu až do roku 1990 dvě sluchátka, která se propojovala pomocí kabelů a spousty přepínačů. Přepínače byly v ústřednách, zde sídlila centrální autorita, která vlastnila kabely a v telefonních ústřednách přepojovala dráty, jak bylo potřeba.

„Negativní aspekty internetu jsou bohužel umocňovány vynálezem „umělé inteligence“.“
(Foto © pixabay.com.)

Nápady na vytvoření počítačové sítě se začaly objevovat ke konci šedesátých let dvacátého století. První zárodečná implementace zřejmě fungovala zhruba od roku 1971, pod názvem ARPANET. V roce 1969 bylo počítačů málo, většinou to byly sálové stroje používané pro vědecko-technické výpočty. Výpočetní čas byl velice drahý, proto bylo potřeba připojit

k jednomu počítači množství terminálů. Terminály bylo možné připojovat rovněž pomocí telefonní linky, takže k tomu mohl sloužit třeba i stovky kilometrů vzdálený počítač. Tehdy vznikla idea decentralizované komunikace, která by fungovala na jiném principu než běžná telefonní síť. Paul Baran přišel s nápadem vytvořit komunikační síť fungující na principu

„V roce 2009 se začala používat kryptoměna bitcoin.“ (Foto © pixabay.com.)

„předávání horké brambory“. O komunikaci by se staraly specializované minipočítače, které by si předávaly navzájem zprávy, takže „bramboru“ (datový balíček, paket) si mají uzly předávat podle principu „maximální snahy“ tak dlouho, až vychladne a je zahozena, nebo až doputuje k příjemci. Tyto minipočítače dnes mají název směrovače (routery). Každý směrovač má tabulku, na jejímž základě podle cílové internetové adresy paketu rozhoduje, ke kterým sousedním uzlům jej pošle. Existuje mechanismus kontroly neporušenosti a opakování vysílání, pokud se někde paket „zasekne“. Kdysi směrovací tabulky vytvářeli správci sítí ručně, dnes nastavování směrovacích tabulek zajišťují specializované internetové protokoly.

Decentralizovaná síť je odolná a pružná, ale nezaručuje, že datové balíčky dojdou k příjemci, ani že k němu dojdou ve správném pořadí. Dokonce se může stát, že některé pakety přijdou vícekrát! To řeší jeden z nejdůležitějších internetových protokolů – TCP/IP. Část „TCP“ (transfer control protocol) se stará o „skládání“ paketů, zatímco část „IP“ (internet protocol) se stará o adresování. Při posílání dat po síti

pomocí TCP/IP je víceméně zaručeno, že co do sítě na jedné straně vložíme, to na druhé straně dostaneme. První verze TCP/IP běžela na síti ARPANET od roku 1971. Ve stejné době vznikaly i další základní kameny globální digitální infrastruktury – operační systém Unix a počítačový jazyk C.

Osobní počítače, které tuto infrastrukturu využívají, přišly až mnohem později, v 80. letech (v roce 1981 IBM PC), a v 90. letech se na vysokých školách a ve firmách začaly objevovat místní kabelové počítačové sítě (LAN), založené na standardu ethernet. Do 90. let byl internet doménou vědců a počítačových odborníků, kteří jej používali k terminálovému připojení ke vzdáleným sálovým počítačům, k psaní e-mailů, k posílání souborů protokolem FTP nebo k textové komunikaci pomocí jednoduchých terminálových programů. Internet sloužil především pro propojení sálových počítačů. Kamínkem, který spustil internetovou „lavinu“ byl protokol HTTP, který v roce 1989 v institutu CERN vytvořil Tim Berners-Lee pro „celosvětovou pavučinu“ (world wide web – WWW) internetem provázaných „hypertextových“ do-

kumentů. Internet se začal masově šířit s webovým prohlížečem Netscape Navigator, jehož první verzi vydala společnost Netscape 15. prosince 1994. Přesně o rok později, 15. prosince 1995, vytvořili Louis Monier a Mike Burrows ve firmě Digital Equipment Corporation (DEC) internetový vyhledávač AltaVista. Dne 15. září 1997 byla zaregistrována internetová doména google.com, 4. září 1998 založili Sergey Brin a Larry Page společnost Google, která je dnes (v roce 2024) díky vyhledávači Google, e-mailovému serveru Gmail a operačnímu systému Android přinejmenším na Západě nepsaným králem současného internetu.

Dne 17. září 1991 uvolnil Linus Torvalds s využitím kódu z projektu GNU první distribuci otevřeného operačního systému Linux. Jedná se o nezávislou otevřenou (opensource) verzi operačního systému Unix. Na Linuxu a jeho klonech dnes pravděpodobně běží většina internetových serverů. Linux nebo jeho kód používá také mnoho síťových zařízení.

V roce 1991 byla ve Finsku spuštěna buňková mobilní telefonní síť standardu 2G, která již umožňovala i datové přenosy (GPRS). Postupným zdokonalováním jsme se dnes dostali až k sítím 5G, které se dnes v místě s dobrým signálem téměř vyrovnají „pevné“ připojce internetu.

V roce 1989 začal v Austrálii pracovat tým vědců na bezdrátových lokálních počítačových sítích (WLAN). To byl počátek vývoje, který vedl v roce 1997 k zavedení standardu Wi-Fi. Tento standard se prosadil díky tomu, že jej v roce 1999 začala používat ve svých noteboocích firma Apple.

Dne 15. ledna 2001 byla spuštěna Wikipedia. Tato komunitní, uživateli vytvářená encyklopedie dokázala během několika roků prakticky „zlikvidovat“ ostatní elektronické encyklopedie (například Microsoft Encarta). Wikipedia dnes společně s internetovým vyhledávačem patří k základním východiskům při vyhledávání informací.

V srpnu roku 2003 vytvořili Niklas Zennström, Janus Friis a další čtyři estonští programátoři komunikační program Skype, který v září roku 2005 prodali firmě eBay. Přes několik majitelů jej v roce 2011 převzala firma Microsoft.

Jedná se o první skutečně fungující a dodnes široce rozšířený program pro (video) telefonování po internetu, předchůdce komunikačních programů jako jsou WhatsApp, Zoom, nebo Teams.

Díky širší dostupnosti se z původně profesionálně zaměřeného internetu stalo „spotřební zboží“. Bylo to také díky pokročilým smartphonům, které vyvinula a v roce 2007 začala vyrábět firma Apple. První smartphony od Applu již obsahovaly plnohodnotný webový prohlížeč a uměly se připojit na internet buď pomocí Wi-Fi, anebo přes GSM síť telefonního operátora.

V roce 2009 se začala používat kryptoměna bitcoin. Důležitější než samotný bitcoin je vynález blockchainu, tedy distribuovaných databází pro spolehlivou „nezmanipulovatelnou“ evidenci transakcí. Přestože je bitcoin jako systém vlastně „pouze“ spolehlivou a na centrální autoritě nezávislou evidencí „kolik má kdo bitcoinů“, vzrostla hodnota jednoho bitcoinu z asi 200 tisíc korun v roce 2019 na asi 1,5 milionu v současnosti (v r. 2024). Hodnota bitcoinu spočívá v jeho použitelnosti jako „světové transakční měny“. Převod místní měny na bitcoiny, provedení transakce kdekoli na světě a převod zpět do lokální měny může být velice rychlý a efektivní. Provoz bitcoinu a vlastně jakýchkoli „virtuálních peněz“ včetně platebních karet by dnes bez internetu nebyl možný.

Je třeba říci, že hardware i software, na kterém běží internet, se neustále vyvíjejí. Například ethernet (pevná přípojka k internetu) začínal s rychlostí 10 Mbps (10 milionů bitů za sekundu), v současnosti je běžná rychlost 100 Mbps a přechází se na „gigabitový“ ethernet. Telefonní operátoři byli pod tlakem standardu Wi-Fi donuceni poskytovat datové služby, které se od původní verze 2G posunuly až na 5G. Asi největší technologickou změnou je postupný přechod ze základního internetového protokolu IPv4 na IPv6. Protokol IPv4 byl ratifikován 14. července 2017. Protokol IPv4 se používá od vzniku internetu. Jeho zásadní nevýhodou je, že používá 32bitové adresy, takže toto „telefonní číslo“ zařízení IPv4 by mělo přibližně devět desítkových číslic. Kvůli tomu je dnes adresní prostor protokolu IPv4 vyčerpán.

„Wikipedia běží na svobodném softwarovém balíku MediaWiki, který je v principu možné nainstalovat na kterýkoli internetový server.“
(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

MediaWiki

Protokol IPv6 používá 128bitové adresy, což odpovídá asi 38 desítkovým číslicím. Dnešní síťové prvky zvládají provoz obou těchto protokolů současně. V kombinaci se sítěmi 5G umožňuje IPv6 vytváření robustní internetové infrastruktury, která zvládne i záplavu zařízení „internetu věcí“, od chytrých hodinek a zařízení v „chytré domácnosti“ nebo automobilů přes stroje a čidla v továrnách až po rozsáhlé kamerové systémy.

PŘÍNOSY A RIZIKA

Jan Ámos Komenský předpokládal, že s širokou dostupností informací nastane zlatý věk lidstva, že bude zničeno mnoho nevědomosti, která ve světě způsobuje spoustu zbytečného utrpení. Dopad a dosah otevřené globální informační infrastruktury dostupné národům celého světa dnes můžeme těžko odhadnout. Je však jisté, že dostupnost internetu bohužel není „kouzelným proutkem“, jehož mávnutím by po celém světě okamžitě nastaly mír a prosperita.

Za jeden z největších přínosů současného internetu, který do značné míry naplňuje Komenského představu o svobodné dostupnosti informací, považují otevřené informační zdroje, jako je Wikipedia. Vynález „uživateli vytvářené encyklopedie“ je velkým přínosem internetu pro svobodný svět, vynikající bránou do světa informací. Názorně ukazuje sílu demokracie.

Internet nemůže naplnit Komenského představu i proto, že je dnes v mnoha zemích intenzivně cenzurován. Lakmusovým papírkem označujícím vlády, které mají strach z vlastních občanů, může být právě blokování Wikipedie. Wikipedia totiž sama o sobě nemůže být dobrým nástrojem „cizího vlivu“, protože články pro jazykové oddíly Wikipedie vytvářejí převážně místní obyvatelé dané jazykové oblasti. Wikipedia v současnosti běží na protokolu HTTPS (bezpečnější nástupce HTTP), který vládám neumožňuje blokování částí stránek. Wikipedii proto blokují dlouhodobě nebo v obdobích hrožících protestů Čína, Írán, Malajsie, Pákistán, Rusko, Tunisko, Turecko, Uzbekistán

a Venezuela. V Severní Koreji není internet veřejně přístupný.

Negativní aspekty internetu jsou bohužel umocňovány vynálezem „umělé inteligence“. Ta umožňuje ve spojení s internetem budovat rozsáhlé systémy téměř neprůstřelného „policejního státu“, jak to dnes vidíme zvláště v Číně. Bylo by však naivní se domnívat, že Západ je proti něčemu takovému automaticky imunní. I kdyby zde nebyly síly, kterým by se podobný styl kontroly společnosti také zamlouval, tak jsou svobodné země skrze internet vystaveny globálnímu působení svých méně demokratických konkurentů. Mezi mládeží je dnes nejpopulárnější sociální síť čínskou společností ByteDance vlastněný TikTok. Je s podivem, že něco takového Západ toleruje, když Čína na svém území západní systémy jako Wikipedia nebo Facebook neváhala vypnout.

K rizikům internetu patří možnost jeho nepříliš etického použití. Otázky vzbuzuje třeba kryptoměna bitcoin. „Těžba“ bitcoinů dnes ve světě konzumuje stejné množství elektrické energie, jako se vyrábí v Argentině. Bitcoin je rovněž zneužitelný různými „mafiiemi“. Internet také umožňuje nebyvalou míru centralizace. I když je samotná síť decentralizovaná a nemá žádné „ústředí“, přes které by chodily všechny informace, umožňuje různé „centrály“ vytvářet. „Staré“ internetové služby, jako jsou WWW nebo e-mail, nemají žádný centrální prvek. Kdo má dostatečné znalosti a připojení k internetu, ten si může poměrně jednoduše zřídit vlastní www stránky nebo vlastní e-mailový server. Když přestanete věřit Googlu, můžete si relativně snadno z Gmailu stáhnout své zprávy, poslat přátelům a známým upozornění, že měníte e-mailovou adresu a přejít třeba k Seznamu. Něco takového není možné u sociálních sítí. Když odejdete od Facebooku, ztrácíte tím svoje kontakty. To dnes platí i pro komunikační platformy, jako jsou Skype, Zoom, X nebo Teams. Jejich uživatelé jsou vydáni na milost a nemilost svým soukromým vlastníkům. Centrální správu má i Wikipedia, ta však v principu nikomu nebrání ve vytvoření lokální kopie svých dat, ani to nepenalizuje. Wikipedia běží na svobodném softwarovém balíku MediaWiki, který je v principu možné nainstalovat na kterýkoli internetový server.

Je také poněkud překvapivé, že internet slouží nejen k šíření informací, ale také k rozsáhlému šíření dezinformací. Kvetou zde i ty nejabsurdnější konspirační teorie, jako je například teorie „ploché Země“. Snad je to i tím, že si současní lidé neváží současné nebyvalé informační svobody, že nechápou hodnotu pravdivých, nezkrácených informací, že se příliš řídí svými emocemi, což bez přiměřené rozumové korekce nutně vede k velkým problémům. Současně u tvůrců nekvalitního obsahu převažuje nad etikou snaha jakkoli zaujmout, jakýmkoli způsobem si ve virtuálním prostoru vybojovat svých pět minut slávy.

Tyto problémy vidím jako normální součást duchovní „výuky“ lidstva. Neetickým přístupem k životu si dříve nebo později zákonitě přivodíme problémy, které nás dříve nebo později snad přivedou k prohlédnutí. Jako skutečné nebezpečí pro současný internet vidím možnost „otravy zdrojů“ s použitím umělé inteligence. Člověk nemůže konkurovat „chatbotovi“, který je schopen chrlit jakýkoli požadovaný digitální obsah „rychlostí světla“.

ZÁVĚR

Jakkoli je internet při správném použití vynikajícím nástrojem, je třeba si uvědomit, že od „karmy“ osvobozuje duchovní poznání, nikoli záplava informací nejrůznějšího druhu a kvality. Podobně jako může být škodlivá fyzická potrava, tak mohou škodit i nepravdivé, negativní a zkrácené informace. Nebo i informace kvalitní a pravdivé, pokud je nejsme schopni správně vyhodnotit, pokud je jich příliš mnoho nebo pokud jsme jim dosud nedorostli.

Téma internetu je neskutečně rozsáhlé, protože jde vlastně o veliké zrcadlo současného lidstva. Ačkoli se internet od svého vzniku až do současnosti bouřlivě vyvíjí, nejsme ještě ani zdaleka na konci cesty. Přeji nám všem, abychom dokázali co nejlépe, pro sebe i pro své okolí pozitivně využít možnosti, které současný internet nabízí. Všechno se mění, snadná dostupnost vysoce kvalitních informací zde nemusí trvat věčně. Máme otevřené nebyvalé možnosti poznávání, máme k dispozici informace z celého světa, aniž bychom obrazně řečeno „vstali z křesla“. Je třeba si

„Paul Baran přišel s nápadem vytvořit komunikační síť fungující na principu ‚předávání horké brambory‘.“

(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

dobře vybírat a neztrácet rovnováhu, abychom kvůli vzrušujícímu vření virtuálního světa nezapomínali na běžnou „fyzickou“ přírodní realitu, která obsahuje v každém detailu neskutečnou krásu, pokud ji dokážeme vidět. Kéž se dokážeme vyhnout třpytkám a háčkům nepravdivých negativních informací, kterých

bude na internetu vždycky dostatek, pokud bude svobodný. A také abychom kvůli pohodlí internetu nezapomínali na fyzická setkávání, ať už v Unitarii nebo kdekoli jinde, protože jsou nezastupitelná. Internetu přeji, aby byl pro lidstvo otevřenou a zdravou studnicí informací.

Zoomové skupiny OŠS

Unitářství v době internetu

Petr Samojský

Koncem loňského roku jsme v Obci širšího společenství zahájili program „zoomových“ debat. Myšlenka byla prostá, z nabídky různých témat si každý může vybrat, co ho osloví, vytvoříme skupinky a sejdem se jednou měsíčně prostřednictvím Zoomu. Ten nápad měl už různé předchůdce, kupříkladu jsme už před pár lety organizovali podobné debaty s názvem NaKafe. Tentokrát jsme se ale snažili mít od začátku programy organizované ve stylu kruhů sdílení, takže skupiny nejsou náhodné, podle toho, jak kdo má čas a zájem se zapojit, ale naopak dlouhodobé. Je tak možnost se vzájemně víc poznat a mít proto i debaty hlubší a osobnější.

Vytvoříme skupinky a sejdem se jednou měsíčně prostřednictvím Zoomu. (Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

Témata skupin se nakonec ustálila takto: ekologie a ekospiritualita, kultura a můj osobní růst, občanská společnost a má role v ní. V každé skupině bylo pět až osm účastníků, na termínech jsme se společně domlouvali závazně vždy předem. Setkání trvalo obvykle ne déle než 60 minut, což je čas právě tak na pokrytí předem daného tématu volným tempem.

Jak je taková debata jiná ve srovnání třeba s neformálním setkáním přátel u kávy? Naše skupiny mají určitou strukturu. Začínáme zapálením kalicha a krátkým slovem k usebrání. Pro sdílení jsou připravena témata a celý program je moderovaný. Na konci kalich zhasneme a opět máme chvíli usebrání. Ano, setkání formou videokonference má oproti osobnímu setkání nevýhody, prostě chybí osobní kontakt. Ovšem na druhé straně má i výhody, už jen v tom, že se v jedné skupině mohou sejít účastníci například z Norska, Velké Británie, Slovenska a Všenor. Forma videokonference nám to umožňuje.

A ono skutečně je toho hodně, o čem se dá hovořit; nakonec otázky jako Co dává člověku

jistotu v životě, a co mně osobně? Jak praktikuji „práci pro náš svět“? Co je tvým pilířem jistoty, tzn. pocit, že to dává smysl? Jsou nejen univerzální výzvou pro každého člověka, ale i příhodným důvodem naslouchat si navzájem.

Ve srovnání s neformálním osobním setkáním náš program vyžaduje i určitou míru sebedisciplíny. Protože čas je vymezený jednou hodinou, není možné se „rozkecávat“ na úkor druhých, jak to někdy vidíme v osobních interakcích, kde extroverti mají navrch. Tady má každý prakticky stejnou příležitost k vyjádření – byť na druhou stranu zcela ctíme právo se případně k jakémukoliv podnětu nevyjádřit.

Začátkem léta jsme první cyklus zakončili společnou schůzkou a vyhodnocením a současně začali připravovat cyklus další, a ten už aktuálně běží. Rozhodli jsme se také nabídnout tento program i těm, kdo sledují naše sociální sítě nebo se zkrátka řadí mezi příznivce naší obce. Pokud byste měli zájem se o tomto programu OŠS dozvědět více, podívejte se na náš Facebook a Instagram, a především web, kde najdete další podrobnosti.

Osvobozující síla rozporu

Nad úvahami Hermanna Levina Goldschmidta

Ruth Jochanan Weiniger

Svobodu rozporu. Tak se jmenovala pozoruhodná kniha, která vyšla roku 1976 a ukázala rozpor a rozpory v jiném světle, než jak je obvykle vnímáme. Filozof Hermann Levin Goldschmidt (Berlín 1914 – Curych 1998) v ní ukázal, že nejběžnější přístup k rozporu, s nímž se setkáváme a který sami obvykle zaujímáme, není jediný možný.

Neboť to jedno a úplné, skrze které musí člověk sám sebe uskutečňovat, jej žene vstříc jednotě, zahrnující celé veškerenstvo. (Foto © pixabay.com.)

Jakmile si uvědomíme nějaký rozpor, máme sklon ho nějak zahladit, zrušit, zničit – protože rozpor nenechává věci v klidu, provokuje a pošťuchuje... No, takhle úplně to pan Goldschmidt neřekl, ale všichni víme, že bez rozporu je větší klid a pořádek. Dokonce i zastánci/zastánkyně pestrosti a rozmanitosti, třeba ve spiritualitě, mají sklon srovnat všechny spirituality na nějakou jednu (třeba jen pomyslnou) rovinu, na kterou by se bez rozporů umístily, našly shodu „na tom pod-

statném“ a všechny rozdílnosti odbyly jako „méně důležité“.

Jenomže ono to nejde. A kdyby to šlo, možná bychom zjistili, že to není ono. Představme si třeba bezrozpornou rodinu: všichni členové by najednou překonali svoje protichůdnosti (a možná i „mimochoďnosti“) a začali by se ve všem shodovat. Nebyly by spory o peníze ani trávení víkendů a dovolených, o dělbu domácích prací ani o venčení psa. Na první pohled to možná vypadá jako ráj na zemi, pro někte-

ré dokonce nedostižný vzor, ke kterému byli vychováni – „jak by to asi vypadalo, kdyby všichni byli hodní“.

Jakmile se na takovou představu podíváme blíže (tedy pokud ji chceme vzít aspoň na chvíli vážně), uvědomujeme si, jak málo je živá. Jak a o čem si budou povídat, když spolu bezrozporně souhlasí? Můžou si povídat o tom, co zažili venku – ale už tady se nám ta harmonie rozpadá: každý má venku jiné zkušenosti, jiné prožitky, tady přece musí vznikat jinakost, a nakonec i rozpornost ve vidění světa, v názorech a způsobech myšlení... A co hůř: jak by se nám bez rozporuplnosti vůbec něco dělo? Dokážeme si takovou rodinu představit v nějakém příběhu, v nějakém vývoji?

Když se nad tím zamyslíme, vidíme, že rozpornost a rozporuplnost je ve světě i v nás samotných zevnitř, že se bez ní neobejdeme. Jak říká Goldschmidt – „od samého počátku“. Na to jsme nemuseli studovat filozofii.

ROZPOR OD SAMÉHO POČÁTKU

Každý člověk je celým člověkem, nebo se jím rozhodně může stát. Přitom se proti němu staví veškerenstvo světa¹ jakožto něco, co je jedno a úplné, stejně jako on sám. Když tato znepokojivě slabá a sama o sobě nesmírně bezmocná bytost zapochybuje o tom, že i přesto je – ona sama – úplným člověkem nebo že by se jím mohla stát, cítí se zároveň sama udržována jednotou a úplností, spojitostí se vším, která ji zároveň potvrzuje. Kromě toho je však člověk propojený s druhými lidmi, z nichž je ovšem každý, stejně jako on sám, zcela odkázán sám na sebe a každý je úplným člověkem. Ačkoli je jejich spojitost tak niterná, a tím sjednocená se spojitostí veškerenstva, nejsou lidé svým vzájemným opakováním. Lidský protějšek, cosi, co je ze své strany rovněž jedno a úplné, není nikdy totéž jako já, vždycky je to jiný člověk. Lidé se neopakují. Rozporují se.

Rozpory, vyvstávající mezi lidmi ve víře a v myšlení, stejně jako mezi vírou a myšlením, jsou od počátku stejně zásadní jako rozpory mezi každým jednotlivcem a jednotou veškerenstva, s níž se setkávají všichni jednotlivci.

Není tato jednota tváří v tvář této rozporuplnosti jen zdánlivě sjednocenou růzností, tedy nejzazší jednotou? A není tedy tím posledním různost: různost, kterou sice je třeba sjednocovat, kterou však nikdy a nijak sjednotit nelze? Převládající tendence však, plná nedůvěry vůči různosti, upřednostňuje jednotu.

Jediná bezrozporná úplnost by prý měla mít přednost před úplností plnou rozporuplné různosti, přestože různost je právě tak úplná a otevírá úplnost mnohem svobodnější. Má se za to, že kde vychází najevo rozpor, tam je něco špatně – namísto pochopení, že špatně musí být něco tam, kde žádný rozpor není. Svobodu nedává sjednocení, směřující ke glajchšaltování, ale právě rozpor: a to tím, že jakékoli sjednocení vylučuje. Svobodě k rozporu se však stavějí do cesty hluboce zakořeněné předsudky, třebaže osvobození rozporu – a jediné toto osvobození – ukazuje cestu, na níž se uskutečňuje svoboda.

Neboť to jedno a úplné, skrze které musí člověk sám sebe uskutečňovat, jej žene – i přes něj samého – vstříc jednotě, zahrnující celé veškerenstvo. V tom spočívá podnět k upřednostňování jednoty, k němuž dochází s ohledem na lidstvo a veškerenstvo, ale které vede k pokušení. Ani jeho další podnět není o nic méně velkorysý, a proto vytváří úchvatný dojem a zanechává zkušenost, že duch je sice vnímán individuem – a jediné individuem –, otevírá však individuu nadindividuální pravdu.²

Že by výsledkem dialogu mělo být dospívání ke shodě? Jak vidíme, podle Goldschmidta ne nutně. Dialog může znamenat také setkání, nebo dokonce setkávání, z něhož všichni účastníci vycházejí nějakým způsobem proměnění, ale setrvávající v zásadní odlišnosti, aniž by to znamenalo, že se dialog „nezdařil“.

Ještě víc se staví proti principu Hegelovy dialektiky, v níž teze a antiteze nemohou jinak, než se nakonec spojit v syntézu. Podle Goldschmidta o sebe rozdílnosti mohou kresat a ovlivňovat se – zůstávat v dialogu a vyvíjet se každá po svém. Dialogičnost místo dialektiky.

Rozpor není ne-řád, není to entropie, které se snažíme bránit. Je to něco, co je dáno jina-

1 Orig.: das All der Welt.

2 Hermann Levin Goldschmidt, *Freiheit für den Widerspruch*. Neukirchen: Novalis Verlag 1976.

Rozpory jsou do jisté míry průvodním znakem svobody. (Foto © pixabay.com.)

kostí, rozmanitostí, tím, že jsme sami sebou, a ne nekonečně stejným vše-jednem. Ve chvíli, kdy bychom takto splynuli v jediný celek, by sice skončily všechny rozpory, zároveň s tím by ovšem skončilo i veškeré vnímání a bytí – už by se nemohlo nic dít.

Tak se ukazuje, aspoň podle Goldschmidta, že rozpor má v sobě osvobozující potenciál, který málokdy využíváme. Naopak, vydáváme nesmírné množství sil na jeho kompulzivní popírání (tady je blízký Freudovi). Když se nám podaří oprostit se od tohoto popírání a zahlazování – vždyť i snaha o totální zničení rozporuplnosti nebo aspoň protivníka je koneckonců formou popírání –, tedy připustit si rozporuplnost, vzít ji na vědomí a naučit se s ní žít jinak než jako s (nutným) zlem, uvolníme síly vydávané k jeho potlačování. Rozpor patří mezi ty nejzákladnější aspekty naší existence, a proto je třeba uznat jeho hodnotu a využít jeho možnosti.

VSUVKA: ROZPORUPLNOST SAMOTNÉHO GOLDSCHMIDTOVA DÍLA

Pokud si říkáte, proč ta kniha už není dávno na pultech v češtině a většině světových ja-

zyků, pak vám prozradím, že má (krom toho, že se opravdu těžko překládá) jeden háček:

V argumentaci proti dialektice Goldschmidt ukazuje slabiny Marxe, Engelse, Lenina a Stalina (sic!), aby proti nim postavil – Mao Ce-tunga. To spoustě lidem stačí, aby knihu odložili, případně hodili do koše na odpadky (snad tříděné). Nelze se jim divit – proč by měli brát vážně někoho, kdo mezi filozofy zařadí diktátora?! Nejsou to pak všechno jen nějaké maoistické kecy?

V Mao Ce-tungovi povstal obhájce rozporu, který na půdě modernity znovuobjevil a prosadil Hegel, a zároveň kritik pokusů o potlačení osvobozeného rozporu, které také najdeme už u Hegela. S velkou zřejmostí ukazuje, jak dialektika už od Hegela, a potom v dílech Marxe, Engelse, Lenina a Stalina, přiznávala rozporu jeho oprávněné místo, ale zároveň podléhala snahám o jeho potlačení.

Cituje pak ze dvou přeložených Maových spisů o rozporu, a to *O praxi: ke vztahu mezi vědomostmi a praxí, mezi věděním a konáním* a *O správném zacházení s rozpory mezi lidmi*.

A prozrazuje, odkud soudruh Mao čerpá argumenty pro svoje námítky vůči západní

dialektice: jsou to Mistr Sun (Sun-c', autor známého *Umění války*) a Wej Čcheng. Stačí se podívat na jeden z Maových citátů a vidíme, jak si všímá sám Goldschmidt, že Mao vůči myšlenkám pocházejícím z evropského myšlení staví – a chvílemi opakuje – myšlenky hluboce zakořeněné v čínské myšlenkové tradici:

Vzájemná závislost protikladných aspektů je přítomná ve všech věcech a souboj mezi těmito aspekty určuje žití všech věcí a tlačí jejich vývoj kupředu. Neexistuje nic, co by neobsahovalo rozpor; bez rozporu by nic neexistovalo.

Tato slova mají svoji hloubku a ukazují dvojí:

1. I diktátor a masový vrah může říkat pravdivá a hluboká slova.

2. I moudrý a myšlenkově zajímavý člověk může uškodit své knize tím, že v ní cituje diktátora a masového vraha.

Čili rozporuplnosti neunikl ani autor, ani samotná knížka o rozporu.

ROZPOR SVOBODĚ!

Jenomže Goldschmidt jde dál a zkoumá, přemýšlí, jak moc je rozpor propojený se svobodou. Rozpory jsou do jisté míry průvodním znakem svobody: tam, kde není svoboda projevu, tam, kde není radno projevit jiné mínění, se rozpor moc neukazuje. Tak třeba na výročním sněmu NSČU nečekáme (naštěstí!) jednot-

né hlasování jako v Národním shromáždění před rokem 1989. Stejně tak nemůže v armádě, má-li být funkční, zaznívat rozmanitost hlasů, jakou slýcháme na poradě sboru duchovních.

Ale svoboda sama je – rozporuplná. Aby se udržela, musí sama sebe omezovat, stanovovat si nějaké limity (ale jaké?). A pokud je svoboda rozporuplná, pak jí rozpor dává proměnlivost a dynamiku stejně jako všemu ostatnímu.

„Nemohou jedna svoboda a jiná svoboda stanovit samy sobě limity – ze svobody a ve svobodě? Cožpak zde svoboda, chápána ve svém naprostém završení jako svoboda rozporu, neukazuje tím spíše ke kolektivní, a přece osvobozující cestě? Proč by to, co svoboda vyhledává pro druhé – tedy rozmanitost rozporů – nemělo platit také o svobodě samotné?“³

Tady se Goldschmidt dostává k něčemu, co je téměř padesát let po vydání jeho knihy palčivou otázkou pro nás dneska: Dokážeme se vážně a beze strachu zamyslet nad tím, jestli svoboda opravdu není vnitřně rozporuplná, a pokud ano, co pro nás její rozpory znamenají? Protože pokud měl Goldschmidt pravdu, pak opravdu nemá cenu je popírat.

3 Hermann Levin Goldschmidt, *Freiheit für den Widerspruch*. Neukirchen: Novalis Verlag 1976.

Tak co s tou rozdělenou společností?

Ruth Jochanan Weiniger

Naše společnost je rozdělená, propasti mezi lidmi se prohlubují, názoroví oponenti spolu čím dál méně dokážou mluvit. – Tohle už několik let slyšíme z mnoha stran. Pozoruhodně málo autorů nabízí cesty, kudy z toho ven. Tím bohatší jsou úvahy typu „kdo za to může“ (které k řešení situace přispívají podobně jako hlasité troubení na ucpané výpadovce k plynulosti silničního provozu).

První skupině předložil materiál napodobující televizní zprávy, v němž byla polarizace zdůrazněna. (Foto © pixabay.com.)

Přinést toto téma i do *Tvůrčího života* mně nejdřív připadalo jako samozřejmá reakce na aktuální situaci. Pak ale přišly pochybnosti: při hledání zdrojů jsem se dověděla o výzkumu Bryana McLaughlina¹ z Texas Tech University, který přinesl do samotného tématu rozdělenosti pozoruhodný vhled. Vzorku osob předložil dvě různá

podání stejných výsledků statistického průzkumu centra Pew Research z roku 2013 v USA (tento průzkum se týká různých témat, v tomto případě šlo o otázky k názorové polarizaci společnosti). Měl tři skupiny složené z příznivců republikánské i demokratické strany. První skupině předložil materiál (napodobující televizní zprávy), v němž byla polarizace zdůrazněna, druhé předložil materiál, v němž byla její míra zlehčována, a třetí, kontrolní, nepředložil nic.

1 Bryan McLaughlin, Commitment to the Team: Perceived Conflict and Political Polarization, *Journal of Media Psychology*, vol. 30, 2018, s. 41–51.

Výsledek? Ti, kdo viděli materiál zdůrazňující politickou polarizaci společnosti, měli silnější pocit, že dochází ke konfliktu, projevovali větší citovou polarizaci spolu s větším upřednostňováním své skupiny a odtažitostí vůči té druhé. U těch, kdo viděli materiál, který polarizaci zlehčoval, i u těch, kteří neviděli žádný, byly takové pocity mnohem nižší.

To naznačuje, že už samotné mluvení o rozdělené společnosti může proces jejího rozdělování posilovat. Nebo přesněji, může posilovat negativní stránky tohoto rozdělení: uvažování „my jsme tady a dobří, oni jsou tam a špatní“, snižování schopnosti komunikovat s lidmi jiných postojů, zvyšování agrese a napětí v projevech... abychom uvedli aspoň to hlavní.

Je tedy dobré o tom psát, když projevy vidíme na každém kroku? Snad ano, pokud neskončíme u družného nadávání na stav společnosti ani nebudeme hledat stoprocentní návod na řešení.

ROZDĚLENÁ, NEBO POLARIZOVANÁ?

Samotná rozdělenost tak úplně nová není. Takto před sto lety naříkal ve svých *Vzpomínkách* Antal Stašek (1843–1931):

„To, co prožíval jsem ve svém dětském věku já, prožívali stejně nebo alespoň podobně ve větší neb menší míře snad i přemnozí jiní z mých vrstevníků. Neucelenost a nejednotnost ve světovém názoru brala počátek záhy již v prvotném vychování; [...] Stará jediná veliká pravda, v jejímž stínu rostl a pohyboval se veškerý život, shroutila se v trosky, umřela; na místech jejího setlého kmene a spráchnivělého kořání vyrostly chumáče a výstřelky sta a sta pravd jiných, malých, nesjednocených, vzájemně se potírajících, z nichž žádná nemá síly, aby přemohla druhé a zmocnila se celého člověka. [...] Rozštěpenost, rozdrobenost, ba přímo rozervanost názorů na svět je kletbou vší moderní výchovy nejen u nás, ale v celé Evropě.“²

Nevěděl, že když sní o době, kdy lidé byli „jako z jednoho kovu, z jednoho kamene“³ (a myslí vnitřně jednotlivce i společnost jako celek), musí se obrátit k „dobrým“ epochám středověku a starověkého Řecka právě proto, že si je nepamatuje. Znalci těchto období se už nejspíš „pochechtávají“... Kdo se podívá blíž na kterékoli období lidských dějin, vidí jeho rozmanitost, pestrost a dynamiku. Byť tehdejší rozdělenost měla jiné podoby než ta z 19. století i než ta naše.

Naši podobou rozdělení je tzv. polarizace, kterou lze shrnout do foglarovské věty: „Volíš Losnu, nebo Mažňáka?“ Když kluci ve Stínadlech vybírají nového Velkého Vonta, může vyhrát jen jeden vůdce, podobně jako v prezidentských volbách v USA. Příznivci druhého se musí smířit s porážkou a připojit se na stranu většiny. Pokud se to nestane, jak se někteří komentátoři obávají v případě nadcházejících amerických voleb, hrozí rozpad celého systému.

Skutečný problém je v tom, že podobně binárních, tedy nabízejících jen dvě možnosti, začíná být i řada otázek, které by mohly mít, aspoň teoreticky, ještě možnosti další. Máme sklon redukovat velké a složité otázky na pro/proti, ano/ne, jedna, nebo druhá strana. Jste pro green deal, nebo proti němu? Jste pro přijímání migrantů, nebo proti? Jste pro duchodovou reformu, nebo proti? Jste prozápadní, nebo provýchodní? Jste „pro-choice“, nebo „pro-life“? Jste pro manželství stejnopohlavních párů, nebo proti? Jste pro očkování, nebo proti němu?

U některých otázek přímo vidíme, jak je taková podvojnost nesmyslná. Jak by bylo potřeba si napřed ujasnit, co myslíme, když se řekne... Co kdo označujeme jakým slovem, co si kdo pod čím představujeme.

A musíme skutečně zaujmout jen jedno ze dvou stanovisek? Nenecháváme se náhodou nutit – rychlostí komunikace, heslovitostí otázek – do něčeho, co nám samotným není tak úplně vlastní? Není taková otázka někdy prostě špatným začátkem diskuse? Někdy máme skutečně volbu jen mezi Losnou a Mažňákem, ale v situacích, které nás denně potkávají, to bývá vlastně jen výjimka.

2 Antal Stašek, *Vzpomínky*, Praha: Fr. Borový 1925, s. 20–21.

„Když kluci ve Stínadlech vybírají nového Velkého Vonta, může vyhrát jen jeden vůdce, podobně jako u prezidentských volbách v USA.“ (Foto © pixabay.com.)

Postoj k jednomu tématu navíc často vytváří postoj k dalším: ne že bychom je měli nějak vyjasněné, ale vzniká automatické očekávání, že například kdo je pro přítomnost vlků a medvědů v českých lesích (aniž bychom si to blíže specifikovali), bude automaticky taky „pro Gretu“ (aniž bychom se ptali, zda souhlasí se vším, co kdy aktivistka Greta Thunbergová řekla a udělala, co se na ní takovému člověku líbí či nelíbí a proč).

To vede k rozdělování do dvou bloků stojících proti sobě, vyměňujících si dokola opakované argumenty, případně urážky. Není pak těžké vynadat člověku z „druhé strany“ za postoj, který nezastává, jenom ho u něj předpokládáme. A totéž se může kdykoli stát nám samotným.

Možná je lepší označovat dnešní společnost ještě jinak než jako „polarizovanou“. Mezi dvěma póly existuje řada mezistupňů. Kovové piliny kolem magnetu začnou být v přibližně stejném množství přitahovány víc na jeden, nebo druhý pól, ale pořád vidíme, jak jsou ty přechody pozvolné, jak piliny zůstávají na spoustě míst.

NENÍ SPOLEČNOST ROZDĚLENÁ... MÁLO?

Takový výběr je ale pro lidské myšlení trochu málo, nemyslíte? Copak se lidské uvažování a vytváření názorů musí omezovat vždycky jen na dvě a zase dvě možnosti? Vždyť každý z nás umí uvést příklady, kdy věděl, že se nějaké téma dá uchopit ještě jinak, každého někdy napadla možnost, kterou zatím nikdo nezmínil. Pokud se ale necháváme omezovat na ano/ne, pak nové a jiné možnosti vůbec nezazní.

A tak musí nutně přijít otázka: Není společnost vlastně rozdělená málo?

Ne ve smyslu intenzity. Pokud spolu lidé kvůli příslušnosti k různým táborům přestávají mluvit, krachují partnerské a příbuzenské vztahy, pak je určitě rozdělená hodně. Možná tu intenzitu podporuje ta podvojnost – Losna/Mažňák, ano/ne. Co kdyby byla rozdělená více ve smyslu rozmanitosti přístupů, řešení, náhledů, možná by i ty diskuse probíhaly jinak, myslím, že by byly zajímavější a snad i méně nepřátelské.

Znamenalo by to šanci pro odlišné pohledy mířící úplně jinam než jedním ze dvou směrů.

Znamenalo by to dokonce i možnost úplně jiného položení otázky. Byla by to naděje, jakou přináší bohatá rozprava, která místo redukování na duel umožňuje vícehlas.

Ve vícehlasu je snazší dosahovat kompromisu, protože nacházení shody mezi vícero možnostmi nevytváří tak silný pocit vítězného triumfu na jedné straně a hořké porážky na druhé, jako je tomu u zredukování na strany dvě. Vítěz nebere vše, všichni můžou v něčem trošku zvítězit a v něčem zase trošku ustupují.

Možná je to pravda, ale nejspíš ještě spoustu faktorů nevidíme.

MOŽNÁ BY TO ŠLO I JINAK

Pro takový způsob diskuse se ale nehodí dnešní sociální sítě. Je to stará písnička: jestliže vydělávají na reklamě, potřebují udržet naši pozornost; k udržení pozornosti jsou potřeba silné emoce, jsou jednodušší, evolučně starší a účinnější než třeba racionální úvahy; jedním z dobrých prostředků je konflikt – má emoční náboj. A tak nám algoritmy nabízejí především ty emočně nabitě příspěvky, protože klidný mnohohlas by nebyl pro reklamy příznivý.

Jinými slovy: potřebujeme jiná média. Částečně může pomáhat obnova starých dobrých setkání ve skutečném, trojrozměrném, tělesném prostoru a tváří v tvář, částečně proměna stávajících médií (a zkusme přemýšlet, kudy do toho), no a pak tu jsou neprobádané možnosti nových, ještě neobjevených médií (tak jako před dvaceti lety ještě nebyla objevena ta současná).

Zatím víme, co po nich chtějí: pomalejší tempo – nikdo nesmí být nucený hned, teď, bez přemýšlení zaujmout názor. Naopak, měla by dávat čas názory hledat, dobírat se jich. Měla by vytvářet prostředí, v němž je možnost se vyptávat, upřesňovat, měnit postoj a zkoumat souvislosti. A potřebujeme od nich upřednostnění rozmanitosti postojů, různých nuancí a zcela nových přístupů ke každému tématu, oproti smršknutí se na dva tábory. To by znamenalo jiný typ financování a nejspíš i jiné komunikační prostředky. A všechno by mělo nějaké stinné stránky, protože bez negativ se nic neobejde.

Možná, ale rozhodně ne určitě, je to jedna z cest, kterou můžeme začít otúkávat. Uni-

táří a univerzalisté tu mají určitou výhodu, protože takový vícehlas záměrně pěstují už dlouhodobě.

ALE CO PRÁVĚ TEĎ?

Mnozí čtenáři si teď řeknou, že hledání dlouhodobých strategií a snění o jiných médiích je hezká věc, ale v jaké situaci jsme teď? Nepřátelské, nebo aspoň nevraživé rozdělení přece vnímáme kdekoli, nejen na sociálních sítích nebo při sledování zpráv. Stačí zaslechnout poznámky v autobuse nebo tramvaji, vidět graffiti na zdech a nápisy na záchodcích. A víme, že nestačí jenom dobrá snaha o to nevnímat druhé jako nepřátele a oprošťovat se od toho, že jako nepřátelé býváme leckdy vnímáni my sami. Vždyť pestrost, rozmanitost, která je pro unitáře tak důležitá, se v dnešní situaci stává jednou ze stran sporu.

Ať děláme, co děláme, zastáváme přece nějaká stanoviska: většina čtenářů zřejmě oceňuje dialog s jinými spiritualitami, NSČU dlouhodobě pomáhá uprchlíkům z Ukrajiny, někteří členové se zúčastňují festivalu Prague Pride a řada se jich zapojuje do programů na ochranu přírody. Tím vším se v mnoha rozděleních ocitáme v jednom z „táborů“ nebo jsme do něj zařazováni. I když se sami můžeme snažit nevnímat sami sebe polarizovaně, snadno nás tak vnímá okolí.

Snad nám mohou trošku pomáhat osvědčené techniky zvládání konfliktů:

Odstup a vnímání dočasnosti – konkrétní téma, ať už jde o životní prostředí, postoje k uprchlíkům, postavení nezaměstnaných atd., je sice důležité, ale pobuřující tweet nebo poznámka jsou jenom jedním z projevů určitého člověka v danou chvíli. Skoro nikdy nemají takovou moc, jakou jim máme sklon v dané chvíli připisovat. Ani v případě výroků jednotlivých politiků nemají obvykle dlouhodobý dopad nebo rozhodující moc. Jejich cílem bývá nejčastěji právě vzbudit pozornost, emoce, včetně těch negativních. I ve chvíli, kdy se jim rozhodneme postavit a vyjádřit nesouhlas, je dobré neztrácet vědomí o tom, že je to momentální událost, kterou už vytlačuje další vývoj. (Navíc už víme, kolik lidí, včetně výrazných osobností, říká zcela nezodpovědně hned to, hned

Toulání v přírodě. (Foto © pixabay.com.)

zas ono.) Tento konkrétní střet nerozhodne směřování naší země. Občanská iniciativa je důležitá, někdy je třeba vyjít na ulici a člověk by si vyčítal, kdyby zůstal doma, ale kdo ztrácí odstup, ztrácí i sílu. A každý z nás si potřebuje udržet síly i pro zítřek a pozítřek. Nechat se vyčerpat už teď, to si prostě nemůžeme dovolit. Ale snáz se to říká, než dělá.

Vědomí rozmanitosti – čím víc si uvědomujeme rozdíly a názorové nuance mezi těmi, s nimiž sympatizujeme, třeba přesvědčením nebo životním stylem, tím méně se necháváme vtahovat do představy „naši/vaši“, „my/oni“. Když si všímáme toho, čím vším se lišíme od dalších vegetariánů, veganů, pravičáků, levičáků, biozemědělců nebo třeba signatářů stejné petice, tím méně se necháme zatáhnout do pocitu, že jsme „jako jeden“ (byť takový pocit může být opojný). Trochu to chrání před děláním rozhodnutí, kterých můžeme později litovat, a zároveň nám to umožňuje vědět, i ve vypjatých chvílích, že i na té „druhé straně“ je rozmanitost názorů, a ne jeden blok. Že i názorový oponent je člověk, a ne jenom „nepřítel“.

Což je těžké ve chvíli, kdy ten druhý člověk pronáší třeba rasistické výroky. Jsou chvíle, kdy je třeba jednat, dejme tomu, když někdo v metru začne urážet ženu v muslimském šátku. Nebo když křičí: „Cikáni do plynu!“ (A je pozoruhodné, kolik vášnivých diskutérů se v takové chvíli konfrontaci vyhne.) Většina toho, co nás tak zatěžuje, patří do kategorií, pro které máme v češtině osvědčený výraz: kecy. Jsou slovní, provokativní a jsou výrazem momentální situace, leckdy i momentálního požití alkoholu. Když se takového člověka zeptáte, co se mu vlastně stalo, obvykle se ukáže, že je to výraz momentálního neúspěchu, frustrace, těžké životní situace. Vyjádřit pochopení pro tu situaci – nikoli pro ten útok! – je nakonec počinem v oblasti sociální spravedlnosti. Ale někdy to dost bere energii a nejde to dělat denně.

Ta energie se dá zase nabrat třeba tím, že uděláme něco, možná i drobnost, pro věc, která je pro nás důležitá. Někdy se dá udělat i „natruc“. Ten, komu dala kolegyně najevo, že je naivní pitomec, že třídí odpad, si docela uleví, když cestou domů sebere poletující „igeliták“ a dá ho do kontejneru na plast

(doporučuje se pak umýt si ruce). Nevolnost po výlevu proti „těm za..... úkáčkům, co na ně platíme“, který člověk vyslechl cestou z práce, dokáže zahnat pozdrav s ukrajinskou prodavačkou, ideálně s úsměvem. Dobré je taky odeslat dárcovskou esemesku nebo prostě udělat radost někomu, koho zrovna potkáte. Jsou to drobnosti a nefungují stoprocentně. Nic nefunguje stoprocentně.

Záchranné je mít nějaké „kotvy“, nebo aspoň jednu. Ještě nějaké jiné zájmy, které jsou mimo oblasti těch společenských „prasklin“. Pozorování hvězd, hledání kamenů, matematické rébusy, scrabble (lze i v jednom člověku), hudbu, toulání v pří-

rodě, sport, tanec – možností jsou spousty. Prostě mít v životě oblasti, které jsou zajímavé a důležité, ale umožňují vnímat jiné rozměry skutečnosti. Většina lidí, kteří je mají, se zatím nezbláznila, nebo aspoň ne moc.

Tím se dostáváme k duchovním praktikám. A tady už si netroufám psát nic, co by mohlo vypadat jako doporučení. Každý čtenář už má nějaké svoje osvědčené cesty a unitářské obce jsou místa pro nacházení inspirace a sdílení.

Určitě to není kompletní výčet. Určitě je dobré nějak ty techniky kombinovat. Šťěstí přeje připraveným a taky nápaditým.

Jan Motal: Radikální teologie

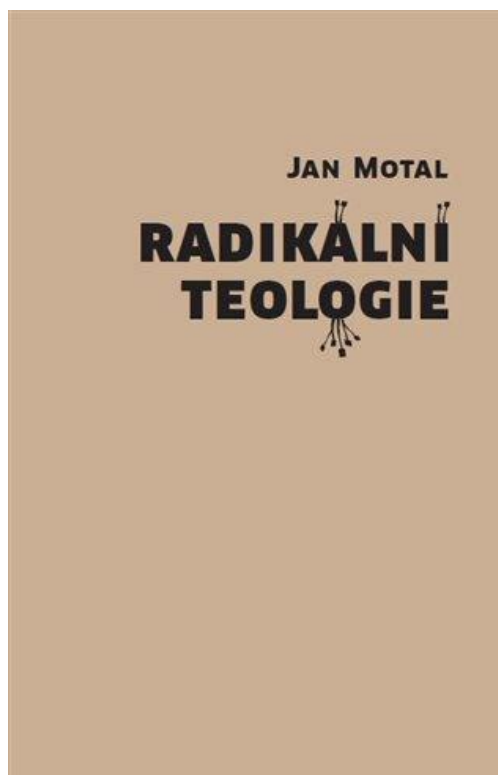
Knižní recenze

Ruth Jochanan Weiniger

Sedm esejů, sedm křesťanských teologů a teoložek. Harvey Cox, Dorothee Sölle, François Laruelle, Delores S. Williams, Jacques Ellul, Theodore W. Jennings a John Milbank, ten v dialogu se Slavojem Žižekem. A k tomu další osobnosti, neméně pozoruhodné. Nejde o přehledovou studii ani o představení děl jednotlivých osobností v celé jejich šíři. Jde o dialogická setkání autora, otvírající možnost vedení takovéto „rozpravy“ čtenářům.

Radikální tu neznamená fundamentální či dogmatický. V definici pojmu radikality autor poukazuje na etymologii vycházející z latinského slova radix – kořen – i na její pojetí u anarchisty Gustava Landauera. Radikální jsou pak ti, kdo jdou na kořen věci, i ti, kdo hledají samotné kořeny křesťanské víry a různým způsobem na ně navazují. A tím nemusí být jen (domnělé či skutečné) „prvotní křesťanství“, ale také široké možnosti křesťanské tradice, respektive křesťanských tradic. Jak na tyto tradice navazují, v čem z nich čerpají a od čeho v nich se naopak snaží oprostit, s čím se musejí vyrovnat, to čtenáři zjišťují v jednotlivých kapitolách – a často to zjišťují s překvapením.

To je u všech zmiňovaných teoložek a teologů propojeno s politickou a sociální kritikou, a často i přímo s politickou a obecně společenskou angažovaností. Harvey Cox i Dorothee Sölle se angažovali v hnutí proti válce ve Vietnamu, Dorothee Sölle po léta upozorňovala na situaci v zemích tzv. třetího světa a feministická teologie u ní šla ruku v ruce s upozorňováním na nezbytnost environmentální spravedlnosti. U Françoise Laruelle se uvažování o Bohu propojuje s otázkou moci, autority a oběti, a tím s postavením člověka v moderním světě. Jacques Ellul se zabývá možnostmi křesťanského anarchismu, vycházejícího z požadavků univerzální lásky a solidarity a odmítajícího mocenské struktury společnosti – s politicky radikálním nenásilím „odmítajícím císaře“. Theodore W. Jennings veřejně vystupoval proti křesťanským normalizu-

Jan Motal, *Radikální teologie*. (Foto převzato z databazeknih.cz.)

jícím strategiím v oblasti sexuality – a neváhal přitom kritizovat „svůj“ queer aktivismus za to, že se snaží jen rozšířit tuto normu na stejnopohlavní páry, zatímco dalším palčivým otázkám se raději vyhýbá. John Milbank pak z pozic v mnoha ohledech konzervativní teologie, známé jako nová či radikální ortodoxie, vstu-

puje do dialogické spolupráce s ateistou Slavojem Žižekem a promýšlí s ním v třeskutých rozporech vztahy společenských věd a křesťanské teologie.

Postoje, které jsou v knize ukázány, jsou záměrně rozmanité, někdy protichůdné. Nelze tedy předpokládat, že se čtenáři ztotožní se všemi. Je pravděpodobné, že jednoho člověka některé z nich osloví, snad vyvolají jeho sympatie, jiný bude možná tlouct knížkou o stůl nebo kopat do zdi. Pokud vydrží až do konce, vyjde z toho s lepší představou o tom, co se to dnes v křesťanské teologii vlastně děje. Zjistí, že to ani zdaleka není nudné uvažování nad zastaralými dogmaty. A to byl mimo jiné autorův záměr.

Mimořádně zajímavé jsou i vhledy do myšlenek, které nás v české kotlině poněkud míjejí, – to je womanistická teologie vycházející z náboženské zkušenosti černých žen. Ty ve své pozici několikanásobně znevýhodňovaných hledaly útěchu v křesťanské víře, v té víře, již argumentovali jejich zotročovatelé a zotročovatelky pro znesvobodnění černých lidí a nezřídka i jejich vlastní otcové a manželé pro jejich ještě nesvo-

bodnější postavení jakožto žen. Právě tento vnitřní rozpor je nutil k vytváření vlastního teologického myšlení, které bylo dlouho opomíjeno jako „lidová víra“ a obdivováno nanejvýš pro hudební krásu spirituálů. Když se na ně podíváme blíže, uvědomíme si jeho invenci a myšlenkovou bohatost – byť nedisponuje terminologií „vysoké“ teologie ani nemělo dlouho potřebu vypořádávat se s kritikou křesťanství z pozic novodobé západní filozofie.

Autor sám uvádí, že není teolog a že v pojednání o jednotlivých představitelích současné radikální teologie – nebo spíš radikálních teologií? – používá svého druhu „interdisciplinární“ přístup. S každou jednotlivou osobností představuje i myšlenkový kontext, z něhož vzešla nebo s nímž se vypořádává. A tato síť nebo spleť čtenáře nabádá, aby šli dál, vyhledávali si další autorky a autory a zkusili přijít na kloub souvislostem. I radikální nesouhlas tu rozněcuje jiskru zájmu a přivádí k novým objevům.

Ale pozor, snadno se při tom stane, že najednou jsou tři v noci – a ráno jedno kafe nestačí.

Žižkostel – bezpečné místo pro každého bez rozdílu

Rozhovor s Táňou Vozkovou, provozní ředitelkou Žižkostela

Pokud projdete pražským Žižkovem, narazíte na mnoho světů. Někde na moderní kavárny, designové obchůdky, malé vinárny, restaurace, dětská hřiště i parčíky. Jinde na zástavbu domů, kde toho v okolí mnoho není. Je ale dobré neminout velký kostel – Žižkostel. Funguje jako komunitní centrum a nabízí řadu aktivit i chvíle k odpočinku. O projektu Žižkostela, o jeho radostech i starostech vypráví provozní ředitelka Táňa Vozková.

Budova Žižkostela. (Všechny fotografie pocházejí z archivu Žižkostela.)

Když jsem procházela vaše webové stránky, zaujalo mě, jak moc jsou přehledné a vkusné. Je na nich dostatek informací o celém projektu, a přitom

nejsou jakkoli zahlcené. Našla jsem tam větu: věříme v potenciál komunit. Co pro vás pojem komunita znamená?
My jsme o pojmu komunita vždy přemýšle-

Táňa Vozková – provozní ředitelka Žižkostela.

li jako o bezpečném prostředí. I když bydlíte sám doma, tak nějak tušíte, že okolo vás nebo v sousedství jsou lidé, kteří vás alespoň pozdraví nebo by za vámi zašli, kdyby se vám něco stalo a třeba byste potřebovali přinést nákup. To je pro nás ta komunita, takové neviditelné podhoubí lidského bytí. Nenápadná a neviditelná soudržnost, díky které se člověk necítí osamocený. Když jsme nad tím přemýšleli, zdálo se nám, že jsou lidé hodně sami, že žijeme v největším městě České republiky, které je plné lidí, ale v tom městě je každý sám. A tak jsme se začali zabývat tím, jak být s lidmi doopravdy. Nemusíte najít rovnou celoživotní přátelství. Jsou to klidně jen známosti, to, že se třeba navzájem pozdravíte na ulici, že o sobě víte, že vám na sobě záleží.

Říká se, že i ve velkých městech je potřeba vytvářet komunity, protože si tím lidé velice zlepšují celkovou kvalitu bydlení a života. Žižkostel se o to snaží už řadu let, ale samotné komunitní centrum je poměrně novou záležitostí.

Naše historie je vlastně hodně dlouhá. Tady

na Žižkově jsme dvacet let. Začali jsme pracovat nejdříve s dětmi, které jsme tady potkávali na ulici, a postupně jsme pro ně vybudovali nízkoprahový klub pro děti a mládež. Pojali jsme to jako naši první větší sociální službu. V tomto kostele jsme si pronajali jednu malinkou místnost a zbytek fungoval tak nějak všelijak. Jednou týdně tady byla bohoslužba, sem tam nějaká hodina náboženství, ale moc se tady toho nedělo a obec byla poměrně opuštěná, chodilo sem jen pár lidí. Naše touha byla dům postupně zaplnit a trochu oživit dalšími aktivitami. Nešlo to hned, ale po nějakém čase se to povedlo. K bytu faráře, který byl v té době neobsazený, náležela i zahrada. Oba prostory jsme využili k vytvoření komunitního bytu. To bylo v roce 2014. A tím se to začalo rozjíždět.

Jak funguje takový komunitní byt?

Byl to prostor, kde jsme třikrát týdně vařili sousedské obědy. Fungovalo to tak, že když šel třeba někdo kolem, hned jsme se ho zeptali, jestli se nechce zúčastnit, a my jsme potom rozesílali esemesky s tím, co se bude vařit. A tak se tady začali scházet lidé, kteří tady bydlí, mají

tady v okolí kancelář nebo k nám přišli využít sociální služby. Společně jsme se scházeli u jídla. To je myslím dobrý nástroj k setkávání. Celý prostor byl zároveň stále otevřený, takže když chtěl někdo přijít přes den, jen tak si posedět, přečíst si knížku, lehnout si na gauč nebo si třeba přišel ohřát svoje vlastní jídlo, tak to bylo možné. V bytě taky fungovala prádelna pro lidi bez domova. Mohli přijít, dát si vyprat prádlo, osprchovat se, něco si uvařit, popovídat si s panem farářem, popovídat si se sociálním pracovníkem. To bylo jednou do týdne a byla to dobrovolnická iniciativa. Hodně aktivit, které tady probíhají, my sami neděláme, ale dělá je někdo jiný. To je taky taková naše idea – máme prostor a chceme ho nabízet lidem k tomu, aby se realizovali. Aby dělali to, co je baví. Takže když si dobrovolníci vymyslí prádelnu pro lidi bez domova, my jim dáme prostor, vodu, a potom už to necháme na nich.

Začínali jste v malém prostoru a potom jste ho postupně rozšiřovali. Jak je to s prostorem teď? Slouží vám celá budova kostela?

My jsme se pustili v roce 2020 do velké rekonstrukce, kterou jsme skončili teď v roce 2024, a v lednu jsme měli slavnostní otevření. A je to tak, že celý dům je zaplněný všemi našimi aktivitami. Jedná se o čtyři pilíře. Máme sociální služby, komunitní aktivity, duchovní a spirituální aktivity a kulturní aktivity. A řekla bych, že dům je tak nějak spravedlivě zaplněný všemi čtyřmi směry.

O jaké aktivity se konkrétně jedná?

V sociálních službách máme nízkoprahový klub, což je služba, po které je obrovská poptávka a denně sem přijde třeba 30 dětí. Často máme okamžitou kapacitu naplněnou a nějaké děti musí i chvíli čekat venku. V rámci nízkoprahového klubu se dělají také víkendové výjezdy, příměstský tábor a je tady ještě hodně dalšího programu, který se na to nějakým způsobem nabaluje. Máme také sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi, kde se zaměřujeme hlavně na terapii. Já a moje kolegyně máme pověření sociálně-právní ochrany dětí, takže pracu-

jeme s rodinami v krizi, děláme terapie, jak rodinné, tak i pro děti, které jsou třeba v nějakém rodičovském konfliktu. To je asi naše nejčastější zaměření. Co se týče kulturního pilíře, tak velký sál, který jsme zrekonstruovali, je teď uzpůsobený na závažnou akrobacii. A takových sálů s takto vysokým stropem je v Praze velice málo. Od září proto plánujeme, že tři dny v týdnu bude kurz, jak pro děti, tak pro dospělé. A nejen závažné akrobacie, ale i klasické akrobacie, improvizace, cirkusového umění a podobně. Lidé se tady budou moct scházet a třeba se od sebe i něco navzájem učit. Dále máme na dva roky komunitní projekt Integrace Romů, v rámci kterého se snažíme romské rodiny více propojit s českými rodinami. Nepotřebujeme propojovat davy. Jedno přátelství české a romské ženy pro nás bude úspěch. Romské maminky k nám chodí s dětmi a taky k nám chodí vařit. Tím si můžou vydělat nějaké peníze a taky mají přístup k terapeutickým skupinám i individuálním terapiím. Pořádáme i nejrůznější rodinné sešlosti. Nedávno to bylo setkání pro rodiny, které se věnovalo školám na Praze 3, jak je to tady se školstvím, kam můžou romské rodiny umístit děti do škol a podobně. A v rámci duchovního a spirituálního pilíře tady probíhá jednou za měsíc bohoslužba, ale to není jen obyčejná bohoslužba, protože na ty sem mnoho lidí nechodilo. Zjistili jsme ovšem, že právě děti z našeho nízkoprahového centra jsou velmi zvědavé, jak taková bohoslužba probíhá, tak jsme začali dělat něco, čemu říkáme česko-romská bohoslužba a je to taková party, na které se hodně jí a tančí, ale je tam také kázání, a lidé, kteří přijdou, se společně modlí. Bohoslužba je vlastně upravena do takové stravitelné podoby. Naši faráři jsou poměrně pružní, takže to všechno dělají tak, jak je zrovna potřeba. Dále do této duchovní složky řadíme i poskytování terapií. Jsme tady dvě ředitelky a obě dvě máme terapeutický výcvik. Někdy pracujeme každá zvlášť a někdy pracujeme v terapeutickém tandemu.

Jak je to vlastně s chodem Žižkostela, jakou máte organizační strukturu?

Protože najít rád a vyváženost v takové spoustě aktivit, to není jen tak.

Já jsem provozní ředitelka, starám se o to, aby tekla teplá voda, bylo uklizeno a dům byl v dobrém stavu. Moje kolegyně je druhá ředitelka, která má na starosti jednotlivé aktivity. Ovšem každá služba má zároveň svého šéfa nebo vedoucího. Většina lidí, kteří tady pracují, jsou zvyklí být velmi samostatní a je na ně spolehnouti.

Jak dlouho trvalo, než jste poskládali tým lidí, který pracuje samostatně a bere to vážně?

My jsme tady takto všichni dohromady už opravdu dlouho. My dvě ředitelky už asi dvacet let. Dalších asi pět lidí je tady přes osm let. Takže se poměrně dobře známe. Potom tady máme i pár nováčků, kteří jsou skvělí a přinášejí takovou tu čerstvou krev a nápady. Podařilo se nám poskládat opravdu skvělý tým lidí. A nechceme jim do toho, co dělají, ani moc mluvit, spíš to tak zpovzdálí kontrolujeme. Taky ale máme každý týden čtyřhodinové porady a snažíme se opravdu hodně času věnovat komunikaci mezi sebou, a to je myslím taky hodně přínosné.

Zapojujete nějak i dobrovolníky? A kolik jich případně máte?

Moc dobrovolníků nemáme. Občas někdo přijde a chce nám pomoci, což je fajn. Ale dobrovolnický program, a to už moc dobře víme, vyžaduje hodně energie. Aby dobrovolníci byli spokojeni, musí být konkrétní člověk, který se o ně stará a koordinuje je. Nefunguje to tak, že přijde dobrovolník, vy mu dáte úkol a máte o starost méně. Většinou je to tak, že než všechno vysvětlíte, je rychlejší udělat si tu práci sám. Na propracovaný dobrovolnický program jsme zatím ještě nenašli dostatečnou kapacitu. Ale máme tady na Praze 3 několik dobrovolníků, kterým lze třeba zavolat, když potřebujeme něco drobného opravit; takoví jsou k nezaplacení, ale jedná se vesměs už o dlouholeté přátele organizace.

Jak plánujete program komunitního centra? Přece jen potřebujete naplánovat

jak pronájmy, které jsou pro vás zdrojem příjmů, tak nesmíte zanedbávat ani původní myšlenku komunitního centra.

Prostor tady na to máme naštěstí dost. Máme dva sály, jeden má 250 m² a druhý 150 m². Ale někdy se taky stane, že tři usilují o jedno místo v kalendáři. Jde taky o to, aby se akce navzájem nerušily, aby byly podobně hlučné či tiché. I když i to se občas nepovede. Proto se snažíme mít nějak ustálené dny, abychom věděli, kdy je pronájem hlasitější a kdy je nutné zajistit ticho. Zároveň ale nechceme, aby byl dům pronajatý sedm dní v týdnu. Je potřeba se postarat i o úklid a údržbu. Snažíme se také zavést dlouhodobé pronájmy a chceme s nájemci budovat nějaký vzájemný vztah, protože ani my se nechceme setkávat každý den s cizími lidmi.

Jak domlouvání pronájmů probíhá, oslovují vás zájemci sami?

Zatím je to tak, že nás vždy osloví zájemci, ale budeme se do toho muset více aktivně zapojit. Zjistili jsme ovšem, že poptávka je poměrně velká. I přes celé léto tady bylo zcela plno. Teď proto této možnosti chceme dát konkrétní strukturu a nastavit jasná pravidla. A potom to celé prezentovat ven.

Jaké komunikační kanály k tomu plánujete využívat?

Nejvíce používáme Facebook a Instagram. Tady na těch sítích máme docela dobrý dosah. Z finančních důvodů si je spravujeme sami, ale kdyby to jen trochu šlo, tak bychom na to taky chtěli nějakého konkrétního člověka. Protože si myslím, že tato investice se vrátí.

Jaká je vaše cílová skupina? Už jste zmínila matky s dětmi nebo děti samotné, kdo další?

Toto se snažíme moc nerozlišovat. Koho program zaujme, ten je tady vítaný. Za chvíli otevřeme kavárnu, takže budeme rádi, když se k nám na kávu zastaví senioři i maminky s dětmi, třeba na nějaký kurz, a tatínkové si sem přijdou večer zacvičit. Takže se snažíme, aby byl program dostatečně pestrý, aby si tady mohl něco najít každý člen rodiny.

Grilování na parukářce.

Tady v okolí je kaváren nejspíš poměrně nedostatek a vy navíc máte i krásnou zahradu, takže další ideální využití.

Zahrada je krásná a kousek odtud je i škola a dětské hřiště. Ale dalších míst, kde by se mohly scházet rodiny s dětmi, moc není. Proto jedna část zahrady bude sloužit pro kavárnu a druhá část bude stále komunitní. Nechceme ty prostory celé podmínit tím, že si tam musíte něco dát. Bude tam i prostor, kam si můžete

sednout a přinést si svoje jídlo a pití a třeba si jen tak pohrát s dětmi. Chceme, aby si každý mohl vybrat podle sebe.

Zapojujete se také do nějakých aktivit tady na Žižkově?

Zapojujeme se hodně. Tady v územním plánu jsme v nejrůznějších pracovních skupinách, chodíme na různá setkání poskytovatelů sociálních služeb, účastníme se veletrhu neziskových

Odpoledne v klubu.

organizací, který jsme vlastně původně i sami zakládali. Zapojujeme se i do akce Zažít město jinak a máme tady také několik tanečních supin, které často vystupují třeba na akcích městské části.

A protože máme i terénní pracovníky a pracovníce, tak se nám daří pěkně propojovat s okolím, abychom věděli, co se kde děje, jaké jsou kde možnosti. To nám pomáhá třeba i v poradenství

Mamovaření.

pro ty, kteří si k nám přijdou pro pomoc. Víme, kam je poslat a kde se jim dostane pomoci.

Všechno to zní moc krásně, až skoro ideálně. Ale určitě to nejde bez dostatečných finančních prostředků. Jak si zajišťujete financování?

Sociální služby financujeme z dotací a grantů, kterých každý podzim podáváme třeba deset. Teď už šestým rokem fungujeme také z evropských dotací. Na rekonstrukci jsme si půjčili celkem 45 milionů. Tuto půjčku splácíme pražské diecézi, na to si vyděláváme především z pronájmů, což taky není legrace. Měsíčně musíme splatit 130 000 Kč, takže se máme co otáčet, abychom peníze vydělali.

Co nějaké byrokratické překážky? Máte spoustu plánů, spoustu vizí, ne vždy to ale stačí. Je něco, co vám práci komplikuje?

Často podáváme grantové žádosti, a protože kolegyně je připravují velmi pečlivě, tak zpravidla vyjdou. Já mám na starost žádosti o evropské granty a nám naštěstí taky vycházejí celkem v pohodě. Co se ale týče byrokratických komplikací, ty jsme zažili se stavebním úřadem v době rekonstrukce. A to docela dost. Teď plánujeme otevřít kavárnu, takže řešíme hygienu i bezpečnost. S někým se domluvíme úplně v pohodě a jindy to nesmírně drhne. I celá

rekonstrukce se opravdu hodně protáhla kvůli stavebnímu úřadu. Ale s dotačními úředníky nebo s městskou částí se nám spolupracuje pěkně. A snad je to oboustranné.

Říkala jste, že rekonstrukce probíhala čtyři roky. Byly všechny prostory po celou dobu uzavřené, nebo probíhaly opravy v konkrétních etapách?

Dům byl uzavřený úplně celý. Ale fungovali jsme hned v domě vedle, alespoň co se týče těch nejdůležitějších služeb. Nechtěli jsme se stěhovat nikam daleko, protože třeba děti jsou zvyklé chodit právě sem. A je pěkné, že za ty roky k nám přicházejí už s dětmi i dospělí, kteří sem sami chodili taky jako děti a už je to pro ně takový zvyk. Nebo s námi třeba nejsou mnoho let v kontaktu, klidně i změní bydliště, ale přijdou znovu. Když mají třeba nějaké problémy, tak ví, že tady najdou pomoc. Stalo se nám, že přišel klient, který k nám chodil v dětství, se svou manželkou a pěti dětmi, protože je vyhodili z bytu. Bydleli měsíc tady u nás a snažili jsme se je vrátit do života. Takže stěhování někam dál by pro nás bylo spíše na škodu. Do náhradních prostor jsme šli původně jen na rok a půl, a nakonec jsme se tam tísnilí čtyři roky. Až se nám potom ani nechtělo zpátky. Ale teď už jsme doma zase tady. A jsme tady spokojení.

Rozhovor vedla Kateřina Höferová.

Prostor jsme dostali od města a chceme to městu a lidem v něm vrátit

Rozhovor s Klárou Břešťákovou, předsedkyní Křesťanského kulturního centra Zlín

Křesťanské kulturní centrum ve Zlíně je nenápadnou organizací s hlubokou myšlenkou. Těží z dlouhodobě budovaných vztahů mezi zlínskými církvemi, kterým město svěřilo k užívání komfortní prostor v samotném srdci Zlína, pár kroků od náměstí i největšího místního parku. A pokud jim bude štěstí přát, stane se z něj opět místo, kam tamní veřejnost ráda zamíří. O úskalích projektu spravovaného hned sedmi církvemi i o plánech do budoucna vypráví předsedkyně centra Klára Břešťáková.

Křesťanské kulturní centrum Zlín. (Všechny fotografie pochází z archivu KKC Zlín.)

Narazila jsem na řadu míst podobného typu, ale většinou se jedná o komunitní centra. Vy jste výjimka a v názvu máte kulturní centrum. Proč?

Co vím, tak na počátku byla velká touha, aby vzniklo místo pro lidi. Už i proto, že se nacházíme v centru města. A sedm církví tady ve Zlíně se shodlo na tom, že nechtějí být uzavření a chtějí i do svých církví vnést další kulturu. Chtěli dělat výstavy, přednášky a další akce, které budou v rámci kultury pro město přidanou hodnotou. A to se tady dělo čtyři roky velmi intenzivně. Byli oslovoováni i lidé mimo církve a celé to tady bylo velmi ote-

vřené veřejnosti. Dlouhodobě tady kultura měla rozhodně svoje místo. Potom to trochu upadlo a teď znovu hledáme způsob, jak sem kulturu vnést.

Jak dlouho vlastně Křesťanské kulturní centrum funguje a které církve jsou jeho součástí?

Toto centrum funguje už desátým rokem. Nebyla jsem přímo u vzniku, ale nastoupili jsme sem s manželem až později. A součástí je rovnou sedm církví – Apoštolská církev, Církev adventistů sedmého dne, církev Křesťanské sbory, Bratrská jednota baptistů, Církev čes-

Centrum funguje už desátým rokem.

koslovenská husitská, Českobratrská církev evangelická a Křesťanské společenství.

Jak se vlastně tyto církve daly dohromady? Přece jen – sedm církví a jeden projekt. A ne všechny jsou si podobné, i když vycházejí z křesťanské tradice.

To je pro mě vlastně docela velký zázrak. Zdá se mi, že ve Zlíně je už dlouhou dobu velké specifikum, a to, že jsou tady mezi církvemi opravdu dobré vztahy. Spousta pastorů se ještě před začátkem projektu znala a byli už dlouhá léta kamarádi. K ekumenickým bohoslužbám se tady schází i další církve, které ani nejsou součástí KKC. Ty vztahy se poctivě budují, lidé o sobě vědí. Je to asi zásluha nějakého zázraku, ale také velká práce představitelů církví, která sahá hluboko do minulosti.

Čím to bylo, že chod v takto zaběhnutém centru upadnul?

Několik let před vznikem KKC se dělala velká rekonstrukce celého tohoto domu a město začalo uvažovat, komu by ten prostor svěřilo. A přišla od něj i nabídka, že by prostor dali nějakým náboženským sborům. Zástupci

několika církví se pro tu myšlenku nadchli a vznikl konkrétní tým, který nastavil vizi a přišel se zajímavým nápadem, jak tento prostor využít. Měli velké nadšení pro věc a vášeň. Ale potom se začalo vedení nejrůzněji obměňovat. Přišel nový pastor, potom nový vedoucí, a ti už takový zápal neměli. Začalo to pomalu upadat a do toho všeho přišla opatření spojená s covidovou pandemií. Společně s manželem jsme v tu dobu byli vedoucími mládeže v Apoštolské církvi a velice nás bavila myšlenka, že bychom byli součástí týmu. I když to tady určitě nefungovalo úplně podle našich představ. Ale začali jsme to oživovat a po pandemii jsme opět začali hledat vizi, jak prostor plně využívat. A to myslím trvá až dodnes. Chceme vycházet z toho, že jsme prostor dostali od města a chceme to městu a lidem v něm vrátit.

Jedná se tedy jen o tuto jednu místnost?

Ano, je to jedna, ale poměrně velká místnost. Kapacita tady je nějakých 50–60 lidí. To, jak to vypadá teď, je především práce mého muže. Tady to bylo trochu zanedbané. Muselo se pořádně vymalovat, odnést hodně starého nábytku, vytvořit se tady bar a celé jsme to tak nějak stylově sladili. Mám kamarádku, která

se věnuje interiérovému designu, a vždycky, když mě něco napadne, poprosím ji o radu. Takže to, jak to tady vypadá, je hodně i její zásluha. Co se týče některých krásných kousků, máme docela štěstí, že je dokážeme sehnat s pomocí známých poměrně lacino. Pomaličku to posouváme. Snad se tady lidé i díky tomu cítí dobře. A snad to přetrvá i do budoucna.

Působí to tady velmi moderně a mladistvě a je to velice příjemný prostor. Jakými aktivitami ho tedy zaplňujete?

Dopoledne tady bývá prázdnost, což je pro nás výzva, a chceme vymyslet, jak prostor zaplnit i v tuto dobu. Ale jinak každé odpoledne a večer tady nějaký program je. Jen trochu zmizela ta původní vize – být co nejvíce pro město – a z prostoru se stala spíše základna pro zapojené církve. Hodně akcí, které dřív byly pro veřejnost, jsou teď spíše uzavřenější a zapojují se do nich víceméně jen církevní členové. Jsou tady večery chval, biblické skupiny, setkání mládeže, odpolední bohoslužby, setkávání maminek i cvičení. A baptisté a adventisté dělají poctivě každý měsíc přednášky, které pro veřejnost jsou. Většinou na téma zdraví, rodičovství a vzdělávání. Potom se jedná ještě o nárazové hudební akce. Já tady v rámci apoštolské mládeže dělám také různé eventy, například bazary, výstavy a menší koncerty. Je to zatím hodně nepravidelné, tak jednou za dva měsíce. A snadno je zapojit co nejvíce i veřejnost.

Kolik lidí se stará o chod centra? A zapojují se nějakým způsobem i dobrovolníci?

My jsme vlastně všichni dobrovolníci. Jedině můj manžel je tady zaměstnán jako správce, který obstarává i rezervaci prostoru a administrativu. A potom jsme zde tři předsedové rozhodující o chodu a ještě dalších pět zástupců ostatních církví, kteří mají hlasovací právo. Ale co se týče nových nápadů a nastolování nových směrů, to řešíme my dva s manželem a další dva předsedové. Ovšem většina záležitostí je na nás, zbytek jsou spíš poradní hlasy. To je všechno, další dobrovolníky už nemáme.

Jak zajišťujete financování akcí? Prostor jste získali od města, ale co další náklady na provoz?

My máme spolek a zavázali jsme se, že bude každá církev posílat měsíčně nějakou částku. Nejsou to žádné velké sumy, jedná se o stokrunky, které církve posílají na společný účet. Z těchto peněz potom platíme drobné úpravy a opravy prostoru. Jinak jsou tady náklady minimální a ani za energie neplatíme mnoho. Většinu financí využíváme na fungování prostoru. Každá z církví si pak finančně hradí svůj program, takže pokud tady chce někdo udělat koncert nebo chce nakoupit nějaké jídlo, už to neřešíme my, ale ta konkrétní církev, která si akci organizuje. My poskytneme prostor a zbytek už je na nich.

O centrum se dělí sedm zmíněných církví. Spojujete se ještě s nějakými dalšími organizacemi mimo církevní či náboženský prostor?

To je moje velká touha, ale zatím tato cesta není příliš otevřená. Možná je to i tím, že když už se sejdeme, pastoři jsou často unavení z řešení svých dalších pracovních povinností a jsou rádi, že tento prostor nějak přežívá. Jsou vděční už jen za to, že ho můžou využívat, ale není u nich nijak extra velká touha se propojovat dál. To je mi osobně líto, ale realita je taková. Sem tam jsme se propojili třeba s jinou neziskovou organizací v rámci konání nějaké akce nebo poskytnutí prostoru. Na tom se vždy shodneme a vyjdeme vstříc.

Prostor je asi poměrně dost vytížený, takže možná i odtud pramení ta opatrnost při zapojování se do dalších projektů. Když se tady mají se svým programem vystřídat všechny církve, mnoho prostoru už asi nezbývá...

Ano, děje se tady toho hodně, ale vždycky si říkám, co dalšího by se tady ještě dalo vymyslet. Ne všechno tady totiž probíhá pravidelně. A i když je prostor rezervovaný, ne vždy se setkání uskuteční. Takže to je taky stav, který potřebujeme zlepšit.

V centru se konají například koncerty, ale i řada jiných akcí.

Jak řešíte propagaci centra? Máte webové stránky, kde zveřejňujete program, komunikujete i na sociálních sítích?

Tady je problém, že každá církev na to pohlíží jinak a každá církev má pro tento prostor jinou prioritu. Pokud si jedna církev řekne, že chce více zapracovat na sociálních sítích a dát větší finance na propagaci, je to jeden hlas, ale potom je tady třeba pět hlasů dalších církví, které jsou rády, že prostor mají samy pro sebe, a nepotřebují, aby se to víc propagovalo ven. Další drobnou komplikací je, že celá tato budova je na centrální kód a je jen několik klíčů. Takže když někdo chce prostor použít a nepatří mezi členy církví, vždy je to trochu složitější proces. Je potřeba člověka zaučit a vysvětlit mu zadávání bezpečnostních kódů. Takže není úplně jednoduché prostor někomu půjčit. Sociální sítě si u nás žijí trochu vlastním životem a není konkrétní osoba, která by měla jejich chod na starosti. Webové stránky se snažíme mít

aktuální, hlavně co se týče kalendáře akcí, ale jinak tam také nic moc nepřidáváme. Znamená to tedy, že církev vědí, co se kdy děje, a nic víc nad rámec tady toho neprobíhá. A svoje akce si konkrétní církev propaguje na svých sociálních sítích. Takže web je spíš jen informační kanál o tom, co je Křesťanské kulturní centrum.

Zmínili jste, že prostor máte od města, takže předpokládám, že vztahy mezi vámi jsou v pořádku. Nicméně, narážíte i na nějaké úřední problémy?

My s městem jednáme opravdu málo. Jediné, co si vybavuji, je jednou za rok inventura vybavení, ale to je otázka jednoho e-mailu. Naší ambicí je prostor trochu pozměnit, osvěžit, a kdykoli máme v této otázce touhu komunikovat s městem, tak je to vždy velká obtíž. Dostat se na příslušná místa a domluvit se je někdy opravdu oříšek. Jsme rádi, že máme tento prostor a máme ho zdarma, a tak to může sklouznout k tomu, že budeme tiše vděční

a nebudeme vymýšlet nic dalšího. Ale když je někdo aktivní a má touhu něco změnit, je to opravdu běh na dlouhou a náročnou trať. A kromě vizuálu prostoru toho ani moc k řešení není.

Máte nějaké další finanční výzvy, které se třeba pojí s vizí obnovení prostoru? Přece jen jste zmínila, že církev přispívají pouze v rádech stokorun, a větší zásahy v prostoru by asi takovéto částky sotva pokryly. Co nějaké další způsoby financování?

To je momentálně oblast, v které se chceme také velice posunout. Ať už se to týká marketingu nebo grantových žádostí, protože dostupné zdroje by byly. Ale zatím si vystačíme s tím, co máme. Teď například potřebujeme nový projektor, který využívají opravdu skoro všichni. V tom případě se zmíní, že je tato nutnost, zástupci církvi se zeptají, kolik je potřeba přispět, a většinou se to nějak poskládá z vlastních zdrojů. A takto je to s každou věcí. Když je něco potřeba, musíme vypracovat návrh, rozeslat žádost církvím a potom se to začne nějak skládat. Asi i proto, že nikdo zatím nepřišel s žádným velkým plánem, nebyla ani potřeba řešit například sponzory nebo granty. Vše záleží na tom, jakým směrem se chceme dále vyvíjet. Myslím, že do budoucna to bude pro nás hodně aktuální téma.

Jak často se scházíte? Církvi je sedm a předpokládám, že pouhá e-mailová komunikace nestačí. Navíc to církevní propojení má asi i nějaké hlubší poslání.

Ano, scházíme se kvartálně, což nám zatím vychází. Je to tedy jen čtyřikrát do roka, ale vždy se setkáme všichni a máme dostatek času na probrání všech záležitostí. E-mailová komunikace samozřejmě probíhá taky, většinu věcí včetně schvalování tak také řešíme. Je to možná trochu zdoluhavější proces, ale nějak to vždy vyjde.

A co nejbližší plány? Léto pomalu končí a do města se vrátí spousta studentů, kteří budou hledat možné využití.

Teď máme v plánu akci, kterou děláme v rámci Apoštolské církve. Jedná se o skupinku s názvem „Na večeři“. Setkáme se u stolu, uvaříme si večeři a je to takové příjemně komunitní setkání. Sedí se, jí se a povídá se. Teď bychom to chtěli i tematicky zaměřit na dění ve světě, co se dělo na olympiádě a tak podobně. Třeba i na téma nějakých kontroverzí. Protože občas stačí, když si o tom lidé popovídají, a je po kontroverzi. Je důležité, aby tady byla laskavá atmosféra mezi křesťany i nekřesťany, a myslím, že u stolu a u jídla se nastoluje dobře. Tak i to snad povede k opětovnému otevření se veřejnosti. Byli bychom rádi.

Rozhovor vedla Kateřina Höferová.

Myšlenka vzdělávání je propojitelná s řadou světových náboženství

Rozhovor s Bárou Procházkovou

Vstup do KC Unitaria z ulice Anenské. (Všechny fotografie pochází z facebookové stránky Čeští unitáři.)

Komunitní centrum Unitaria je celkem novou záležitostí. Jak přišel nápad, že unitáři budou mít své vlastní komunitní centrum?

U úplných počátků jsem nebyla. Konkrétní nápad jde za unitáři, především za předsedkyní Kristýnou. Ta našla grant od Magistrátu hlavního města Prahy a z EU, který spojoval rekonstrukci s programem. Jednalo se o šestiletý projekt, z něhož se financovala nejen rekonstrukce prostoru, ale zároveň se z tohoto grantu

financoval i tříletý provoz, který skončil letos v srpnu.

Jaké konkrétní aktivity komunitní centrum nabízelo veřejnosti?

Bylo toho poměrně hodně, prostor byl otevřen především pro děti a rodiny s dětmi, matky s dětmi, seniory a ohrožené skupiny. Pro seniory zmíním například kurz trénování paměti, univerzitu třetího věku pro seniory s vnučaty nebo třeba bridžový kroužek či

kulturní akce. Pro rodiny s dětmi byla dvakrát týdně otevřená herna a kavárna. Rodiče tam mohli dítě přebalit, nechat ho hrát si, sami se připojit na wifi a pak v klidu pracovat nebo si trochu odpočinout. A s tím souvisí i další program. Nabízeli jsme například workshopy pro matky, které se po rodičovské chtějí vrátit do pracovního procesu.

Kavárna pro rodiče s dětmi v centru města je určitě zajímavý počin. Napadlo vás tento nápad posunout ještě o něco dále a rozšířit nabídku i pro děti školního věku?

Ano, proběhly tady už desítky koncertů základních uměleckých škol, které byly za tuto možnost vděčné. Taky tady proběhla celá řada dobročinných akcí jako například aukce obrázků dětí z pěstounských rodin. Teď ale tento systém skončil a od září začalo komunitní centrum úplně poprvé fungovat samo na sebe.

To bude poměrně velká změna. Jak hodláte s touto situací naložit? Co všechno bude nově KC nabízet a jak bude fungovat?

Máme tři základní pilíře. Tím prvním je komerční pronájem, což je pilíř, který má provoz financovat. A to je nesmírně důležité, protože bez peněz by to nešlo. Už teď máme domluvené pronájmy na akce, jako jsou swingové taneční večery, konference pro inkluzivní vzdělávání, taneční škola, vánoční besídky ZUŠ. Druhým pilířem jsou naše programy v oblasti vzdělávání. Plánujeme různé vzdělávací programy pro rodiče. Máme zkušenost, že je zajímavé například témata, jak najít dobrou školu pro dítě, jak podpořit děti se speciálními vzdělávacími potřebami či děti mimořádně nadané. Vzdělávací workshopy chceme také jednou týdně pořádat pro studenty pedagogických oborů. Zde se dozvědí více například o tandemové výuce, vedení ke kritickému myšlení a podobně. Každou neděli odpoledne se také bude konat kroužek pro rodiče a děti – jakási kreativně spirituální možnost vzdělávání. Ten bude probíhat pod hlavičkou pražské unitářské obce. A třetí pilíř je takový mix. Centrum chceme nabídnout institu-

cím aktivním ve vzdělávání, které chceme podpořit například tím, že dostanou lepší podmínky. Naším velkým klientem teď bude DAMU; já budeme pronajímat poměrně velký prostor. Sídli u nás také permakulturní knihovna. Není to náš program, ale je to přesný příklad myšlenky onoho třetího pilíře. Člověk si může nejen půjčit knížku, ale taky může mít na odborníky na toto téma spoustu otázek. Naším dalším programem je vzdělávací rodičovská knihovna. V té jsou umístěny publikace na téma rodičovství, výchova a vzdělávání s důrazem právě na typy vzdělávání. Už teď máme celou řadu publikací a stále nové a nové doplňujeme. Dále plánujeme zřídit předplatné několika odborných časopisů, které se věnují právě rodičovství a vzdělávání.

Chápu tedy správně, že klíčovým finančním zdrojem budou pronájmy?

Pokud pomineme příspěvek z NSČU, pak ano. A je taky potřeba zmínit, že nově bude provozovatelem KC Unitářská akademie. Velká část jejích vzdělávacích modulů se nově bude konat v komunitním centru. A také například různé unitářské konference. Anglicky mluvící unitářská obec tady pořádala výstavu, pražská obec tady má každou neděli shromáždění.

Jak jste vybírali instituce, které si budou prostor dlouhodobě pronajímat? Přece jen je potřeba i v tomto být velmi obezřetní.

To je hodně individuální. Žádostí o pronájem dostávám velkou spoustu. Ale hodně jich musí člověk odmítnout už jen proto, že je v tu dobu prostor plný. Například o úterní večer je vždy velký zájem, ale člověk nemůže vyjít vstříc deseti iniciativám zároveň, byť jsou smysluplné. Sama jsem oslovila studijní poradkyni, která s rodiči konzultuje způsoby vzdělávání jejich dětí, tedy dělá přesně to, co je i naším cílem. Pokud se nám někdo takový hodí, pozveme ho sami. Dalším nájemcem je například nezisková organizace z Brna – Prototypci –, která se věnuje školením pro učitele v oblasti nových vzdělávacích přístupů, lega, nových technologií, robotů apod.

Vstupní prostor KC Unitaria.

Jak je to s účastí? Pokud se totiž jedná o externí pronájem, tam asi není počet návštěvníků tím, co by pro vás bylo nejdůležitější, ale pokud se jedná o program interní, jak je to u něj?

To potřebujeme zjistit. Teď se staneme komerčním prostorem. Zatím byly všechny vstupy zdarma, ale teď to bude jiné. Zároveň museli všichni návštěvníci KC podepsat kartu účastníka. Takže i když si například nějaká

škola z Prahy pronajala prostor na vánoční besídku, věděli jsme potom, kolik lidí tam bylo, a to právě podle karet účastníků. To byly podmínky grantu. A jednalo se o tisíce lidí. Ale například myšlenka komunitního centra pro maminky, ta se ukázala ne úplně vhodnou, na Praze 1 to moc dělat nejde. Nebydlí tu totiž tolik mladých rodin jako třeba v Praze ve Stodůlkách. Pronajímali jsme třeba prostory mladým maminkám, které si u nás domluvily dětskou narozeninovou oslavu. To ano, maminky s dětmi tady jsou, ale není jich tolik, aby to utáhlo prostor komunitního centra. Další potíží je, že řada nájemců vnímá jako problematické to, že se u nás nedá pohodlně a zdarma zaparkovat.

Jak jste akce KC propagovali směrem k veřejnosti? A bude se to nyní měnit, nebo i v novém režimu navážete na zaběhlý systém?

Nejvíce jsme využívali letáčky a sociální sítě. Právě letáčky se totiž ukázaly jako velmi funkční. Protože když někdo přijde jednou do KC, tak ho zajímají i další akce, které se tam třeba až do konce roku dějí. Prostě takový systém „dám si to na ledničku“. Sociální sítě zase fungují nejlépe, když se vytvoří nějaká sdílená událost.

Provoz KC se od září proměňuje. Jak to bude nově se vstupným na jednotlivé akce?

Program bude nyní zpoplatněný, ale třeba rodičovská kavárna bude stále zdarma jako dosud, jen tu kávu si člověk bude muset zaplatit. Stále je to ale pod hranicí toho, co by lidé zaplatili v jiných kavárnách v centru Prahy.

Plány jsou to velkolepé a zní velice lákavě. Ono to ale není jen tak, ani ta sebelepší myšlenka se při realizaci nevyhne řadě překážek. Na co jste hlavně narazili vy?

Problém byl, že pro některé programy není cílová skupina na Praze 1. Mezi další problémy patří zmiňovaná nemožnost parkování, což mě docela překvapilo. I tři minuty od Karlova mostu mají lidé potřebu přímo na místě zaparkovat auto.

Konkurence programů je velká a je důležité umět se prosadit, nabídnout něco lákavého. Nyní uvidíme, jak to bude fungovat za nových podmínek. Máme novou cílovou skupinu, což jsou pedagogové a lidé se zájmem o vzdělávání.

A co provázání spolupráce s dalšími institucemi, které na Praze 1 fungují?

Kromě DAMU jsme zahájili spolupráci i s dalšími organizacemi na Praze 1. Příkladem je Pragkontakt, což je organizace pomáhající německým školám, které přijedou do Prahy, vytvořit program. Dají jim tam konkrétní tipy, provedou je Prahou nebo zorganizují například nějaké setkání s pamětníkem sametové revoluce na Národní třídě. Důležité také je, že se setkají čeští a němečtí žáci. Tato spolupráce funguje velmi dobře a je to stále oblast vzdělávání, takže v tomto chceme pokračovat i nadále.

S novým fungováním komunitního centra se nabízí také výzva vymyslet specifický program, který bude právě pro unitářské smýšlení typický. Máte něco takového v plánu?

Kristýna vymyslela program pro školy a třídní kolektivy mimopražských škol, které přijedou do komunitního centra a jsou ubytované přímo v prostorách KC, kde spí ve spacácích ve velkém sále. Ráno si udělají snídani v kavárně, což má rozměr lepšího tmelení kolektivu, a pak se účastní workshopu. Vybrat si mohou ze čtyř modulů: ekologie, tmelení kolektivu, urbanismus a poznej sám sebe. Nejsme s nimi samozřejmě celý den zavření v místnosti, ale každý den si také plánují program podle vlastních představ. Můžou jít na Pražský hrad, na exkurzi do Senátu, na parník, do divadla... Každá třída si udělá vlastní program. Je to finančně velmi přístupné, není potřeba platit ubytování. Původně jsme mysleli, že uděláme jeden pilotní program, abychom si vyzkoušeli, jaký bude zájem. Ukázalo se, že zájem je enormní. A zkušebních modulů jsme nakonec zorganizovali sedm. Nyní jsme vypsali další termíny a budeme mít devět volných míst pro devět třídních kolektivů, které budou mít za velmi dobrých finančních podmínek kvalitní program v Praze na několik dní.

Prostory kavárny KC Unitaria.

Komunitní centra zřizovaná nějakou náboženskou organizací mají vždy nějaký náboženský přesah, který se propisuje i do vlastního směřování náboženské organizace. Jak je to u KC Unitaria?

Záleží na tom, jakou optikou se na to podíváme. Pokud se to týká týdenního programu, uvidíme minimálně shromáždění Pražské obce unitářů a nedělní program pro děti, který je také spirituálně laděný. My ale náboženský obsah

mít vlastně nechceme, možná tomu řekneme spirituální akcent v některých částech nabídky. Já to beru spíš jako nabídku na základě principu otevřenosti, sebevzdělávání, rovných příležitostí. A myšlenka vzdělávání je propojitelná s řadou světových náboženství. Samozřejmě že kdyby chtěl pronájem výrobce cigaret, tak to s naším směřováním nekoresponduje. Důležitý je pro nás i morální směr.

Rozhovor vedla Kateřina Höferová.

KC jako dobrá parta!

Ruth Jochanan Weiniger

Začnu vzpomínkou: v době mého dávného, nikoli nevinného dětství byla pro sídlištní děti kouzelným slovem „parta“. Tedy: ne jakákoli, byla jich kolem nás spousta, ale ta „správná parta“, nebo taky „dobrá parta“. Tenkrát, na začátku 90. let, bylo mezi námi part hodně, ale málo se nám jich zdálo správných. Už samotný důvod, proč bylo dobré mít partu, spočíval v tom, že některé party si dovozovaly na mladší a slabší. Bylo dobré mít partu, aby každý věděl, že pokud vás jedna parta zmlátí nebo vás bude držet hodinu na roztočeném kolotoči, udělá vaše parta odvetnou akci. Samozřejmě jsme snili o tom, naučit se nějakému bojovému umění a fungovat pak jako parta, která chrání všechny slabší v okolí a obecně „nějak pomáhá“, ale nikdy jsme to nedokázali.

V době mého dávného dětství byla pro sídlištní děti kouzelným slovem „parta“.

(Foto © pixabay.com.)

Druhým, už naprostým ideálem byla taková parta, která má svůj „bungr“ (vyslovovalo se zásadně s výrazným g), nebo dokonce klubovnu. Bungry byly skříše, za výtahovými šachtami nebo v roští, na schovávání pokladů, hlavně nalezených hraček a patron z nedaleké střelnice, a potom zbraní, obvykle samostřílů na šípy se špendlíkem a praků „skobičáků“. Bungry bývaly tajné a vykrádání patřilo k zápolení mezi

partami. Klubovny se, pokud vím, nedobral nikdo, ale všichni jsme o ní snili.

Byla by to místnost, kde bychom se mohli scházet, kterou bychom si společně zařizovali a budovali a bylo by nám tam dobře. Samozřejmě bychom si tam zvali kamarády. Naše parta měla dokonce plán vykopat ve svahu menší zemljanku, samozřejmě lopatkami na písek, strop vytvořit z kmenů odhozených vánočních

stromků a nějak udělat, aby skrz něj nepršelo, ale parta se rozpadla dřív, než jsme stihli vytvořit větší díru a způsobit sesuv půdy.

Pokud se usmíváte nad naivitou takových snů, zkuste si poctivě říct, jak moc se podobají snům o komunitě s vlastním místem pro setkávání, které si sníme dnes jako dospělí. I my chceme být chráněni před tím, co nás ohrožuje – totiž před osaměním a odcizením, vytržeností z okolí. I my sníme o společenství, ve kterém najdeme pochopení, kde budeme společně prožívat radost a kde budeme čerpat síly, když nám bude smutno. Samé dobré věci. Nejsme už tak uzavření jako sídlištní děti s „partou“. Někteří z nás přitom vzývají přátelství, jiní sousedství, další mluví dokonce o „takové velké rodině“. Ze všech těch názvů si představujeme samozřejmě to dobré, dokonce nejlepší, co si pod nimi jenom lze představit. Trochu zapomínáme, že přátelství prochází řadou krizí i etapami chladu, že k sousedství patří i spory a leckdy pomluvy a že v nejedné rodině jsou velké problémy, až patologie. Každá komunita má i svá negativa a komunitní centrum je někdy „zkoncentruje“.

Jsem možná moc rezervovaná a skeptická, ale říkám si, jestli jsme schopni brát v potaz i všechno to, co taková komunita stojí (čas, peníze, síly), a hlavně, jestli jsme schopni unést i její negativa, která dřív nebo později zákonitě přijdou. Zatím nemluvíím výslovně o unitářích, ale o nás, městských lidech 21. století. Míváme kolem sebe velkou nabídku aktivit, mnohdy nevíme, kterou vybrat. Nestíháme, jelikož potřebujeme být dobří ve spoustě věcí: v rodině, v práci, často ve sportu, sebevzdělávání a možná ještě v dalších aktivitách. Když už se máme do něčeho zapojit, jsme vedeni spíš úvahou, co nám to dává (mně osobně), než k čemu je to obecně dobré, jak tím můžeme my být užiteční. A pokud komunitu, pak ať nám maximálně vyhovuje. Většina z nás žije ve městech nebo aspoň s takovými možnostmi dopravy, že máme na výběr. Pořád si můžeme vybírat lepší a lepší – a nechceme ztrácet čas s tím, co nám „nic nedává“.

Zobecnuji, možná trochu moc. Určitě jsou mezi námi lidé, kteří se setkávají kolem výrazně neziskových aktivit nebo v náboženských

společenstvích, která toho od jednotlivců žádají hodně. Prostě i vzdor svému škarohlídství musím přiznat, že jsou mezi námi i nadšenci (a je to samozřejmě dobře). Většinou mívají nějaké silné zaměření (společenství matek na mateřské, party ochránců přírody, sportovní kluby) a/nebo silné přesvědčení.

Když se podíváme na komunitní centra a jejich osudy, zdaleka ne všechna se vyvíjejí tak úspěšně jako ta, která jsou popsána v předchozích článcích. Nezaměřujeme se jen na ta úspěšná a nedělejme si představu, že takové podniky prostě nějak vyjdou. Ony i vycházejí, ale ne prostě... Řada komunitních center zaniká, řada jich vydrží, ale projde si cestou těžkými osobními spory mezi zakládajícími osobami, které si pak nesou doživotní vzpomínku na (údajnou či skutečnou) zradu, nepochopení, ukradení myšlenky, nevědek, zneužití dobré vůle a podobně. Přitom to na začátku vypadalo pěkně a všichni to mysleli dobře.

A aby toho malování v temných barvách nebylo málo, přidám všechny nevýhody, které budou mít čeští unitáři při zakládání komunitních center – a ještě víc při jejich rozvíjení.

Tak tedy zaprvé, unitáři nemají „silnou myšlenku“ toho druhu, že by nabízeli jednoznačný výklad světa, spásu, zbavení zásadních životních otázek. Naopak, ještě více než ostatní liberální náboženství zdůrazňují svoji nevýlučnost a nabízejí „víru bez jistoty“ (slovy P. Rasora), prostě člověku tu záležitost se životem, pánembohem a smrtelností nijak zásadně neulehčí. A navíc netrvají na shodě ani v té nejistotě! Takový postoj je v mnohém sympatický, ale většinu lidí ze židle nezvedne. A v dalších vyvolá podezření, jestli ona to není nějaká divná sekta.

Zadruhé, unitáři s výjimkou Prahy nemají vlastní prostory, naopak se scházejí v pronajatých „nebytovkách“, což znamená řadu omezení. Pro komunitní centrum je ideální velký prostor, bezbariérový nebo aspoň v přízemí, se sociálním zázemím a kuchyňkou a se zahradou nebo aspoň terasou pro hezké dny. Takový ideál nemá ani jediná obec. Dá se s tím něco dělat? Určitě ano, pokud se ta nevýhoda nějak zpracuje, ideálně dokonce změni ve výhodu. Ale jak?

Zatřetí, co má být náplní takového centra? Která komunita se v něm bude „kon-centrovat“, když ani shromáždění nemívají velikou účast? Čím se bude zabývat?

A začtvrté, kde jsou vztahy, tam není jen vzájemnost a solidarita, ale i drby, vzájemné nevráživosti, soupeření, konflikty. Centrum může uvolnit některá napětí uvnitř obce, ale zároveň přinést nové třecí plochy a nové spory.

Zbývá ještě někdo, koho jsem neodradila?

Jestli náhodou ano, tak něco pozitivního: komunitní centra jsou samozřejmě důležitou součástí občanské společnosti, kterou v této zemi potřebujeme rozvíjet jako sůl. Kdybychom jako děti na sídlišti měli nějaké takové centrum, možná by ty boje nebyly tak drsné a slabší by se cítili bezpečněji. A pokud jde o dospělé: příliš mnoho lidí se cítí osaměle, příliš mnoho lidí si nemá s kým popovídat (i když žijí v rodině), příliš mnoho lidí nezná lidi v bezprostředním okolí, na ulici, v domě a příliš mnoho lidí je odkázáno na sociální síť. Takže potřebujeme místa, kde se lidé mohou potkávat tváří v tvář a mluvit spolu. Potřebujeme místa, kde si lidé mohou vyměňovat věci, služby, znalosti. Potřebujeme taková „vztahová ohniska“, protože nám zlepšují kvalitu života a protože v nich lidé mohou nacházet smysl. Čeští unitáři mají potenciál taková místa vytvářet a rozvíjet (jen udržovat by bylo málo!) – a dělat to „sakra dobře“. Jenom není jasné, jestli vědí, že ten potenciál mají.

Hlavní je, aby chtěli. Nesmí mít pocit, že je to nějaký nápad, který se jim snaží vnutit pražské ústředí. Bez tohoto základního předpokladu unitářská komunitní centra nevzniknou. Praha, Brno, Liberec, Ostrava, Plzeň a Teplice potřebují naléhavě podpořit místní lidskou provázanost a nejrůznější lokální iniciativy. Ale bude to jenom tehdy, když členové budou sami chtít, když v sobě najdou důvod, proč se do něčeho takového pouštět.

Unitářské obce mohou být součástí městské krajiny jako místa, s nimiž jejich sousedé počítají. Představme si to: Lidé z okolí do obcí pravidelně docházejí, protože se tam dějí zajímavé akce, třeba swapy rostlin, různé dílny, občas jen tak posezení u kafe. Možná se tam schází i nějaká místní iniciativa, třeba skupina

nadšenců ze spolku Uklidme Česko nebo ti nadšenci, co pořádají pro děti z ulice na jaře turnaje v ping-pongu a basketbalu. Většina jich dost možná na shromáždění nikdy nepřijde, ale někteří už říkají „naši unitáři“ a jeden pár uvažuje, že si u duchovního domluví svatbu.

Zní to hezky, což o to. Je důležité, aby unitáři nebyli podobně naivní jako kdysi my, co jsme chtěli ideální partu jako z knížek a komiksů. Čeští unitáři si musí k pojmům „komunita“ a „společenství“ zachovat stejnou otevřenost a nedogmaticnost, o jakou usilují ve všech ostatních myšlenkách. Je to důležité zvláště proto, že špatné pojetí pojmu „milované společenství“ může vést k dogmatismu tak jako všechny ostatní pojmy (třeba i Bůh nebo Dobro). Současně se „komunita“ stává pro některé lidi módním slovem a móda pojmy vždycky vyprazdňuje, aspoň trochu.

Na jedné straně je potřeba mít spoustu nadšení, a na druhé je nebezpečné idealizovat si ten kýžený výsledek – a to je paradox. Není možné, aby se člověk „nenakláněl“ na tu nebo onu stranu.

Zároveň si každá obec bude muset ujasnit, jakou komunitu bude tvořit, jaké bude to centrum. Prakticky žádné se nebude „centrovat“ jen kolem samotných členů a jejich přátel, každé bude muset počítat s lidmi z „venku“ – a to nejen s těmi, kdo je využívají, ale i s organizátory. Tady už samozřejmě můžou vznikat střety zájmů, protože někdo musí mít rozhodující slovo. A pak je otázkou, jestli zásadní rozhodování svěřit někomu ze členů, nebo si na to „sehnat lidi“. Jak ukazují předešlé články, nabízejí se různé možnosti a kombinace. Výsledek bude určitě jiný, než jaká byla očekávání, jak už to bývá skoro se vším. Může být v něčem i mnohem lepší, než si kdo dovedl představit, ale každopádně jiný. Jiná bude i ta komunita a vztahy v ní, navíc se to všechno bude neustále měnit.

Nemůžu to říct s naprostou jistotou, ale myslím, že je lepší, aby členové obcí neupínali ke komunitnímu centru velké naděje, hlavně pokud jde o vztahy. Zvláště nebezpečné je, pro jednotlivce i celek, dělat si naději, že tu vznikne jakási „rodina“. Možná do komunitního centra budou chodit celé rodiny, možná nějakí lidé díky setkání v komunitním cen-

Příliš mnoho lidí se cítí osaměle, příliš mnoho lidí si nemá s kým popovídat.

(Foto © pixabay.com.)

tru vytvoří svoji vlastní rodinu, ale z místa setkávání různých lidí se rodina nevytvoří, a byť bude fungovat i o svátcích, nikomu rodinu nenahradí. Taková očekávání, stejně jako třeba naděje, že jim setkávání v centru vydrží pro zbytek života a že lidé ve vzniklé komunitě pro sebe budou celoživotně důležití, to je očekávání příliš velké, aby nedalo důvod k velkým zklamáním.

Potom si členové musí zodpovědně říct, nač mají momentálně síly, čas a peníze, a to tak, aby jim zbyla ještě nějaká rezerva. Když si člověk něco moc přeje, může se mu zdát možné vytvořit centrum lopatkami na písek... K uskutečnění plánu je nutné pořádně plánovat a odhadnout možnosti. Možná jde začít v malém a postupně přibírat nové aktivity.

Zásadní bude, jak moc bude takové centrum pojímáno jako služba lidem z „venku“ a do jaké míry bude obec od těchto lidí něco očekávat – a co to bude. Něco z toho mít musíte, jinak vyhoříte. Aspoň dobře strávený čas a dobrý pocit.

Například: je obec připravena na to, že její služby začnou někteří lidé využívat, aniž

by je nějak opláceli? Jak to má vypadat, aby se členové necítili využití, až zneužití? Pokud bude na místě zdarma káva, sušenky, nebo dokonce budou někteří členové nosit „do placu“ bábovky a koláče, rychle se ta informace dostane k příslušníkům tzv. „holubí letky“ a ti je přiletí vyzobat. S překvapivou rychlostí se dovídají o všech místech, kde je něco zadarmo. Mohou přijít i tací, co budou chtít jen zadarmo využít WC nebo prostě obhlédnout, co by se mohlo hodit. A i když vynecháme ty nejhorší scénáře, vždycky se objeví lidé, kteří se budou v centru chovat jako konzumenti, tedy brát, ale ne dávat. Na ty se musí obec připravit a vymyslet si postupy, jak se nenechat vysávat: materiálně, ani psychicky. A není to nic proti sociální spravedlnosti, ale je to úvaha, jak zvládnout k té sociální spravedlnosti přispívat dlouhodobě.

Navíc jsou unitáři inkluzivní, otevření všem. Jak to ale udělat, aby se do centra směstnaly i takové typy lidí, které se vzájemně moc „nerýmují“? Tak třeba: několik starších paní si přijde posedět na kus řeči a do toho se objeví rodiče a menšími dětmi, které jako natruc budou dost ukřičené. Jak to udělat, aby se na

omezený prostor vešli „všichni“? Upovídanost/ uzavřenost, hlasitost / potřeba ticha, čistota/ špína (třeba jen háčkování vs. vodovky), spiritualita/oddech, legrace/vážnost, to všecko a spousty dalších aspektů se mohou vzájemně rušit, ale taky skvěle doplňovat.

To se týká všech komunitních center. Co ale znamená, když má být takové centrum unitářské? Vlastně: bude to unitářské komunitní centrum, nebo komunitní centrum vedené unitáři? A jsme zase u základního konceptu a poslání.

Koneckonců nemusí vzniknout hned něco jako pražské Kácéčko nebo Žižkostel. Lze organizovat pravidelné „dny otevřených dveří“

mimo shromáždění, s programem, který přiláká i nečleny a umožní setkávání a povídání. Prostory některých obcí slouží jen jednou týdně, ke shromážděním. Kdyby obec hostila jakékoli setkání místních lidí, obsazenost prostor by se zvýšila o 100 %. Lze si koneckonců představit i jiné začátky. Třeba otevřené setkávání v parku, piknik „co kdo přinese“ s povídáním, společnou muzikou, s pozváním kamarádů na pétanque nebo jiné hry. Pokud se taková setkání osvědčí a začnou se opakovat, možná jejich účastníci začnou přemýšlet, jak v nich pokračovat i v zimě.

A kdoví, možná unitářské obce přijdou s něčím, co zatím nikdo nezkusil.

Unitářský letní tábor 2024

Kristýna Ledererová Kolajová

Letos jsme se s Unitaria Teamem, tedy unitářskou skupinou dětí a mládeže, vydali na prázdninový tábor již popáté. Čekalo nás třináct společně strávených dní, na které se všichni těšili. Pro přípravy jsme od zimy využívali společnou whatsappovou skupinu, protože ti větší už chtěli do plánování aktivně zasahovat, což je „super“.

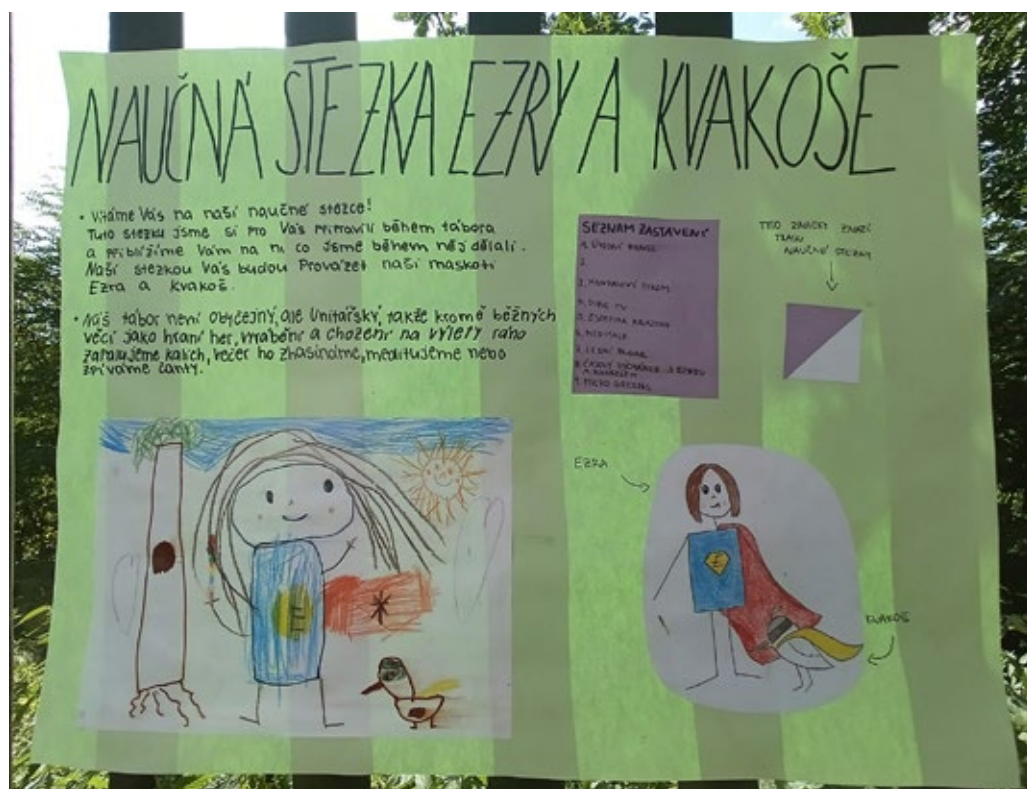

Důležitou součástí tábora byl indiánský buben. (Všechny fotografie KLK.)

Společným domovem se nám na dva týdny stala chalupa za jihočeskou vesničkou Pořešín, přímo proti zřícenině stejnojmenného hradu, nad příkrými skalnatými svahy kaňonu řeky Malše.

Oproti všem předchozím táborům nás čekaly hned v základu dvě změny: jednak v chaloupce není zavedený vodovod, tedy všechnu vodu, co jsme potřebovali, včetně pití, mytí, vaření a splachování, jsme si nosili

ze studny v zahradě, a jednak jsme byli rozhodnutí si kompletně sami vařit. Po zkušenostech z předchozích let se to jevílo jako jediná možná alternativa, protože s úrovní jídel, která jsme kupovali, ať už ze školních jídelen či restaurací, jsme zatím ani jednou spokojeni nebyli. Navíc i v řadách Unitaria Teamu přibývá vegetariánů a pro ty je, jak jsme zjistili, velmi obtížné zajistit dobré jídlo z jídelny či restaurace – i proto, že tábory máme vždycky v lokalitách mimo města

Nástěnka.

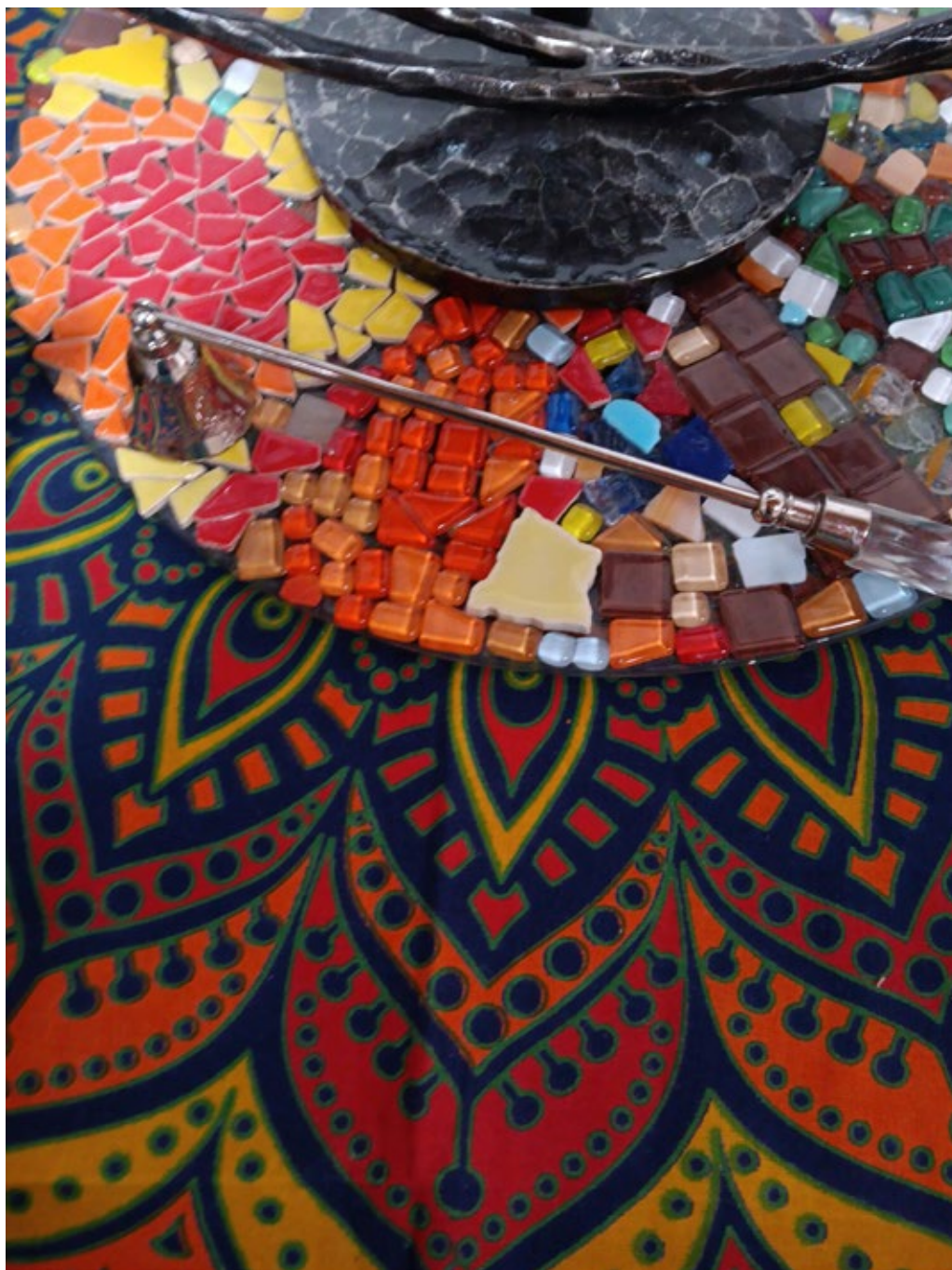
(pohraničí a podobně), kde zatím vegetariánská nabídka jídel (kontinuálně na dva týdny) není samozřejmostí.

Ukázalo se, že obě tyto okolnosti – složitější přístup k vodě i vlastní vaření – tábor hodně obohatily. Třeba v tom, že byl přirozeně ekologicky o hodně šetrnější k přírodě než všechny předchozí. Někteří zjistili, jiní z nás si jen opakovaně potvrdili, že kompletně a relativně pohodlně se umýt každý zvládne zhruba ve dvou a půl litrech vody, s mytím vlasů v necelých čtyřech. S vodou z mytí (i mytí nádobí, pokud není úplně špinavá) jsme splachovali záchody, a i když třeba na výtvarné činnosti jsme také spotřebovávali poměrně dost vody, nepřekročili jsme denní spotřebu čtrnácti litrů na člověka a den (spíše se to pohybovalo mezi dvanácti až třinácti litry). Možná je to pro někoho překvapující, když vezmeme v potaz třeba to, že standardně se splachovací nádržky k toaletám vyrábějí v objemu pět až deset litrů. Samozřejmě takové hospodaření stojí víc práce

(i malí se poctivě snažili aspoň příležitostně nosit pětilitrové kanystry s vodou) i přemýšlení (nic automaticky nevytří jen tak), ale úspora je obdivuhodná.

No a s vařením to bylo podobné. Přestože jsme si připravovali čtyři jídla denně a nešetřili jsme na zelenině ani třeba na kvalitních surovinách typu sýrů čedar a parmezán, ušetřili jsme pro stejný počet lidí 56 % finančních nákladů na jídlo oproti loňskému roku. K tomu je nutné připočítat ještě násobně nižší produkci bioodpadu: všechno nám chutnalo, zbytky se dojíždaly, nakupovali jsme promyšleně podle předem všemi odsouhlaseného jídelníčku a receptů, využívali jsme všechno, co jsme nakoupili, včetně natě a podobně. Navíc vařit nás všechny moc baví, holky i kluky! Takže i v tomto ohledu z mého hlediska – spokojenost.

A několik významných inovací jsme zavedli i v programu, především v oblasti rozvíjení osobní spirituality a významu přináležetosti ke společenství. Zaměřím se v tomto textu

Každé ráno po zapálení kalicha měl každý z účastníků prostor, aby si v tichu v mysli prošel svůj včerejší den.

na tyto nové věci, protože kdo by byl zvědavý na podrobnosti i o všem ostatním, může si již tradičně přečíst kompletní deník na webu

Unitářské akademie (unitarska-akademie.cz/pm/konalo-se/strazci-zeme), kde je i prolink do fotoalba.

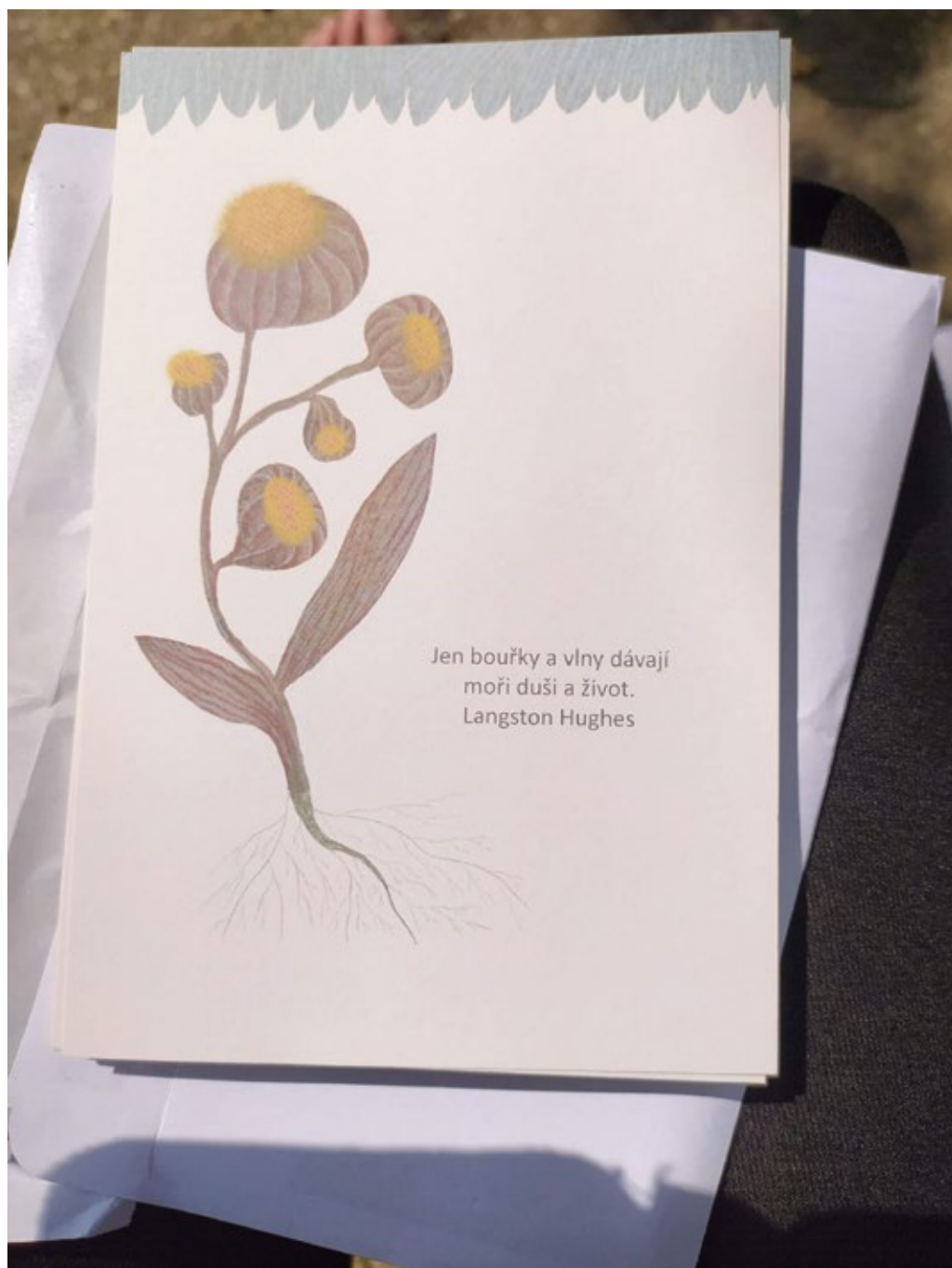
Už název tábora Strážci hranice odkazoval k prastaré a v podstatě ve všech obydlených částech Země alespoň v některých obdobích dějin přítomné šamanské tradici moudrého zkušeného průvodce, který je člověku nápomocný při cestách mimo jeho obvyklý každodenní fyzický a bezpečně známý svět. Protože pro Unitaria Team, tak jak se jim snažíme spiritualitu předkládat, by mělo být důležité nejen její abstraktní odhmotněné pojetí, typické například pro křesťanský svět. Byli bychom rádi, aby jako stejně podstatnou součást duchovního vývoje člověka vnímali co nejpřirozenější začleňování se do světa Země (tedy víc než lidského světa, světa přírody), mezi nímž a svým životním prostředím si mnoho lidí po staletí buduje (ať už schválně nebo bezděky) stále neproniknutelnější bariéry.

V koncepci tábora jsme navíc chtěli reagovat i na skutečnost, že skalní členové Unitaria Teamu s každým rokem věku vyspívají. Hry tedy už nyní rozhodně nemusí tvořit objemem významnou část, ale mohou být jen doplňkovou částí programu. Zajímavé pro členy je zařazovat naopak stále víc činností projektového typu, na jejichž konci bude nějaký výsledek důležitý i pro někoho jiného než pro ně samotné.

Jádrem celého programu jsme už od podzimu plánovali udělat každodenní cyklus meditací v přírodě, v základu volně inspirovaných takzvanými „sit spoty“ z učení „kojota“ Jona Younga, ale i přístupem Davida Abrama. Na začátku, hned první den tábora, si měli všichni, kdo se chtěli meditací účastnit (a rodiče souhlasili), najít každý místo v okolí, kde se cítí dobře, je odlehle od civilizace a mimo dohled míst dalších účastníků. Na to místo pak pravidelně chodili každý den ve stejnou dobu, dopoledne. Prodlévali zde dvacet minut, které měli strávit v tichu s nějakým tématem, jemuž věnovali svou pozornost (tj. meditace na zaměření nebo aktivizaci mysli, podle zadání). Všechna témata byla v pozadí propojená konceptem Abramovy Vzduchozemě, ideou jedné mysli, do níž je vnořeno veškeré bytí, ať už podle lidských klasifikací „živé“, nebo „neživé“. Výjimkou z pravidelného cyklu byla v závěru meditace noční, kterou jsme zahajovali před desátou večer. Účast jsme dovozovali všem zájemcům, kterým

bylo alespoň devět let – a všichni to využili. Výsledky byly (alespoň z mého subjektivního pohledu) daleko nad prvotním očekáváním a program mezi Unitaria Teamem vzbudil nadšení, vzali ho naprosto vážně. Ilustrovat to může i následující příhoda: sedm minut po začátku jedné meditace se poměrně silně rozpršelo. Ze svého místa na takové borovicemi porostlé náhorní plošině nad kaňonem Malše jsem při troše popocházení mohl postupně vidět na všechna meditační místa. Po začátku deště jsem to začala takto obcházet, abych případně byla po ruce, kdyby se někdo necítil dobře. Ale nikdo ani z těch nejmladších účastníků meditací se za celou následující čtvrt hodinu intenzivního deště ani neotočil směrem k mé plošině, natož aby svou meditaci vzdal. Prostě ji s naprostou samozřejmostí dokončili až do zvuku indiánského bubnu, kterým jsem je na konci vždy svolávala. To mně popravdě řečeno udělalo ohromnou radost! Meditace jsou tedy něco, s čím do budoucna chceme určitě pracovat dál.

Dalším prvkem, který jsme zařazovali v daných variacích poprvé, byly ranní připomínky včerejšího dne a odpolední Čaje o páté, obojí tedy určité formy sdílení. K ranním připomínkám sloužil takzvaný strom sdílení, jenž namalovala Ane na dvoumetrovou roletu. Každé ráno po zapálení kalicha, čtení a seznámení se s otázkou dne měl každý z účastníků prostor, aby si v tichu v mysli prošel svůj včerejší den a vystihl a ztvárnil to, co pro něj bylo důležité, některým z následujících symbolů: Pokud mu nejvíc utkvělo v mysli něco, co mu bylo propojením s tradicí, minulostí, vkořeněním, ukotvením, uzemněním, posilou ze základu bytí – namaloval kořen. Pokud se dozvěděl něco zásadně nového či se něco zcela nového naučil nebo si vyzkoušel, přimaloval větev. Jestliže rozvinul, prohloubil nebo posunul dál něco, co už znal anebo někdy předtím zkusil, potom stvořil a nalepil pro strom list. Pokud něco dostal nebo něco daroval (včetně věcí nehmotných) a tato vzpomínka byla to nejsilnější ze včerejšího dne, pak vytvořil a nalepil jakýkoli plod. Anebo mohl po včerejším dnu zbýt jako nejsilnější vjem nějaký pocit, emoce – pak přibyl nalepený květ. Bylo pro nás nesmírně

Čaje jsme si denně vařili z různých bylin, které rostly v okolí tábora.

užitečné v duchu porovnávat své interpretace minulých dnů s tím, jak jsme v jejich průběhu vnímali ostatní a jak oni sami pak vystihli svůj zpětný pohled.

Takzvané Čaje o páté jsme zavedli jako zatím nezkoušenou formu táborových kruhů sdílení. Čaje jsme si denně vařili z různých bylin, které rostly v okolí tábora a nasbírali jsme je po roz-

cvičce (ta je ostatně už od druhého tábora také velmi atypická). Co den, to jiná kombinace tří různých rostlin. No a k čaji a ke stolu jsme vnesli denně nějaké téma, které vyplynulo z toho, co o sobě členové týmu sami chtěli sdílet, například: obavy z hloupých lidí; komunitní bydlení; čeho se bojím; kdybych měl tři přání; můj vztah k Zemi; jak se začleňuji do kolektivů; nuda; co pro mne mohou ostatní udělat, abych se cítil/cítila lépe a podobně. Tyhle chvíle byly „ohromně fajn“ a ukázalo se, že členové týmu se na ně každý den hodně těšili. A vzájemně jsme se při nich naprosto otevřeně o sobě dozvěděli spoustu věcí, které jednoznačně obohacovaly vztahy. Takzvanou třešničkou na dortu bylo, že jsme z používaných bylin každý den část odebrali, usušili a na závěr tábora nabídli rodičům a návštěvám lněné sáčky s táborovou směsí k přípravě zhruba půl litru čaje. Vzpomínky na tábor tak mohly proudit dál i tímto způsobem.

Další z hodně povedených věcí bylo zavedení zpívání čantů. První výběr čantů, které by mohly mladé zaujmout, jsme provedli my velcí a pak týmu Petr Samojský nabídl (rozumějte přehrál na kytaru a zazpíval) deset předvybraných čantů, o nichž jsme předpokládali, že by jim mohly být blízké. Oni sami si pak v hlasování zvolili tři, aby se je naučili, a čtvrtý byl čant letní, který jsme podle grantu měli pro tuto příležitost složit („my“ označuje v našem případě zase právě Petra). Ve dnech, kdy byl na táboře, jsme čtyři vybrané čanty zpívali dvakrát denně a stále víc propadali jejich kouzlu. Před koncem tábora to už znělo opravdu dobře! Využili jsme je i u závěrečného slavnostního ohně, kde nám tvořily předěly programu.

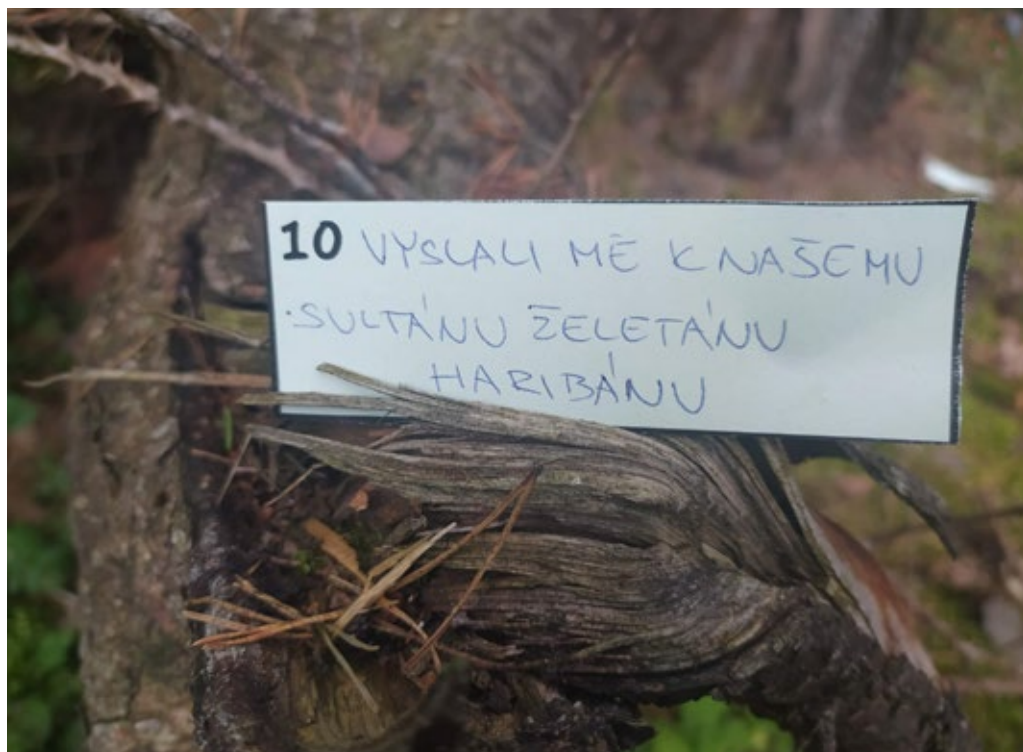
Na závěr bych chtěla uvést ještě jednu věc, z níž jsem měla na táboře velkou radost. Už na jaře jsme se rozhodli udělat před koncem tábora návštěvní den pro rodiče a hosty, spojený navečer se slavnostním ohněm. To proto, aby rodiče, ale i ti z unitářů, které děti a mládež v našich řadách těší a považují ji za přínosnou, měli možnost blíže poznat, co děláme, proč a jak. Prostě trochu nasát atmosféru tábora. Přemýšleli jsme, co vlastně můžeme v rámci jednoho dne nabídnout, a napadlo nás udělat v okolí tábora naučnou stezku. Do ní můžeme

zakomponovat témata, kterými jsme se v rámci tábora zabývali, a zároveň ukážeme místa, která pro nás (nebo nejen pro nás) jsou v okolí cenná či stojí za povšimnutí. Byl to smělý plán, jehož realizace zabrala hodně času (i z osobního volna) každého táborníka a stál spoustu práce, ale myslím, že se nad očekávání dobře povedl. Stezka měla osm zastavení s infoce dulemi o velikosti A2, které tým vlastnoručně zpracoval. Tým vymyslel i maskota stezky, jehož ilustrace, vtipně a situačně přizpůsobená tématu dané cedule, zdobila každé zastavení.

Úvodní zastavení vysvětlovalo obecně smysl, cíl a jedinečnosti unitářských táborů a představovalo maskota i značky, kterými je stezka značená. Druhé zastavení bylo věnované krajině v noci: ožrejmovalo, proč nás zajímají místa bez světelného smogu a proč je chránit, představilo noční živočichy, jimž tradičně věnujeme část programů tábora, souhvězdí, která můžeme z daného místa vidět, a naši noční meditaci. Třetí zastavení bylo u mandalového stromu, na našem táborovém posvátném místě s pískem vysypanou mandalou. Na zvláštním zastavení tým představil svůj televizní štáb DIBE TV, tvůrčí skupinu, která natáčí rozhovory, dabuje, kreslí komiks a podobně (tomu se tým věnuje už dva roky). Čtvrté zastavení bylo věnované estetice krajiny, páté meditacím v přírodě, šesté lesním bunkrům a způsobu jejich stavění, sedmé pak čajovému dýchánku (využití divokých rostlin při přípravě čajů a našim „sdílecím“ Čajům o páté včetně ochutnávky naší nejlepší směsi) a poslední, osmé, pak tématu „microgreens“, které jsme během tábora vloni i letos intenzivně pěstovali (a na svačinky pravidelně jedli), také včetně ochutnávky na chlebu s lučinou. Každé zastavení navíc mělo interaktivní část, která návštěvníky podněcovala, vybízela k nějaké aktivitě.

Kromě stezky mohli hosté tábora využít i dovedně zřízenou restauraci s „profi“ obsluhou i kuchařským týmem, včetně výdejového okénka k ohni – takto tým zajišťoval občerstvení (jídlo i pití) pro celý program až do desáté večer. Měl připravené i vlastní jídelní lístky.

Tečkou za programem pro návštěvy byla druhý den ráno tichá aukce předmětů vyrobených během tábora, jejíž výtěžek (přes dva

„Vyslali mě k našemu sultánu Želetánu Haribánu!“

tisíce korun) poputuje na sponzoring dalšího zvířete v ZOO. (Jaké zvíře to bude – k našemu již adoptovanému psounovi a želvě pentličkové –, rozhodneme na další akci týmu, na zářijové akci Zažít město jinak.) I když unitářů nakonec na návštěvní den nepřijelo moc, myslím, že si všichni hosté čas strávený na táboře naprosto užili. Já osobně jsem byla obzvlášť hrdá na zmíněnou naučnou stezku: nejen pro výsledek samotný, ale i kvůli tomu, že vím, co za ním bylo hodin dobrovolné týmové práce a úsilí.

Na závěr chci doplnit, že i letos se nám podařilo nezatěžovat výdaji se zajištěním tábora

příliš rodiče (unitář platí cca 4 400 a neunitář 5 500 Kč za celý čtrnáctidenní pobyt) ani NSČU: co nepokryje účastnický poplatek, platíme plně z externího grantu nebo zajišťujeme dobrovolnický. Poděkování patří zejména Unitářské akademii, která unitářské aktivity pro děti zajišťuje, Obci širšího společenství, jež s nimi nadále pomáhá v rámci dvou svých grantů, Ane s Petrem za veškerou pomoc s přípravami a vedením, všem rodičům, jejichž důvěru máme, a hlavně členům týmu samotným, za to, jací jsou; to je pro mne kontinuální úžasná životní vzpruha, podpora a naděje.

Unitáři na festivalu Prague Pride 2024

Miloš Hlávka

Stejně jako v předchozím roce se i letos Náboženská společnost českých unitářů zapojila do programu festivalu Prague Pride podporujícího genderovou a podobnou rozmanitost. Do průvodu vyslala oficiální delegaci s „předplaceným“ místem (měli jsme číslo 46), za což byla uvedena v oficiálních materiálech festivalu a hlášena, když procházela kolem balkónu Stavovského divadla. Protože většina účasti byla z IUCP, tj. z anglojazyčné obce NSČU, šli jsme tentokrát pod názvem Unitarians Czech Republic. Oproti loňsku došlo ještě k dalším dvěma změnám: letos jsme neměli stánek v Pride Parku na Letné a oficiální součástí programu festivalu se stalo nedělní shromáždění 11. srpna 2024 v sále Norberta Fabiana Čapka, na němž se podílely POU a již zmíněná IUCP.

I letos se čeští unitáři zapojili do festivalu Prague Pride.

(Foto Miloš Hlávka.)

Protože většina účastnictva byla z IUCP, šli jsme pod názvem Unitarians Czech Republic.
(Foto Miloš Hlávka.)

V sobotu 10. srpna 2024 jsem přijel na pražské hlavní nádraží kolem jedenácté hodiny dopolední a pomalu mířil na místo srazu. „U koně“ nebylo možno nepostřehnout přítomnost našich dlouholetých příznivců a příznivkyň z kočovného kabaretního souboru Česko není

Sodoma. Občas si někdo z účastnictva festivalu udělal selfíčko s tímto ansámblem na pozadí, ale zpravidla se málokdo zdržel déle. Je možné, že kdovíkolikátá repríza představení uvedeného souboru už začíná drobet nudit a neškodilo by trochu obměnit repertoár. Nasvědčuje

tomu i ta skutečnost, že o čtrnáct dní později zmíněný soubor zkoušel své představení zahrát v Mostě, ale ani tam se nedočkal masového úspěchu, pokud za něj nepovažujeme sborové volání „Ježíš nebyl homofob“, jímž jej počastovalo zejména čelo průvodu.

Ale to už bylo na čase přesunout se na místo srazu do dolní části Václavského náměstí. Nějakou dobu se zdálo, že se naše skrovná unitářská delegace ani nesejde, ale nakonec jsem se dočkal. Naše nepočetná skupinka byla zařazena mezi společenství Logos a skupinu AsexualLOVE, takže aspoň přímého sousedství s korporátem, jehož bylo v průvodu víc než požehnaně, jsme byli ušetřeni.

Průvod tentokrát nešel skrz Prašnou bránu, která se opravovala, musel se spokojit s trasou přes Ovocný trh a kolem domu U Černé Matky Boží do Celetné, na Staroměstské náměstí a dále Pařížskou, přes Čechův most a pak po navazujícím schodišti a kolem bývalé „Fronty na maso“ na Letenskou pláň. Při trase se nacházelo několik pódíí s reprodukcí hudby či živou hudbou. Z nich mě nejvíce zaujalo to před vyústěním Celetné ulice na Staroměstské náměstí, které provozovalo sdružení ARA ART.

V Pride Parku jsem se moc dlouho nezdržel; jen jsem obešel několik stánků a pak spěchal na autobus. A tak jsem vedle řady hudebních vystoupení přišel mj. o bohoslužbu, kterou tam od 17 hodin měl sloužit Mikuláš Vymětal.

I nedělní shromáždění v Čapkově sále bylo věnováno hlavnímu tématu letošního festivalu, totiž co všechno si můžeme představit pod slovem „rodina“. Těch příkladů zaznělo hodně, chyběly snad jen Camorra nebo Cosa

nostra. A neslyšeli jsme ani slavné heslo „Padouch nebo hrdina – všichni jedna rodina“ z neméně slavného filmu *Limonádový Joe*. Po promluvě jsme pak měli možnost napsat či nakreslit, co pro nás znamená rodina, ať ta, z níž jsme vyšli, nebo ta, již jsme si sami zvolili.

Na shromáždění přišli většinou lidé z NSČU, totiž hlavně z POU a IUCP, přišlo však i několik lidí zvenčí. Včetně někoho z Logosu, protože v Mostě jsem od přítomného člena tohoto spolku slyšel o onom shromáždění pochvalnou zmínku. Doufejme, že příští rok se naše shromáždění v rámci festivalu Prague Pride setká s ještě příznivější odezvou.

Nakonec jsem se zastavil i na ekumenické bohoslužbě, již zorganizoval Logos v kostele svatého Martina ve zdi. Vedení bohoslužeb bylo rodinně ekumenické – ve více než slušně zaplněném kostele ji sloužili farář Českobratrské církve evangelické Mikuláš Vymětal a jeho žena Eva, farářka Církve československé husitské. Kázání na téma rodina, případně láska, měli společné, sepsané ve formě dialogu. Poté mohl kdokoliv rozsvítit svíčku a pronést nějakou modlitbu. A po jejich skončení byly ještě čteny modlitby těch, kdo je zanechali u stánku Logosu v předchozích dnech festivalu. Z nich mě asi nejvíc zaujala jedna, která zněla zhruba takto: „S láskou vzpomínám na svého tatku, který už mezi námi není, a doufám, že se má v nebi dobře. A pokud skončil v pekle, doufám, že se má dobře v pekle.“

Což už byla definitivní tečka za celotýdenním festivalem rozmanitosti, v němž našla své místo i naše náboženská společnost. A doufejme, že tomu bude stejně, ne-li ještě lépe, i v následujících letech – a třeba nejen v Praze.

Odhalování posvátna

Liturgický tanec prohlubuje duchovní účast v newyorské obci

Elaine McArdleová

Taneční soubor Omega Dance Company oživuje každý měsíc shromáždění a obohacuje prožitky účastníků.

Hudba je zásadním prvkem ve většině unitářských obcí. (Foto © pixabay.com.)

Pod vysokým stropem novogotické budovy, která patří k význačným stavbám Manhattanu, tančí a víří pět žen ve splývavých bílých kalhotách a pestrých třpytivých tunikách. Jejich obrysy se rýsují na pozadí zdobného mramorového oltáře. Každá udeří do tibetské zpívající mísy, kterou drží v rukou, a zatímco se zvuk mísy nese ohromným prostorem kostela, ladně ji pozvedá do výše.

Je 22. října 2023 a skupina unitářských a univerzalistických sborů po celé zemi slaví „Neděli síly“, zvláštní shromáždění vyzývající členy

UU, aby se aktivně zapojovali do občanské společnosti a podporovali nevládní organizace. V newyorském sboru Community Church vede meditaci členů soubor Omega Dance Company, jedna z nejdéle působících tanečních skupin, které se zabývají liturgickým tancem.

Podruhé skupina zatančí před promluvou Rev. Peggy Clarkeové. Během tance zní nahrávka autorského čtení básničky a aktivistky Amandy Gormanové, jež předčítá báseň Hora, na niž stoupáme (The Hill We Climb), kterou složila k uvedení Joea Bidena do prezident-

ského úřadu. A zatímco se její hlas rozléhá kostelem, tanečnice zahajují svoji pohybovou poezii – berou se za ruce a zase je uvolňují k sólu pohybům, chytí se navzájem za ramena a tančí v kruhu. Když představení skončí, propuká aplaus. Někteří vstávají i k ovacím ve stoje.

Je to taneční liturgie, která se od prosince roku 2022 koná ve sboru Community Church každý měsíc. Tehdy Peggy Clarkeová hledala pro svůj sbor nové formy aktivnější duchovní účasti a navrhla členkám Omega Dance Company, aby se jejich vystoupení stala pravidelným prvkem shromáždění. Jedním z rysů tohoto sboru je sdílení duchovenské služby a Clarkeová považuje zapojení posvátného tance za obohacení společného prožitku ze shromáždění.

Sbor Community Church slouží jako centrum liberálního náboženského společenství uprostřed Manhattanu už skoro 200 let. Je to obec, v níž se scházejí lidé různých ras, kultur a věku, hluboce zakořeněná v místním prostředí. Podle Clarkeové je založena na dvou duchovních cestách: první je spravedlnost, na kterou se soustřeďuje i mnoho dalších obcí UU, a druhou je umění.

Hudba je samozřejmě zásadním prvkem ve většině obcí UU, ne-li ve všech. Tato obec má vlastního hudebníka Darnella Whitea a hudební záležitosti řídí Gerald A. Brown. Ale jak se patří na obec v samém srdci jednoho z nejživějších center uměleckého světa, je pro Community Church umění spojeno s přesahem spirituality do celé řady dalších výrazových prostředků.

Mnoho členů se profesionálně nebo ve volném čase zabývá uměleckými projekty: jsou zde umělci pracující s textiliemi, skladatelé, hudebníci, další dělají vitráže, jiní jsou profesionálními zpěváky a našla by se i řada dalších uměleckých oborů. A v kostele po léta sídlí galerie s názvem Gallery35. Momentálně, než si sbor pořídí novou budovu, ovšem funguje jenom online.

„Myšlenka, že umění je duchovní cestou, je tady opravdu, opravdu silná,“ zdůrazňuje Peggy Clarkeová. „Umění je tím nejniternějším způsobem nalézání smyslu a kladení velkých otázek. Tanec toto tvoření smyslu a hloubky života takřkajíc ztělesňuje.“

Poprvé se myšlenkou na tanec zabývala v roce 2019, krátce poté, co se stala starší duchovní sboru Community Church.

Tehdy kontaktovala manhattanský soubor Omega Dance Company, jehož představení viděla při jiných příležitostech. Ale plány zdrželo propuknutí pandemie covidu-19 v roce 2020.

Když sbor v roce 2022 obnovil fyzická setkávání, zabýval se prodejem několika manhattanských budov, které měl dlouho v majetku, a pak přesunem do dočasných prostor v kostele Vtělení, jenž patří episkopální církvi a je v registru národních památek.

Nové místo podnítilo v Peggy Clarkeové naději na uskutečnění projektu taneční liturgie. Říká, že budova je „nádherná, je v každém seznamu památek, obrovská a velmi tradičně episkopální“, zmiňuje také, že „sem můžete dostat tři sta lidí a pořád vypadá prázdná“. „A tak jsem se vrátila k myšlence, že do shromáždění vnesu tanec, abychom vytvořili energii, kterou potřebujeme, abychom ten prostor naplnili.“

Znovu se obrátila na soubor Omega, jehož mottem je „odhalovat posvátno pohybem“. Soubor tvořený profesionálními tanečnicemi poskytuje taneční liturgii různým náboženským společenstvím včetně sboru UU All Souls. Počet tanečnic se mění podle zaměření daného shromáždění. Na Power Sunday vystoupilo pět tanečnic: Maura Burnsová, Martha Chapmanová, Vanity Davidová, Maki Kitaharová a Aliyah Millerová.

„Reverendka Peggy chtěla najít cestu k samotným tělesným základům a přivést společenství k tomu, aby bylo pohromadě skutečně fyzicky. Domnívá se, že když na shromáždění budou profesionální tanečnice, pomůže to posílit tělesnou energii a propojení,“ vysvětluje paní Chapmanová, viceředitelka skupiny a někdejší profesionální baletka.

Spolu s Peggy Clarkeovou se dohodly, že Chapmanová zatančí sólo při každoročním shromáždění o Art Sunday a pak se uvidí, jak budou členové reagovat, protože někteří o tom měli pochybnosti.

Za takového „tanečního skeptika“ se označuje Jonathan Birchall, předseda ekonomického představenstva obce (a již osmnáct let její

„Odhalovat
posvátno
pohybem.“
(Foto © pixabay.
com.)

člen). Bylo by prý „velmi snadné, být prostě nevstřícný a nemít žádnou transcendentní estetiku,“ říká. Ale poté, co viděl tančit paní Chapmanovou, se podle svých slov „obrátil“.

Oceňuje i to, že tanečnice vedly obec pohyby rukou během zapalování kalicha.

Každý měsíc členky souboru Omega během taneční liturgie přispívají „k emoční intenzitě shromáždění“, říká, a to jak kontemplativními pohyby, tak tancem s tibetskými zpívajícími miskami, i během aktivnějších okamžiků, kdy užívají třeba prapory a rychlé pohyby. Pak

ve shromáždění „nastává rozjařenost“. „Tanec nabíjí prožitek ze shromáždění energií, která mně připadá až elektrizující a je nesmírně inspirující – takže mě dostali!“

Než obec viděla paní Chapmanovou tančit, „tak jsem věděla, že nejsou moc nadšení,“ říká reverendka Clarkeová, „ale taky jsem věděla, že si to nedokáží představit, že to prostě musí vidět. A když to viděli, moc se jim to líbilo.“

Soubor typicky vystupuje v okamžicích jako zapalování kalicha, kdy vedou členstvo obce prostřednictvím jednoduchých pohybů rukou,

během meditace, během zpěvu nebo při jiných okamžicích reflexe, jako je báseň Amandy Gormanové, a pak když vedou členstvo během závěrečné části.

„Umění patří k duchovní praxi této obce,“ říká reverendka Clarkeová, „a to, že jsme sem vnesli tanec, naši praxi prohloubilo.“

Loňský rozpočet na tanečnice byl 12 000 dolarů, letos jej obec zvýšila na 17 000, protože „lidé jsou fakt nadšení“ a protože se shodují na tom, že profesionální tanečnice by měly být za svoji práci placené tak jako všichni ostatní, říká Clarkeová. Až naše obec konečně koupí novou budovu, chce vybudovat taneční studio a vytvořit tak prostor pro stálou/stálého tanečníka/tanečnici.

Community Church není jedinou obcí UU, která praktikuje taneční liturgii. Skupina Chalice Dancers, složená z lidí různých tanečních tradic a schopností, už skoro třicet let vnáší posvátný pohyb do shromáždění obce Paint Branch UU Church v marylandském Hyattsville a tančila také pro okolní sbory UU, i ve společenstvích jiných náboženských tradic. (Jejich šestnácté výroční taneční shromáždění nazvané Vzpor, odolnost a obnova /Resistance, Resilience, and Renewal/ je součástí záznamů virtuálních shromáždění z Generálního shromáždění roku 2021, které si lze vyžádat v knihovně virtuálních služeb UUA.)

A třebaže sbor Community Church má více prostředků a lepší přístup k profesionálním tanečníkům než obce z menších měst, Clarkeová se domnívá, že většina obcí by mohla taneční liturgii do svých shromáždění tak či onak zakomponovat. „Můžete se stát partnery nějakého malého tanečního souboru, místní univerzity nebo střední školy,“ říká. A pokud na tanečnice nemáte peníze, pak jim může obec na oplátku nabídnout třeba prostory na zkušebnu nebo ubytování.

Zásadní však podle ní je najít tanečníky, kteří rozumí liturgickému tanci nebo se mu jsou ochotni naučit.

„Není to představení, není to jen koukání na to, co dělá někdo jiný, ale přímo vetkáváte umění do shromáždění,“ říká. „Je to čas, kdy dochází ke ztělesnění obřadu a duchovní cesty, kterou spolu sdílíte. S tímhle experimentem jsem začala proto, že si myslím, že všichni potřebujeme víc krásy a radosti a více způsobů, jak se vyjadřovat a jak ve společenství dospívat k hlubšímu soužití,“ pokračuje. „Neříkám, že nás tanec spasí, ale že uspokojování našich skutečných, nejvlastnějších potřeb vyžaduje experimentovat se širokou škálou těchto prostředků.“

Přeložila Ruth Jochanan Weiniger.

Bůh v mezerách

Roman Figura

Častou obavou novověkého člověka býval názor, že vědecké osvícené poznání vyžene z našeho světa všechno tajemno a s tím veškeré prameny víry, podobně jako zavedení veřejného osvětlení vyhnalo z našich měst spoustu strašidel. Někdy se mluví o tzv. „Bohu mezer“, čímž se myslí postoj, kdy je v zatím neprobádaných oblastech snadné uvažovat o Boží přítomnosti, přičemž v dokonale známém terénu je to naopak dost obtížné. Naštěstí vývoj moderních věd, třeba kvantové fyziky, epistemologie, biosémiotiky apod., ukázal, že světlo pozitivistického poznání je dost iluzorní veličinou a že celý náš svět je plný nekonečného tajemství. Tradiční metafora „Boha v mezerách (poznání)“ je tedy dnes už obsoletní, zastaralá. Mezery tedy můžeme směle využít v novém významovém kontextu.

Na stromy jsou vázány stovky různých druhů živočichů, hub i jiných rostlin, které tak či onak využívají slabosti svých hostitelských dřevin. (Foto © pixabay.com.)

Podívejme se na přírodu kolem nás a prozkoumejme, co všechno se v mezerách vlastně zjevuje. Jako první příklad poslouží poškozený strom. Odchováni moderním lesnictvím a jeho estetikou považujeme často za žádoucí, aby stromy s rovnými kmeny rostly v hustém hvozdě. Takový pohled sice potěší srdce podnikatele v dřevozpracujícím průmyslu (rovné stromy se dají snadno pokácet), jinak ale skýtá nehos-

tinnou pustinu. Na stromy jsou totiž vázány stovky různých druhů živočichů, hub i jiných rostlin, které tak či onak využívají nedostatky a slabosti svých hostitelských dřevin. Vzpomeňme na oblíbenou poučku o datlovi, který je prý lékařem lesa. Opravdu pochyťá a sezobe spoustu dřevokazných brouků apod., ale jeho obří vykotlané dutiny do kmenů stromy asi moc netěší. Také ikonické hmyzí druhy ochrany

přírody – roháči, tesaříci či nosorožci – vrtají do dřeva stromů a vlastně urychlují jejich zánik. Vůbec největší diverzitu mají různé podivné, křivé a sukovité stromy vypadající jako přerostlé bonsaje. Ty vznikly trvalým poškozováním, ukusováním a olamováním rostoucího stromu. Výsledkem je ovšem úžasný biotop pro dnes už velmi vzácné brouky a další obyvatele dřevin! V takovém stromě je totiž dostatek uhnílych míst, dutin různých velikostí, škvír a podobných příležitostí k životu. I krásná košatá hlavatá vrba může vzniknout jedině důkladným ořezáváním! Nebojme se proto například při věšení ptačích budek tnout hřebíkem pěkně do kmene.

Druhým naším příkladem budiž zanedbaná zahrada. Otrěsná móda dokonalých nízkých trávníků stále ovládá naše obce. Trestem za tuto hloupost je dokonalá sterilita prostředí. Člověka od počátku zemědělství, po tisíce let, doprovází kohorta různých plevelů a hmyzu, jež profituje z druhdy pestré nabídky stanovišť, nezáměrně vytvářených lidskou činností. Výsledkem bylo malebné okolí našich domů plné květin, motýlů, bzučících čmeláků i rychlých ještěrek. Diverzita tohoto ekosystému si často nezdala s neporušenou divočinou! Zároveň to byl legitimizační argument rozvoje lidské civilizace, která sice některé biotopy ničí, ale jiné pomáhá vytvářet. Nebojme se proto drzých výhonků různých plevelů, které se tlačí na naše zahrádky. Bez nich bychom museli žít ve smutné betonové pustině.

Cítíte se sami? Vězte, že k takovým pocitům máte možná pádný důvod. Z našich domovů jsme totiž vytvořili nedobytné pevnosti, ve kterých přežije možná pár roztočů a jeden pavouk nad toaletou. Třetím příkladem životodárných mezer v našem textu je jemně neuklizený domov. Naše obydlí už od dob lovců mamutů nejsou pouze naše, ale hostí spoustu spolubydlících tvorů. Nejsou to pravda vždycky příjemní hosté, nicméně i myšky, pavouci, mouchy, rybenky, brouci, moli apod. patří právoplatně do našich životů. A nejde jen o obtížnou žoužel. Například vrabci domácí, netopýři dlouhouši, sovy pálené a sýčci obecní rapidně mizí z naší krajiny. A proč? Proč neodejdou třeba k lesu? Protože po staletí žijí s člověkem! Dnes už ale chybí polootevřené sklípky, střechy s vikýři, zanedbané stodoly a domácí kurníky. Možná se tak vnitřní prázdnota nepříjemně zračí ve strašidelně sterilně moderních lidských domovů.

Co mají tři předešlé příklady společného? Ukazují, že pestrý život povstává z nedokonalosti! Zároveň se zmíněné biotopy nedají snadno vyrobit záměrně, ale je potřeba ponechat k jejich rozvoji dost času a prostoru. Chceme-li se tedy nechat ovanout Duchem života, je dobré nechat mu prostor a nenalhávat si, že svoje osudy držíme pevně v rukou. Výsledek může být překvapivý a nečekaný.

Zprávy z unitářské knihovny v Praze

Dvacátý třetí díl

Bohdan Chlíbec

Komunikace (manipulace, psychoterapie, řeč, media):

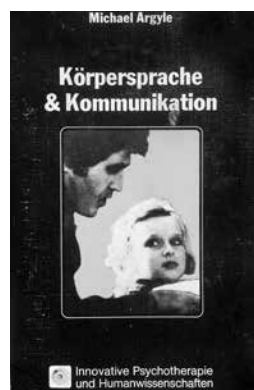
Andreski, Stanislaw,
Die Hexenmeister der Sozialwissenschaften: Mißbrauch, Mode und Manipulation einer Wissenschaft.

Dt. Taschenbuch Verlag, München
1977. 262 s.

(Všechny fotografie pocházejí z archivu knihovny NSČU.)

Dahlmüller, Götz (et al.), *Kritik des Fernsehens: Handbuch gegen Manipulation.* Luchterhand, Darmstadt [u. a.] 1973. 386 s.

Argyle, Michael,
Körpersprache und Kommunikation. Junfermann, Paderborn 1979. 375 s.

Gersbacher, Ursula,
Führen durch Körpersprache: Autorität und Kompetenz ausstrahlen; Manipulation und Einschüchterung; Die Signale der Gewinner. Heyne, München 1992. 155 s.

Hayakawa, Samuel I., *Durchbruch zur Kommunikation*. Verlag Darmstädter Blätter, Darmstadt 1986. 226 s.

Menge, Wolfgang, *Der verkaufte Käufer: Die Manipulation der Konsumgesellschaft*. Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1974. 312 s.

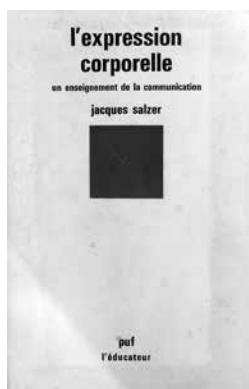
Jansen, Bernd – Klönne, Arno (eds.), *Imperium Springer: Macht & Manipulation*. Pahl-Rugenstein, Köln 1968. 272 s.

Pierce, John R. (et al.), *Kommunikation: 11 Wissenschaftler berichten über technische, physiologische, psychologische, politische, soziologische und linguistische Aspekte*. Předmluva Karl Steinbuch. Umschau Verl., Frankfurt am Main [1973]. 200 s.

Lay, Rupert, *Manipulation durch die Sprache*. Langen-Müller-Herbig, München 1978. 389 s.

Salzer, Jacques, *L'expression corporelle: un enseignement de la communication*. Předmluva Michel Lobrot. Presses universitaires de France, Paris 1981. 208 s.

Unitářství je také evangeliem!

Rozhovor s Radovanem Lovčím, členem OUB

Prezentace literárních novinek členů Střediska západočeských spisovatelů, 14. 12. 2023, Západočeská galerie, Plzeň. Zcela vlevo: Jiří Hlobil, moderátor, literát a hudebník, dlouholetý spolupracovník plzeňské Unitarie; dále: I. Fencel, R. Lovčí, H. Regnerová, V. Špinková, V. Gruber, P. Kýrová, J. Prokšová a J. Sojka. (Všechny fotografie jsou z archivu Radovana Lovčího.)

Jak vzpomínáš na své dětství a dospívání? Jak neblaze ho ovlivnila doba politické a duchovní nesvobody? A na co ze svého dětství naopak rád vzpomínáš?

Politika byla pro mé dětství až do roku 1989 zásadně určující. Nebyl jsem členem Jisker ani Pionýra, rodina si to nepřála, byla to forma nepřímého odporu proti režimu. Ten se oplátkou mstil výhrůžkami, že navzdory svému prospěchu budu mít nárok jenom na vyučení, ne však na jakékoli studium, přičemž bylo pravděpodobné, že ze msty budu zařazen na nějaké problémové učiliště, kam, nediplomaticky řečeno, směřovali ti největší „sígři“, u nichž nebylo jasné, zda „učňák“ vůbec dokončí, a kde kvetly různé formy

šíkany. To mě dost deprimovalo. Zvláště třídní učitelka na druhém stupni si mne v dané věci dokázala „vychutnávat“; i ona ovšem měla za neúčast některých žáků v Pionýru následně potíže s nadřízenými. Matku s otčímem atakovala též ve volném čase a marně je nutila k politické angažovanosti a nejlépe k vstupu do KSČ. Když padl režim, proměnila se v jeho oběť a oportunně se přizpůsobila novým podmínkám. Na čas jsem se stal dokonce jejím oblíbencem, který pak ve třídě ostatním vykládal, co byla Charta 77, či prezentoval některé dříve zakázané osobnosti, neboť, jak se „paní/soudružka třídní“ nyní pochvalně vyjadřovala: „Já jsem vždycky věděla, že vy doma určitě tajně posloucháte západní rozhlas a jste dobře informovaní.“

Plakátek pro přednášku o Alici Garrigue Masarykové v Brně, 10. 9. 2024. Ilustrace Lucia Janechová (zároveň ilustrátorka připravované knížky *Alice Garrigue Masaryková a náboženství*), grafické zpracování Radovan Lovčí.

**ŽIVOT A VÍRA ALICE GARRIGUE MASARYKOVÉ,
NEJSTARŠÍ DCERY ČS. PREZIDENTA
TOMÁŠE GARRIGUA MASARYKA**

Přednáška PhDr. Radovana Lovčího

v brněnské Unitarii,

v pátek 13. 9. 2024 od 17 hod,

Milady Horákové 13, 602 00 Brno – střed

V tom se nemýlila. Nu, padl režim a mně to otevřelo cestu ke studiu.

A nač rád vzpomínám? Na pravidelnou práci na zahradě a v ovocném sadu, na chov domácího zvířectva, život na chaloupce, na vícegenerační soužití – na babičku a prababičku, které mi líčily osudy předků a jimž se každý den pomáhalo a bralo se to jako samozřejmost. Zkrátka se pracovalo a kmitalo od rána do tmy, byla snaha předat nám základní křesťanské hodnoty i zkušenosti, jak správně a moudře hospodařit a pečovat o svěřený majetek a myslet též na ještě nenarozené potomky. Když se něco stavělo nebo opravovalo, muselo

to být bytelné a poctivé, aby to užily ještě generace vnuků a pravníků, které už možná ani nepoznáme. Nic se neodbývalo! Přenesl jsem si to i do života, a cokoli dělám, musí být pečlivé, důkladné, a nikoli odbyté.

Kdy jsi objevil české unitářství?

Vyrůstal jsem v římskokatolické rodině, kde bylo zvykem, že náš dům nahrazoval místní neexistující faru. Faráři nám tu kmitali po chalupě víckrát do týdne, prabába s tetou jezdily zpívat na církevní slavnosti do širokého okolí. Sám jsem zvažoval farářskou dráhu a řešil dilema, zda napřed vystudovat historii, nebo

Karikatura Radovana Lovčího a Petra Bauera, kreslil Petr Bauer. Součást připravované sbírky humorných povídek s názvem *Široké srdce*, vyjde snad v roce 2025 nebo 2026.

katolický seminář. Ale neměl jsem zájem o celibát, který beztak nejméně každý druhý farář, jehož jsme osobně znali, porušoval. A také věroučně jsem se začal rozcházet s částí katolické nauky, i vlivem studia Masarykova díla. Asi rok jsem intenzivně studoval materiály Církve československé husitské; významně mne zaujaly spisy dr. Karla Farského. Připravoval jsem se na přestup k „husitům“, ale když jsem zjistil, že původní Farského linii opustili a dali přednost konzervativnějšímu pojetí, začal jsem hledat jiné společenství. Nakonec mne posmrtně oslovil Norbert Čapek i jeho někteří další kolegové. Stručně to shrnu, první povědomí o nás mám od roku 1993, první kontakty se datují k roku 1996 a členem jsem od roku 2003. To už je slušná řádka let, abych něco pamatoval. Odcházení z církve bylo ovšem velmi tvrdé a provázené kampaní některých místních lidí proti celé naší rodině. Někteří katolíci už se mnou do smrti neztratili slovo a vyhýbali se mi obloukem. Být na venkově v něčem výrazně jiný – jedno, zda v dobrém, či ve zlém – je leckdy stigmatizu-

jící záležitost. Naštěstí jsem v životě posbíral řadu dobrých přátel mezi katolíky ve velkoměstech. Mám přátele mezi obláty, a zvláště františkány, k nimž patřila část mé rodiny a k nimž občas chodím jako host na mše. I díky tomu jsem na katolíky nezanevřel a řady katolických aktivit si podnes hluboce vážím: například obětavosti některých kněží, kteří jsou téměř stále k dispozici svým farníkům; podpory pro řeholní či komunitní duchovní život, což u mnoha církví postrádám; dále rozsáhlé charity, pro niž my sami žel nemáme dost prostředků a lidí. V kostce: u katolíků jsem vždy zažíval víc emocí, pokory před vyšší mocí i dogmatického myšlení. Unitaria mi naopak charakterizuje duchovní svobodu, velkou myšlenkovou šíří, toleranci, ovšem v některých obcích vládne současně určitý rozumářský chlad a speciálně s pokorou to u některých (samozřejmě ne u všech) unitářů občas není žádná sláva.

Co tě z tradice českého unitářství nejvíc duchovně vyživuje? Myslíš osobnosti,

kteřé tě inspirují, historické i současné, ale třeba i knihy nebo obecně myšlenky, principy...

Pro mě je zajímavou inspirací osobitá tradice tzv. české unitářské mystiky, kterou představuje řada jmen typu manželů Tomášových, Jiřího Vacka, Jiřího Palky, Bohumila Housera, F. O. Lexy, Jiřího Scheuflera, Ireny Kellnerové a dalších. Jak mi řekl před rokem dr. Holub z Akademie věd ČR (parafrázuji): „Když tento váš fenomén studuji, to je něco tak nesmírně unikátního, že nechápu, proč to ještě někdo knižně a podrobněji nezpracoval.“ Rozhodně se nedomnívám, že jde o cosi vzdáleného podstatě unitářství, co by tu bylo jako jakýsi historický přívazek či pouhá zajímavost navíc. Domnívám se, že i poválečné období přineslo Unitarii nové a pozoruhodné vývojové impulsy, jejichž ztělesněním je právě tento styl. Pro mě například Norbert Čapek a Eduard Tomáš nepředstavují protiklady, ale jakési vývojové slupky v dějinách NSČU, ba jakousi harmonickou syntézu. Čapek je tvůrčí duch, skvělý psycholog, výtečně pracuje s pozitivním myšlením, autosugescemi, dává návod, jak harmonicky žít ve světě a radostně spolupracovat se Stvořitelem na jeho díle. Tomáš se obrací hlavně dovnitř. Ukazuje cestu, jak zkoumat svoji mysl, jak správně meditovat a hledat vnitřní klid, jak se blížít do takřikajících největších hlubin vlastního ducha, ano, i k určitému vyvanutí či splynutí s Bohem, Absolutnem.

Máš nějakou osobní duchovní praxi, která ti pomáhá na tvé životní cestě? Pokud je to něco, co bys byl ochoten sdílet.

Některé duchovní zkušenosti nebo praktiky je rozumnější nechat si pro uzavřenější okruh osob, které mají stejnou zkušenost jako vy, protože ty bez ní vás vůbec nemusejí pochopit. Určitě bych z duchovních praktik zmínil meditace různého typu, některá mantrická cvičení, ale také například pozitivní autosugesce, které propagoval mj. Norbert Čapek. Výbornou zkušenost mám s duchovní technikou Só Ham, též zvanou Ham Sa, která má pozitivní dopad i na zdraví a kterou vyučoval dr. Tomáš, i když z praxe mám ozkoušeno, že není použitelná na všechny neduhy. Samozřejmě hloubková meditace je

úžasný lék hlavně na psychiku. Znám z okolí lidí (sám nejsem depresista), kteří díky meditacím začali brát méně léků na nervy nebo je zcela odbourali díky meditační praxi.

Určitě rád zajdu jako host i na křesťanskou bohoslužbu. Nicméně činím tak jen v metropolích, kde mě nikdo nebude hlídat nebo lustrovat. V mládí jsem bral jako gros bohoslužby kázání, ve starším věku jsem toto pojetí významně přehodnotil a více se soustředím na to neverbální, co mi bohoslužba se vším v ní přítomným přináší, tedy na povznesený stav ducha, v němž mizí individuální ego, na niterné přiblížení se k Bohu a duchovním silám, respektive na mystické spojení s nimi. Bohoslužba je dnes pro mne především formou kolektivní demokratické meditace, kde se v jednom prostoru sejdou dělník, bezdomovec i vzdělanec, odkud nikdo není vylučován, kde je kolektivně vyjádřena pokora před tím, co nás přesahuje, kde člověk navzdory hradbě času v podobě přijímání znovu symbolicky potvrzuje svoji smlouvu s Ježíšem a závazek jednat v jeho duchu, i když ne nutně stoprocentně, ale s vědomím, že když konám jinak než Ježíš, musím mít věc poctivě a hloubkově promyšlenou a zváženou z různých úhlů pohledu. V tom jedná jako unitář. Prožít plnohodnotnou bohoslužbu (či našimi slovy duchovní shromáždění) třeba v panelákovém bytě a při účasti dvou tří osob není snadné. Nejlepší prostorové předpoklady má pražská unitářská obec; i koupě tamních varhan byla jistě velmi dobrou volbou, ač měla tehdy plno odpůrců.

Bydlíš v Plasech u Plzně, měste proslaveném Santiniho barokním klášteřem. Jak se člověku tvého intelektuálního a duchovního rozhledu žije na českém maloměstě? Jaká pozitiva, a naopak negativa, tam vnímáš?

Když se podívám z okna, koukám na mohutnou věž místní sýpky. Jakmile vyjdu na zásep, mám před sebou výhled na zámek i klášter. Takové místo se nesnadno opouští. V Plasech jsou jedinečné památky, čerstvý vzduch, plno zeleně, lesy či stromoví skoro po všech stranách obce. A taky jsem se tu před pár léty, po cca 20 letech prožitých více v metropolích než doma, naplno vrátil k zahradničení. Lidé si dnes rádi navozují

Literární křest
povídkové sbírky
*Tajemství třináctých
komnat*, Knihovna
Václava Čtvrťka,
Jičín, 6. 4. 2024.
Společně s dalšími
autory knihy,
Radovan Lovčí
druhý vlevo, zcela
nalevo editor
a představitel
Střediska
východočeských
spisovatelů
MUDr. Václav Franc.

změněné stavy vědomí. Ale jeden z nich, a velmi povznášející, lze zakoušet v přírodě, mezi stromy a květinami. Být zahradníkem je úžasná duchovní aktivita. A spočívat v klidu myslí na rozkvetlé zahradě je moc příjemná forma meditace. Tohle mi v Praze i Plzni, v nichž jsem strávil kus života, fatálně chybělo. Ale i do velkoměst by se dala vrátit příroda alespoň v podobě květin a keřů, kdyby se lidé spolu dovedli domluvit nebo si vybrat někoho odpovědného, kdo by to vzal na sebe, což je někdy jednodušší než hledat konsensus mezi desítkami osob. Představte si moderní sídliště nebo bytovku dosyta obklopenou záhony nebo trelážemi s květinami. To se vidí málokde. Ten život tam by byl najednou mnohem jináčí. Lepší, harmoničtější, bližší našemu vnitřnímu nastavení a niterné podstatě.

Je něco málo známého, co bys doporučil návštěvníkovi v Plasech navštívit, kromě známého kláštera?

Malé Plasy skýtají hodně možností – klášter, zámek, hrobku Metternichů, expozici litiny, pobočku Národního technického muzea, místní lahodné pivo v mnoha variantách. Pokud si člověk chce místo vychutnat, chce to strávit zde alespoň prodloužený víkend. Nevyužívanou devizou jsou procházky přírodou po okolí, do sousedních i vzdálenějších vesnic. Lesem, kolem řeky či potoků dojdete do menších lokalit, kde jsou místní kaple, kostelíky či jiné

památky, a často i hospoda, takže si nemusíte brát jídlo s sebou. A pak jsou v dosahu i další městečka a místa s památkami, kam lze dojet autobusem – Kralovice, Mariánská Týnice, Manětín, Nečtiny, Kožlany, Krakovec...

Býval jsi členem Obce unitářů v Plzni, ale před nějakou dobou jsi přestoupil do brněnské obce. Z Plas do Brna je to poměrně daleko. Co tě vedlo k tomuto přestupu?

Členem OUP jsem byl mezi roky 2003 a 2021, asi osmnáct let. Osm let jsem zastával post předsedy obce (2009–2017) a jeden rok výkonného místopředsedy (2008–2009), osm let jsem také zdarma redigoval obecní časopis *Svobodná cesta* (2005–2012). Vždy jsem dbal na to, aby v kartotéce byli jen skuteční členové a žádné mrtvé duše. Do věcí jsem viděl velmi hloubkově. To se však v závěru mého působení ukázalo jako výrazná nevýhoda. Ve správním sboru jsem končil v roce 2019, tehdy jsem se také stěhoval z plzeňského bytu – po vážnější zdravotní komplikaci, s kterou jsem se nakonec dostal až na onkologii ve FN Plzeň, kde mně ale naštěstí rakovinu vyloučili. Část roku jsem bydlel v Praze u své tety, zde jsem zahájil nová studia na FF UK, a po tetině smrti jsem se vrátil do Plas, odkud podle potřeby – ob den či každodenně – dojíždím na Prahu.

Co říci k dění v Plzni? Obec se po mém odchodu z předsednictví, na které jsem neměl dost času, pomalu propadala do vnitřní krize. Opustila ji část klíčových členů, z nichž někteří byli schopni také přednášet či publikovat. Ve vnitřních poměrech obce nebylo možné dosáhnout zásadnějších změn, jež někteří z nás, včetně mne, vnímali jako potřebné a zcela klíčové (i pro rozvíjenou činnost v Chebu, kterou jsem pomohl jako předseda OUP prosadit s vědomím, že malý počet návštěvníků v Plzni by se mohl vyvážit paralelním působením v jiné západočeské lokalitě, kde by o unitáře mohl být zájem vyšší). Zároveň jsem opakovaně odmítl nabízený přestup do místní skupiny Vltava při LOU, kterou v Praze na pár let vytvořila zesnulá reverendka Sofia Pavala a chtěla mě mít v jejím MSS. Sofi jsem tím tehdy hodně zklamal!

Říká se, že kapitán odchází z potápějící se lodi až poslední. Ač už jsem nebyl předsedou OUP a neměl jsem již čas účastnit se dění v obci, byl jsem rozhodnutý zůstat až do konce i pro případ, že by obec pro nedostatek členů musela skončit a integrovat se s jinou. Můj postoj změnila o dvě léta později až ona nešťastná kauza, v době, kdy jsem obec zastupoval alespoň v dozorčí radě. Kdyby mě o záležitosti bývali zpravili moji dva bývalí blízcí spolupracovníci z OUP a kdybych měl dost informací, dostali bychom se jistě do sporu, možná i velkého, ale byla by šance udržet a řešit vše pouze v obci a nemuselo se to přenést na ústřední úroveň, a to se zbytečnou ostudou, která pak pořádně dopadla i na mě. Když mi později nepřišla pozvánka na valné shromáždění obce a já se o jeho existenci dozvěděl až zpětně (tam jsme si mohli celou věc vyříkat), byl to pro mne jasný signál, že už pro mne v OUP není místo a že již další blízká spolupráce s některými funkcionáři obce není vzájemně možná. Co k věci říci více? Kdo se účastnil sněmů a četl zprávy ÚSS i dozorčí rady, má informací dost. Dostal jsem tehdy i nabídku kolegů z novinářské branže, abych věc ventiloval v běžném denním tisku. Odmítl jsem ji, stejně jako se nebudu pouštět do podrobností ve *Tvůřím životě*, i když by pro mě bylo satisfakcí, kdyby byla celá záležitost někde podrobně popsána. Všimněte si přitom prosím, že záměrně neuvádím žádná

konkrétní jména viníků a zůstávám i v TŽ jen v obecné rovině.

Jenže se nemohu věci logicky ani vyhnout a dělat, že jsem jen tak z dlouhé chvíle najednou přestoupil až do Brna. To opravdu nejde! Zároveň si ale myslím, že *Tvůřící život* by měl sloužit hlavně tomu, aby lidi pozitivně zaujal – interní problémy je rozumnější „vařit doma v kuchyni“. Když jsem dostal k zodpovězení otázky pro rozhovor, který jsem postupně zpracoval písemně, měl jsem celé měsíce těžkou hlavu, jak zodpovím tento dotaz, aniž bych tím otrávil nebo odradil naše členy a příznivce. Čtenářům TŽ bych k tomu nyní řekl asi toto: Berte i mnou popsanou situaci s nadhledem. Je moudřejší přistupovat ke každému náboženskému uskupení, i k Unitarii, realisticky. Stavět je vždy třeba na tom dobrém, čehož je, jak věřím, vždy mnohem více. Ale je zároveň rozumné nelétat v oblacích a uvědomovat si, že občas se něco taky nepovede, podobně jako v rodině. Na tom se naopak budovat nedá. Člověk neočekávající jenom ideál se tak vyhne deziluzi a možnému rozčarování. Také odpustit je možno vše, nebo téměř vše. Ale je třeba, aby ti, kteří jsou za určitou věc zodpovědní, byli těmi, kdo současně projeví soudnost, ochotu přiznat chybu, omluvit se, udělat první krok a říci obyčejné lidské „promiň“. K tomu ovšem směrem ke mně ze strany mých spolupracovníků, kteří kauzu způsobili, ani po létech nedošlo. To mě i celou řadu unitářů napříč Českem překvapilo a zklamalo vůbec nejvíce. Přitom se nejednalo o případ bagatelní, nýbrž eticky závažný, který už by se neměl v NSČU nikdy opakovat a měl by být mementem. Jak správně řekla Kristýna Ledererová, tohle se nám v historii nepříhodilo ani v době „strejčkády“. Nicméně stalo se. Minulost nezměníme. Ale na věc můžeme nazírat i z jiných úhlů pohledu. Pro budoucí historiky bude z celého případu jednou s odstupem času jen zábavná kuriozita z unitářských dějin. Když jsem vše podrobně líčil kamarádovi-novináři (musel mi předtím dát čestné slovo, že o tom vůbec nic nenapíše!), tekly mu z očí slzy od usedavého smíchu a řekl mi: „Něco tak unikátního se holt může stát jenom v tak unikátní církvi, jako je ta vaše.“ Nemyslel to však zlomyslně. Sám sice nikam patřit nechce, ale jsme mu sympatičtí.

Historická
přednáška
pro veřejnost,
8. 11. 2018,
Knihovna města
Plzně.
(Foto Peggy Kýrová.)

A jak z Plas udržuješ spojení s brněnskou obcí?

S ohledem na dění v OUP mi v roce 2021 přišly nabídky hned z pěti unitářských obcí na přestup k nim, což mě potěšilo a vážím si toho. Tentokrát jsem ale nevolil tu místně nejbližší, nýbrž tu, která mně dlouhodobě nejvíce konvenovala svým zaměřením, a to je ta brněnská. Ano, vzdáleností i časově je to náročné. Dostávám se z Plzeňska do Brna tak jednou za kvartál, někdy jako pouhý host, jindy jako přednášeč. Osobně se však o něco lépe cítím směrem na východ od Čech, které jsou na mě mentalitou poněkud studenější oproti Moravě či Slovensku. V Brně se vystřídala řada zajímavých unitářských osobností: bratři Houser, Elgr,

Mikula, Merhaut a Hepp, sestry Škárová a Šubrtová. V dálkovém kontaktu jsem byl od druhé půli 90. let s Milošem Mikotou, který částečně může za můj vstup do Unitarie a který mi ztělesňoval linii jdoucí přímo od N. F. Čapka, úctu k T. G. Masarykovi, ale i perzekuci padesátých let, jíž si prošli i někteří moji příbuzní. S Jarmilou Plotěnou se známe od roku 1999 a pokládám ji za jednu z nejlepších unitářských duchovních v naší stoleté historii. Má hluboký duchovní vhled i dobré srdce.

Bohužel chybí Jarce vhodný nástupce – to bude velký oříšek pro budoucnost OUB. Kdyby šlo o mě, nevidilo by mně pokračovat po škole v nějakém zaměstnání v Brně a okolí a přesunout se na Moravu, ale profesních možností

tu bohužel není o mnoho víc než na Plzeňsku. A hlavně musím brát ohled na matku, která bude postupně vyžadovat větší pomoc. Nevím, zda by byla ochotna jít se mnou aspoň na zimu do podnájmu tak daleko, přes celou republiku, i když se zimním pobytem v Praze pro futuro už předběžně souhlasila. Chybí mi tedy v Brně možnost něco aktivněji ovlivnit, vypomoci v místě, cosi inovovat vlastním přispěním, ale zase jsem šťastně osvobozen („spasen“) od funkcí a vnitrounitářské politiky a mohu se věnovat záležitostem duchovním a také edičním a publikačním, jimiž mohu být platný možná nejvíce. S časopisem *Poutník* sice vypomoci nestíhám, ale rozpracoval jsem během nemoci v roce 2019 několik publikací, které by zde mohly postupně vyjít. A podstatná věc pro unitáře a přátele v celé ČR – ing. Pavel Sedlák, předseda obce, už od covidové doby zajišťuje vysílání pátečních pořadů OUB pomocí Zoomu. Takže kdo chce a má čas od 17 hod, může se připojit alespoň na dálku. Záznamy některých promluv jsou na webu obce. A kdo rád cestuje, může osobně přijet a zúčastnit se nějakého setkání či procházky. Velkou výhodou OUB je dobře stmelené jádro. Lidé se tu stýkají v různé dny též mimo Unitarii, neexistuje ostrá linka mezi shromážděními a neformálními a přátelskými kontakty členů, chodí se i na různé další akce v Brně, ba i pověstná moravská pohostinnost je neustále přítomná. A hlavně Jarka jako duchovní je skvělý tmelič kolektivu a takový mocný pozitivní „zářič“ obce. Vždy je mi mezi „Brňáky“ moc dobře. Nechci je ale líčit ideálně, i tady cítím, že si občas někdo vzájemně nesedne či se cítí nedocenený, to je však normální stav v každém kolektivu.

Pokud vím, pracuješ již nějakou dobu na doktorské práci. Mohu se zeptat, na jaké škole studuješ? A co je předmětem tvé doktorské práce?

Po cca dvou dekádách od minulých studií jsem opět zakotvil na FF UK v Praze. Je to požadavek budoucích zaměstnavatelů, jako „pouhý PhDr.“ jsem byl z řady konkurzů vyřazován už v předkole. Funguji již pár let velmi skromně, jen s nárazovými přívýdělky. Bohužel nás velmi poškodil covid, kvůli uzavěrám archi-

vů, knihoven a jiným omezením jsme všichni v ročníku nabrali obří skluz a budeme končit o několik let později, než bylo v plánu. Ale musíme být rádi, že jsme ho přežili. Umělo mi tehdy několik přátel a můj první covid mě stál šest měsíců života, další dva „jenom“ v součtu kvartál a stále zdravotně zápasím s následky postcovidového syndromu. To mě také významně brzdí, nechám-li stranou velké starosti doma (vstup prostředního bratra do bizarní sekty tzv. žijícího boha, která nás poškodila ekonomicky, kyberšikanou i ztrátou části rodiny a jejíž aktivity s sebou nesou i sérii soudních řízení a kriminálních vyšetřování). Původně jsem chtěl psát disertaci o prvních ženách-duchovních v evangelických církvích a vkomponovat do toho též unitáře (i to je jedna z příčin, proč jsem zatím nevydal knížku o Bohdaně Hašplové), ale tristní stav některých archivů jiných církví mi to znemožnil. Zvolil jsem tedy alternativní téma – život Vojty Beneše, literáta, politika a bratra druhého prezidenta ČSR. Je zajímavé, že i on mě propojil částečně s unitáři. Prošel vývojem od bojovného odmítače všeho náboženského po masarykovsky založeného křesťana, který však na rozdíl od prezidenta choval sympatie také k buddhismu a hinduismu. Ač byl formálně veden u českých bratří jako TGM, i Vojta by mnohem více zapadl v reálu mezi unitáře, v jejichž kostelích v USA opakovaně přednášel. Zůstal až do smrti volným myslitelem podobným Masarykovi.

Zabývám se díky Vojtovi také dějinami Volné myšlenky, jejíž stoupenci bojovali proti klerikalismu a politickému vlivu katolíků. Jejich většina zřejmě „tendovala“ k ateismu (materialismu), který se později stal jediným uznávaným programem volnomyšlenkářů, zatímco část členů volala po nových církevních formách. Byli v ní angažováni i mnozí teozofové či náš Norbert Fabian Čapek, který v ní objevil řadu spolupracovníků, mj. profesora Kunstovného či Václava Žižku. České unitářství můžeme de facto vnímat též jako důsledek působení volnomyšlenkářů, s nimiž sdílelo svobodomyšlnost a kritický přístup k náboženství. Samozřejmě se může stát, že se disertace nebude líbit oponentům, vše je do posledka otevřené. I pouhá detailní kniha o Vojtovi pro mě ale bude příjemným

TUTO SE MŮŽE STÁT JENOM V PLZNI, ANEBO V NEW YORKU

napsal Radovan Lovčí
ilustroval Matyáš Souček

Obálka satirické knihy *Tuto se může stát jenom v Plzni, anebo v New Yorku*. Vyšlo v Praze roku 2020. Ilustrace a obálka Matyáš Souček.

výsledkem. Po dlouholeté odborné abstinenci, kdy jsem doma na Plzeňsku nemohl profesionálně působit v institucích, kde bych mohl psát, vystavovat, bádát, tvořit, si současné období naplno užívám.

Vydal jsi několik knih týkajících se tematicky unitářství. Chystáš v dohledné době nějakou další knihu unitářského zaměření?

V plánu toho mám víc. Vždy jsem měl plno nápadů stran Unitarie, ale volný čas mi umožnil realizovat jen jejich drobkounký zlomeček, či spíše zlomečiček. A také samozřejmě nejsem

angažován jenom mezi unitáři. Plánujeme sborník příspěvků o TGM, podobný tomu o Husovi. Bohužel nám zatím chybí více přispěvatelů z našich interních unitářských řad, ovšem takových, kteří by nese-psali jen text o tom, co je o Masarykovi obecně známo, nýbrž se uměli zasvěceně soustředit na některý aspekt či aspekty činnosti a odkazu TGM. Tady se obávám, že si ještě pár let počkáme. Anebo se nám nečekaně přihlásí některý čtenář TŽ a přidá se? Rozpracované jsou soubory promluv Rev. Bohdany Hašplové a Václava Němečka a dialogická kniha vyhotovená s Rev. Jarmilou Plotěnou, ke které se však asi bohužel dosta-

nu až v novém roce. Pro tento rok je v plánu knížečka vyprávějící o etickém a náboženském smýšlení Alice Masarykové, která snad vyjde na podzim, přičemž bych rád zdůraznil, že Alice, ač byla stejně jako tatínek Tomáš členkou Českobratrské církve evangelické, zapadá svým stylem myšlení mnohem víc mezi unitáře a může být další osobou Masarykovy rodiny, kterou můžeme brát duchovně za svou – podobně jako T. G. Masaryka, jenž sice nebyl člensky unitářem, nicméně ve faktické rovině unitářsky smýšlel! Pravdou ovšem je, že když tohle napíše někdo z unitářů, nebere se to stejně vážně, jako když něco takového konstatuje třeba profesor Putna.

Jak vidíš roli NSČU v současné české společnosti? Co vidíš kriticky v současné NSČU?

Současná česká Unitaria má jen málo poboček a části našich duchovních bohužel zcela chybí schopnost zviditelnit se v místech působení a ukázat se také na různých společenských akcích. Myslím, že výraznější roli bychom mohli hrát až tehdy, kdybychom měli síť takových 20–30 poboček, především ve větších městech ČR. To už bychom byli vidět mnohem více. Ale to znamená také rezignovat na ideu, že každá bude mít placeného duchovního. To finančně nepůjde. Stavět bude třeba více na schopných laikích a placený duchovní by podle mě hrál spíše roli oblastního supervizora nebo by působil jen v nejpočetnějších střediscích.

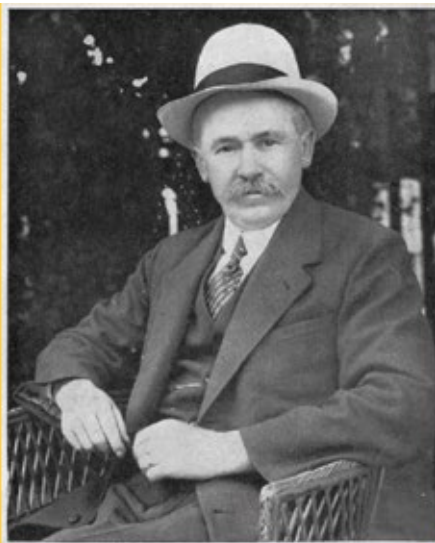
Noví duchovní (ne ti již dříve přijatí za jiných podmínek), ať už laičtí nebo ordinovaní, by měli být podle mého stanoviska voleni a podobně jako politici by obhájovali mandát po určitém počtu let, třeba po pětiletí. Současný systém je dlouhodobě zcela neúnosný! Nedovede totiž zabránit stagnaci a konzervativním poměrům v některých obcích! Větší kontrolní roli by ale muselo hrát ústředí, protože v místních poměrech není síla k tak radikálním změnám a spíše než málo úspěšný duchovní nakonec postupně odejdou řadoví členové. Bohužel. Dovedu si přitom představit nějakou sociální klauzuli, že by duchovní například v poslední dekádě před penzí kandidoval na delší období, až do naplnění penzijního věku, a měl závazek

nejpozději pět let před koncem svého mandátu postupně zaučovat svého nástupce – v konsensu se členy, tedy jim netlačit někoho proti jejich vůli. Určitě se nemusíme bát, že by ti, kteří by neobhájili mandát, skončili bez práce. Jednak se mohou snažit uspět v jiné unitářské obci, jednak při nedostatku učitelů a vychovatelů by snadno našli práci v téhle sféře, ba i v sociální oblasti či jinde.

K větší pestrosti a atraktivitě unitářů by přispělo, kdyby naši duchovní jako jejich předchůdci více cestovali a střídali se. To nám funguje slabě. Po desítky let výborně fungoval též model, kdy kromě duchovního přednášela v obci i řada schopných laiků. Ti vytvářeli větší variabilitu programu, i pro ty, kterým nemusel „pasovat“ styl duchovního. To místy zcela vymizelo. Občas vůbec nerozumím tomu, proč se opouštělo to, co bylo unitářům ku prospěchu. Nicméně nelze to obcím vnutit. Za mého předsednictví toto bylo postupně obnoveno v Plzni a v Brně je podnes stále zavedeno totéž. Prospěla by nám také větší otevřenost k recepci některých programů, které fungují na nezávislé scéně, nicméně není nutné přebírat bůhvíjaká tajemná zasvěcení, v nichž je znát kombinace chytrého marketingu a velkého duchovního ega zasvěcovatelů. Potřebovali bychom místy rovněž posílit společenské programy, setkání, výlety, společné vycházky – alespoň jednou měsíčně, aby se stmelil kolektiv a zapojili se i rodinní příslušníci nebo přátelé unitářů. Byl bych dále pro větší zviditelňování našeho spojení s rodinou Masarykových. Povědomí o církvích a náboženských společnostech je v dnešní společnosti prabídné, leckdo nás automaticky vřadí někam mezi sekty. Zřetelněji zdůrazněná spojitost s moudrým člověkem, jako byl T. G. Masaryk (ale i jinými osobnostmi, třeba českým čtenářům dobře známým Fulghumem), by tenhle efekt pomohla zčásti eliminovat.

Velkou pomocí pro českou společnost by bylo, kdybychom si mohli vybojovat další zvláštní práva a rozšířit činnost také do nemocnic, věznic, armády, hospiců či domovů důchodců. (To je i vize mého kolegy Tomáše Herajta, původně z OUP, který přešel do OŠS.) Některé domovy důchodců jsem navštěvoval a navštěvuji a leckdy je těžké se z nich včas vymotat a nestrávit tam

Pozvánka
na přednášku
o Vojtěchu Benešovi
v Městském muzeu
v Kožlanech,
15. 6. 2024.

ZAPOMENUTÝ STÁTNÍK VOJTA BENEŠ

Přednáška PhDr. Radovana Lovčího
v Městském muzeu,
v sobotu 15. 6. 2024 od 14 hod,
Dr. E. Beneše 2, Kožlany.

řadu hodin; cítím hlad starších lidí také po péči duševní a duchovní, nejenom té běžně pečovatelské. V Plzni se mi dokonce díky mé kolegyni z jiného spolku podařilo sehnat malý úvazek pro unitářského duchovního v nově zřizovaném hospicu. Zvláštní práva tam nikdo neřešil. Bohužel to přišlo v době, kdy jsem v obci nečekaně končil, a věc byla vázaná úzce místně na Plzeň – nešlo ji předat vzdálenější unitářské pobočce. Nakonec jsem ji namísto na valném shromáždění OUP tlumočil přátelům z Církve československé husitské, kteří si ji převzali na bedra.

Samozřejmě otázkou je, jak bychom se shodli na metodice při absenci vnitřní

konfese i různém zaměření našich duchovních. Možná bychom v této sféře došli snáze ke konsensu, kdybychom měli také větev křesťanských unitářů. Ta mi tu chybí a potěšilo mne, že s touto vizí je nás napříč Unitarií vícero. Někoho může zajímat humanisticky požímané unitářství, někoho naopak oslovuje původní pojetí unitářů z Maďarska a Rumunska, což je i můj případ. Pravdou ovšem je, že sám N. F. Čapek si žádou z těchto dvou podob unitářství v NSČSU nepřál, jak ukazují jeho texty z *Cest a cílů*.

Mám za to, že forma unitářství stavějící na křesťanském základu by mohla poskyt-

nout určitou konkrétnější eticko-teologickou základnu, která tu některým lidem občas chybí. Současné ale nevěřím, že by v 21. století jakákoli křesťansko-unitářská platforma postřádala univerzalistický přesah. Nepochybuji, že by v ní byl vždy více nebo méně zřetelně přítomen. Výsledkem by v budoucnu mohla být například křesťansko-univerzalistická platforma napříč NSČU, jasněji se hlásící k unitářsko-křesťanským kořenům, od nichž pak vede smysluplný přesah do dalších nauk, ze kterých také rádi čerpáme: teoreticky, ale i prakticky (meditační školy, jóga apod.).

Co bys přál NSČU do budoucna?

Několik schopných kandidátů na duchovní, klidně laických. Víc mladších členů. Také schopnost najít cestu k mladším generacím vůbec – nebývalo zvykem, že jsou si jednotlivé generace tak vzdálené, jako je tomu dnes. To, co se řeší v celém vyspělém světě, se nemůže vyhnout ani Unitarii. Staré církve a organizace zčásti odcházejí ze scény, jejich vliv se marginalizuje. Čeká nás století sekt a neformálních společenství, atomizace duchovní scény se mnohonásobně prohloubí. Bude třeba, abychom tuto situaci uměli, i reklamně, obracet ku svému prospěchu. Ona tolik odmítaná organizovanost, jakkoli jsem stoupencem jejího maximálního zjednodušování a minimalizace, může být naší předností. Můžeme říci, že podobně jako jiné zavedené organizace nabízíme léty a staletími vyšlapanou cestu, ne zcela novou, ale spolehlivou. Máme zajímavou tradici a osobnosti, nasbírané zkušenosti i mechanismy, jak se bránit extrémům, manipulaci a sektářským praktikám. Umíme je eliminovat nebo vůbec nedopustit. Jako dlouhodobě působící organizace, která si občas prošla i krizemi, ale vždy je nakonec překonala, budeme určitou značkou kvality, stability, ozkoušené cesty. To může být naše zásadní přednost.

Nebojme se nabízet duchovní cestu bez senzací, milionu tajných zasvěcení, čekání na přílet vesmírných flotil či „převibrovávání“ do vyšších dimenzí. Střízlivá, rozumná, neextrémní

duchovní cesta budiž naší výhodou! Ta ale zároveň předpokládá, že náš duchovní nebude jenom řečníkem (ryzím intelektuálem) za katedrou, nýbrž také duchovním praktikem – tedy že jeho kompetence budou širší, jako tomu bývalo u staré gardy unitářských kazatelů. Kdo na duchovní cestě vyzrál a zmoudřel, ten náš přístup ocení. Nebojme se dávat prostor našim vlastním lidem, kteří na podkladě unitářských zásad vytvořili nějakou vlastní platformu nebo systém, jako byl třeba Otakar Mikeš, manželé Tomášovi, Jiří Scheufler, Bohumil Houser, Jiří Elger a jiní. To je další cenná přidaná hodnota.

Nu a důležité je i samofinancování. Pokud bude většina členů pragmatiky, kteří si zvykli, že všechno se platí z příjmů pražských budov a členové přispívají jen minimálně, a především čekají, co dostanou, žádný zásadní růst nás nikdy nečeká. Pak zůstaneme jen zajímavým muzejním prvkem náboženské scény. Když vstupují do církve nebo náboženské společnosti, dělám to proto, abych ji podpořil, přidal ruku k dílu a tvorbě, podělil se s ostatními, nejen natahoval ruku po službách. Musí být vyvážený režim mezi bráním a dáváním. Ten nám v důsledku mentality konzumní doby zmizel. Pokud je pro našeho člena nemožné dát měsíčně 50 nebo 100 Kč ze svého, je to bohužel zásadní problém. Někdy se obávám, že budovy v Praze jsou zároveň našim prokletím, protože bez nich by se důsledně ukázalo, kdo umí také dávat, a kdo si především přichází brát.

A pomohla by nám ještě jedna věc, ale to je pro některé naše unitáře při jejich chladnější rozumářské letoře občas problémem – umět projevit více emocí, radosti, nadšení. Křesťanské evangelium je radostná zvěst. Pro mě je radostnou zvěstí – evangeliem – každá duchovní či filozofická nauka, která je hodnotná a lidem prospívá, takže klidně to může být i buddhistická škola. Také naše unitářství je evangeliem! Nastiňuje cestu, pomáhá hledat a nalézat smysl a směr v životě, dávat našemu žití pozitivní a tvůrčí rozměr, podporu, posilu, vnitřní klid. Naučíme se to dávat důsledněji najevo?

Rozhovor vedl Matěj Čihák.

Být spolu

Božena Kohoutová

Jak vnést trochu vzruchu do pravidelných nedělních setkávání naší obce? Jak mít společné zážitky i mimo sál Unitarie? Jaký mít důvod zůstat o něco déle? Jak přizvat i mimopražské unitáře? Prostě jak být spolu více – o tom jsme přemýšleli na začátku letošního roku a něco se nám podařilo.

„Potěšili jsme se komentovanou prohlídkou expozice ve Veletržním paláci, která se jmenuje 1796–1918: Umění dlouhého století.“ (Foto Ondřej Svatoš.)

Potěšili jsme se komentovanou prohlídkou expozice ve Veletržním paláci, která se jmenuje 1796–1918: Umění dlouhého století. Není řazena chronologicky ani podle uměleckých směrů nebo podle malířů a sochařů, ale tematicky. A tak se vedle sebe ocitají díla génů z francouzské sbírky a díla obdivovaných umělců českých. Myslím, že naše společná návštěva byla

pro mnohé inspirací vidět i další prostory a díla Národní galerie.

Prvního dubna nám Květuška Adamovičová připomněla narozeniny Milana Kundery. Její vzpomínání a výběr jeho veršů potvrdily velkorysost a lidskost tohoto českého autora žijícího ve Francii. I my ostatní jsme přinesli své oblíbené básně, abychom je sdíleli s ostatními – zenové haiku jsme

četli ze sbírky Antonína Lehmana *Chrám plný květů*, zazněly *Horoskopy* Karla Šiktance, báseň Marty Jirousové *Zahrada...*

Pěkné to bylo! Na některé básně se nedostalo, mnozí mají další a další, o které by se chtěli podělit. Rozhodně se opět sejdem s knihami v hlavě i v tašce.

V květnu jsme navštívili skleník Fata Morgana v trojské botanické zahradě právě v motýlí sezóně. Měli jsme tedy možnost obdivovat létající klenoty a zároveň se mnohé dozvědět o krátkém motýlím životě. A venku zrovna kvetly pivoňky a sluncovky. Bylo to moc hezké odpoledne v pražské přírodě.

Pro Květinovou slavnost jsme spolu vyráběli „květinový střípek“ pro všechny zúčastněné. Byla to dvě krásná odpoledne. Tvořivost spojuje.

A také práce sbližuje a propojuje. Tentokrát děvčata a kluky z Ameriky pod kříd-

ly Josefa Machače s některými pražskými unitáři. Myslím, že židovský hřbitov v Mořině, přestože je udržovaný, pěkně prokoukl a krásné bylo i zavěšování stuh s našimi vzkazy světu.

Na podzim se chystáme do přírody, do Dobřejova, pomoci s hrabáním listů v prostoru, kde přebývají koně Převalského pražské zoologické zahrady.

Máme mezi sebou tvořivé bytosti, a hlavně Karen Ercolino, doufám tedy, že se opět sejdem v předsálí a budeme spolu tvořit něco, co udělá radost nám i někomu dalšímu.

A hlavně bychom rádi přivítali unitáře mimopražské a provedli je po Praze, pozvali do divadla či na koncert, na naše nedělní shromáždění... prostě je přivítali mezi sebe a také o ně rozšířili motto našich programů – Být spolu.

Prázdninové aktuality OUP

Luděk Pivoňka

Duchovní sezónu 2023/2024 jsme zakončili dvěma vydařenými Květinovými slavnostmi, v Plzni a v Chebu. Plzeňská Květinová slavnost se konala v neděli 30. 6. v salonku hotelu Central na náměstí Republiky. Po skončení slavnosti jsme se přesunuli do místní restaurace, kde jsme také společně poobědvali. Místní personál se o nás staral mile a přívětivě, a tak jsme odcházeli dobře nasyceni a spokojeni. Květinová slavnost v Chebu se konala o týden dříve, v neděli 23. 6., v prostorách chebské Unitarie a pak jsme podobně jako v Plzni odešli do blízké restaurace Hvězda.

Členové OUP v klášteře v Kladrubech. (Fotografie z archivu Luděk Pivoňky.)

Tam nám připravili chutný společný oběd i s dobrou obsluhou. Na obou Květinových slavnostech se nás letos sešlo více než bylo obvyklé v minulých letech, a tak jsme z toho měli velkou radost. Jsem potěšen, že se v současné době naše členská základna již příjemně stabilizovala. Důkazem toho jsou i pěkně navštívené Květinové slavnosti v obou Unitariích. V neděli 11. 8. jsme si ještě udělali hezký výlet do kláštera Kladruby u Stříbra. Přijeli jsme auty z různých míst naší republiky a absolvovali jsme společnou prohlídku onoho kláštera. Prostory kláštera jsou nepochybně reprezentativní, jak je vidět i na fotografii. Je to benediktinský klášter s velmi starobyitou tradicí. Po skončení prohlídky jsme s potěšením usedli do Klášterní

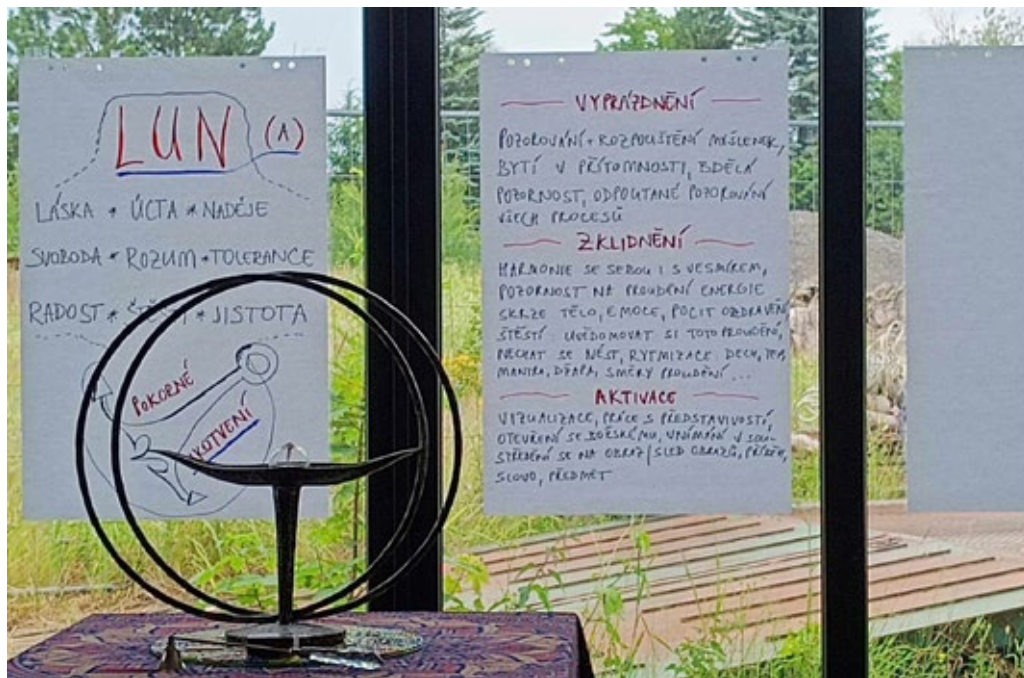
restaurace. Po tomto historickém výletu jsme se znovu rozjeli do svých domovů. O letošních prázdninách nás ještě čekala společná unitářská rekreace, a to v Lokti. V tomto krásném městečku jsme byli ubytováni v hotelu U Bílého koně. Naše duchovní soustředění se odehrávalo od pátku 30. 8. až do neděle 1. 9. V pátek a v sobotu večer jsme měli přednášky a v sobotu hezký výlet. Na toto naše tradiční setkání jsme se velmi těšili; vždy si na tomto místě dobře odpočineme a obnovíme naše duchovní síly. Návštěvu kladrubského kláštera můžeme vřele doporučit, neboť kdo má rád historické památky, bude zcela jistě spokojen. Přejeme všem našim unitářským přátelům z jiných obcí podobná krásná setkání.

Reflexe duchovních cvičení Unitářské akademie

Sarah Vinz

„A ten, pro koho bohoslužba je oknem, aby je nejen otevíral, ale i zavíral, nevstoupil dosud do příbytku své duše, jehož okna jsou dokořán od úsvitu do úsvitu,“ nebo „Chcete-li poznat Boha, nestávejte se pro to luštiteli hádanek. Raději se rozhlédněte kolem a spatříte ho, jak si hraje s vašimi dětmi. A pohlédněte do prostoru: uvidíte ho kráčet v oblacích, rozpínat paže v blescích a sestupovat v dešti. Uvidíte ho usmívat se v květech a pak se vznést a mávat rukama ve stromech.“

(Chalíl Džibrán)

Tématem letošního soustředění byla meditativní shromáždění a úvod do nových podob meditace. (Všechny fotografie KLK.)

Ve dnech 28.–30. června se konala každoroční duchovní cvičení Unitářské akademie (UA). Místem konání byl již podruhé nádherný Hornický penzion v Bohutíně. Počítáme-li studenty i přednášející, zúčastnilo se tohoto setkání celkem čtrnáct lidí. K našemu štěstí k nim patřil i Kris Hanna, duchovní společenství Unitarian

Church of South Australia (tedy ze společenství založeného už roku 1855 anglickými osadníky ve městě Adelaide). Kris se s námi podělil o cenné vhledy a zkušenosti a hovořil s námi o záležitostech týkajících se sborových shromáždění a duchovenské služby. Doufáme, že se bude moci zúčastnit i některé z dalších akcí UA!

Místem konání
byl již podruhé
nádherný Hornický
penzion v Bohutíně.

Tématem letošního soustředění byla meditativní shromáždění a úvod do nových podob meditace a meditativních činností, jež mohou obohatit jak osobní život členů, tak shromáždění, do jejichž organizace se zapojí. Na začátku proběhly krátké prezentace, ale většina

víkendu byla zaměřena na praktické činnosti a diskuse. Součástí bylo meditování v přírodě, dynamická meditace a tři další typy meditace, mimo jiné malování a kreslení (zvláště pak vytváření antropografického díla na pozadí klasické hudby). Členové byli rozděleni do tří

„Všem, kdo mají příležitost se duchovních cvičení zúčastnit, bych ráda doporučila, ať tu příležitost „chytnou za pačesy“.“

„kruhů sdílení“. Každá skupina dostala za úkol připravit a prezentovat shromáždění zaměřené na jednu fázi meditace: zklidnění, soustředění a aktivaci myslí.

Pro mne osobně to byla jedna z nejpozbudivějších a nejvíce obohacujících akcí pořádaných UA, jichž jsem se mohla zúčastnit. Cílem soustředění zaměřeného na duchovní praxi

je samozřejmě jiná atmosféra a jiný formát než běžné moduly UA, a tak je mé srovnání možná maličko nespravedlivé – ale toto soustředění bylo skutečně výjimečné. Když na ně vzpomínám, myslím, že k tomu přispěly hlavně čtyři faktory:

Zprvée mimořádně dobře zvolené téma a skvěle sestavený program s výtečně sladěnými prvky. Při odjezdu jsem se cítila uzemněná, klidná a měla jsem pocit lepšího spojení se sebou samou, s ostatními účastníky i s okolním světem. Odjížděla jsem také se spoustou povzbuzujících nových myšlenek a nápadů, které už jsem začala uplatňovat jak v osobním životě, tak při sborových shromážděních.

Druhým faktorem byl relativně malý a stálý počet účastníků. Díky tomu jsme se cítili jako ucelená skupina. Měla jsem skutečně pocit, že nejsme jenom pár jednotlivců: ten víkend jsme byli jako rodina. (A když to píšu, je mně zároveň líto, že se programu nemohlo zúčastnit víc lidí!)

Zatřetí jsme během soustředění dostali příležitost pracovat v malých skupinkách. Bylo velmi prospěšné, že jsme tak mohli probírat různé podněty (včetně úvodního citátu z Chalíla Džibrána), zažívat společné tvoření i společný přínos shromáždění – a to mně připomnělo význam dávání a přijímání ve skupinových projektech. Pomohlo mně to také posílit osobní vazby k lidem v mé

skupině (která na rozdíl od ostatních dvou skupin fungovala v angličtině).

Začtvrté, matka Příroda nás obdařila nádherným letním počasím – takže jsme mohli naplno využívat překrásné okolí penzionu, pobývat na lukách a v lesích. Také jsme měli to potěšení zúčastnit se zábavné a poučné noční procházky kolem místního rybníka s „pozorováním netopýrů“, kterou vedl Roman Figura!

A musím přidat ještě pátý faktor – lidi. Všichni účastníci programů UA jsou mimořádné osobnosti, ale tento víkend by nebyl tím, čím byl, bez zvědavých, láskyplných a zaujatých lidí. Ráda bych tímto poděkovala zvláště Kristýně Ledererové Kolajové a Petru Samojškému za skvělé naplánování, organizaci a realizaci programu; majitelům penzionu za skvělé jídlo a jejich pohostinnost a Štěpánce Karpíškové za výtečné tlumočení – a ochotu chodit se skupinou bláznivých unitářů po lesích.

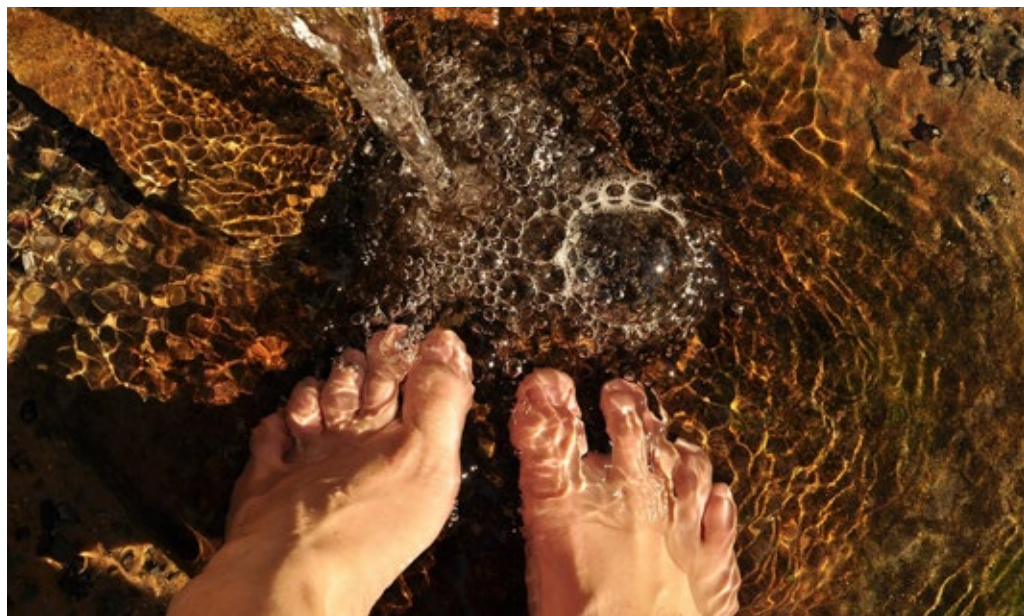
Všem, kdo mají příležitost se duchovních cvičení zúčastnit, bych ráda doporučila, ať tu příležitost „chytnou za pačesy“. Byla jsem na cvičeních podruhé, a už se těším na třetí. Víím, že bez ohledu na téma, počet účastníků, formát, uspořádání a počasí můžu počítat se skutečně mimořádným unitářským zážitkem. A se skutečně mimořádnou skupinou unitářů.

Přeložila Ruth Jochanan Weiniger.

Kult vody: Zázračné a léčivé prameny

Helena Zvolská

Voda je zdrojem veškerého bytí a života na Zemi. Pro naši existenci je naprosto nezbytná – bez ní bychom nepřežili dlouho. Zvláště v době, kdy se planeta potýká se změnou klimatu, suchem, nešetrným hospodařením s vodou a znečištěním vodních zdrojů, bychom si měli vody více vážit a snažit se ji chránit. Některé kultury ji uctívají jako posvátnou a považují ji za stvořitelku života. I v naší tradici najdeme stopy lidové zbožnosti, které se dochovaly v pověstech a legendách o zázračných pramenech a studánkách. Tyto cenné vodní zdroje máme i v naší vlasti, a právě proto bychom se o ně měli důsledněji starat.

„Mnoho náboženských představ je ovlivněno erotickou symbolikou Země-Matky a pramene, který z ní vyvěrá.“ (Foto © pixabay.com.)

VODNÍ SYMBOLIKA

Podle Mircey Eliadeho, rumunského religionisty, vody symbolizují prvotní látku, ze které vznikají veškeré formy bytí a do které se posléze, na konci každého historického nebo kosmického cyklu, opět vracíme.¹

Například ponoření do vody symbolizuje regresi do stavu, kdy žádné životní formy ještě neexistovaly. Toho využívají různé náboženské obřady, během kterých dochází k symbolickému znovuzrození. Příkladem takového obřadu může být křest. Ponoření značí rozpad forem, smývá hříchy a očišťuje a dává nám tak možnost opětovně se začlenit do jednoty. Vynoření z vody je oproti tomu

¹ Mircea Eliade, *Pojednání o dějinách náboženství*, Praha: Argo 2004.

Kittelův dům v minulosti sloužil jako lázně, byla v něm lékárna a ordinace. (Foto © pixabay.com.)

aktem znovuprojevení se životních forem. Ponořením a vynořením tedy opakujeme prvotní kosmogonické události.

Kontakt s vodou bývá spojen s léčením a obnovou, protože po rozpadu následuje znovuzrození. Důsledkem tohoto iniciačního, přechodového rituálu je navýšení živosti a tvořivého potenciálu člověka. Voda zúrodňuje a oplodňuje vše, s čím přichází do kontaktu.

Zajímavé je využívání vody v některých lidových kouzlech a léčebných postupech. „Nenačatá voda“, tj. voda z nové nádoby, neznesvěcená běžným používáním, v sobě soustřeďuje ty vlastnosti Prvotní vody, které podporují vznik života a tvoření.² Léčí, protože opakuje stvoření. Díky kontaktu s vodou, prvotní látkou, je neduh vstřebán, jelikož při něm dochází k rozpadu životní formy a je znovu obnovena jednota.

VODA A JEJÍ PLODIVÝ ASPEKT

Voda je připodobňována k Měsíci. Rytmus vod i Měsíce je totiž řízený stejným procesem, kdy cyklicky vznikají a zanikají veškeré životní formy.

Už v pravěku byl komplex Voda – Měsíc – Žena vnímán jako jediný antropokosmický celek plodnosti.³ Voda je díky své plodivé schopnosti některými archaickými kulturami považována za původce, ze kterého se zrodilo celé lidstvo a svět. Plodivý aspekt vody rovněž znázorňuje kosmogonická symbolika, kdy Nebe objímá a oplodňuje Zemi deštěm, přitom déšť je zde přirovnán k mužskému semeni. Mnoho náboženských představ je ovlivněno erotickou symbolikou Země-Matky a pramene, který z ní vyvěrá.

VÝVOJ KULTU VOD

Počátky kultu vod se datují do neolitu, poté ho převzali Galové, pak Galorománi a od nich je vstřebalo křesťanství. V historii naší společnosti existovalo mnoho kultů, kdy se lidé sdružovali a vykonávali rituály kolem studánek, pramenů či řek. Považovali je za posvátné, jednak kvůli kosmogonickému významu živlu vody, jednak kvůli posvátné přítomnosti zjevené v některém z vodních toků.

Skupinou, která si nesmírně cenila vodních toků, byli například Slované. Kromě stromů

² Mircea Eliade, *Pojednání o dějinách náboženství*, Praha: Argo 2004.

³ Tamtéž.

Počátky kultu vod se datují do neolitu. (Foto © pixabay.com.)

a hájů uctivali i řeky, prameny či jezera, ke kterým přinášeli oběti. Věřili ve vodní duchy, zejména v ženské duchy, jako jsou víly, rusalky, vodní panny a vodní žínky. U většiny slovanských národů se také v mytologii objevuje existence vodníka.⁴ Konkrétně s prameny byly spojovány vodní panny či vodopánky, které podle pověstí bydlely ve vodě v křišťálových palácích, k nimž vedly stezky pokryté stříbrným nebo zlatým pískem. Rády se houpaly na stromech a zpěvem k sobě vábily mládence. Jindy se zjevovaly v průvodu velké vichřice a posílaly na lidi, kteří se z jejich pramene napili, různé nemoci.⁵

Až dodnes se u nás zachoval zvyk otvírání studánek, který má pohanský původ. Při tomto obřadu si dívky zvolily královnu, kterou ozdobily květinovým věncem a stuhami. S proutky v rukou pak obcházejí pole a za zpěvů a proseb žádaly o zajištění úrody. Obvyklé bylo čištění studánek, zdobení domů proutky a slavnostní

vyhánění dobytka na pastvu. Tento obřad v sobě zahrnoval nejenom péči o prameny, ale i přivítání jara. V křesťanské době byl tento zvyk překryt obřadem svěcení studánek, nicméně lidové zvyky na mnohých místech přetrvaly.⁶

Díky šíření a upevnění křesťanství byla místa často zasvěcována světcům a byly s nimi spjaty různé legendy. Nejčastěji se prameny zasvěcovaly sv. Janu Nepomuckému, který se pokládá za patrona všech, kdo něco činí s vodou, ale také s tajemstvím a mlčenlivostí. Dále se hojně zasvěcovaly sv. Janu Křtiteli, sv. Anně či Panně Marii, která se v blízkosti pramenů zjevovala, nebo tu došlo k zázračným uzdravením.⁷

Víru v moc zázračných pramenů dokládají i nejrůznější pohádky vyprávějící o živé vodě, která uzdravuje a oživuje. Pocházejí pravděpodobně z pohanského období.

Je tedy zřejmé, že kult vod je pevně zakořeněn v naší kultuře. Žádná náboženská revoluce, perzekuce či jiné vlivy ho nedokázaly zpřetrhat

4 Zdeněk Váňa, *Svět slovanských bohů a démonů*, Praha: Panorama 1990.

5 Petr Kovařík, *Naše studánky: Pověsti – legendy – místopis*, Praha: Euromedia Group 2019.

6 Tamtéž.

7 Tamtéž.

Byly vytvořeny internetové stránky, kde je studánková mapa zobrazující všechny studánky zaevidované v Národním registru pramenů a studánek.

(Foto

© pixabay.com.)

ani vymýtít, ačkoliv se o to mnozí mnohokrát pokoušeli. K udržování tradice přispěla právě lidová zbožnost, pověsti a legendy o zázračných pramenech a studánkách; díky nim je kult živý i v současnosti.

Prameny mají posvátný, ale i tajemný význam. Svým odvěkým mlčením i darem života vzbuzují věčné otázky, úctu a lásku,

tajemství, které nepřestává vzrušovat i lákat.⁸

LEGENDA O SEVEROČESKÉM FAUSTOVI A ZÁZRAČNÉ VODĚ

Příkladem takové tajemné legendy je vyprávění o faustovské postavě, lékaři a léčiteli Janu

⁸ Petr Kovařík, *Naše studánky: Pověsti – legendy – místopis*, Praha: Euromedia Group 2019.

Josefu Antonínu Eleazaru Kittelovi, žijícím v 18. století v obci Krásná na Jablonecku. Byl nazýván Faust Jizerských hor či Severočeský Faust. Doktor Kittel měl širokou klientelu z řad chudých i šlechty. K léčení využíval „zázračnou“ vodu ze studánky, která se nachází v sousedství kostela sv. Josefa v Krásné. Jeho úspěchy v léčení, slávu a majetek si ale lidé vykládali po svém, což vedlo ke vzniku mnoha mýtů a pověstí. Doktorova zázračná uzdravení byla chápána jako čarodějnictví a spolčení s ďáblem. Pravděpodobně nejstarší záznam pověsti o doktorovi Kittelovi zaznamenal Josef Virgil Grohmann v *Pověstech z Čech* roku 1863. Uvádí následující vyprávění:

V Šumburku u Malé Skály žil jednou zázračný doktor, který vlastnil knihu, s jejíž pomocí mohl vyvolávat duchy. Měl ji ale společně s mnoha dalšími uloženou ve skříni zamčené na sedm západů. Jednou v neděli se jako obvykle odebral do kostela a klíče nechal doma. Jeho synové je našli, skříň otevřeli a vzali hned první knihu, která jim padla do ruky. Byla to právě ona kniha duchů. Jeden ze synů z ní začal číst, ale jen co přečetl pár stránek, objevil se černý havran a posadil se na římsu u krbu. Vypadal jako havran, ale měl ohnivé drápy i oči. Jak chlapec četl dál, přilétl druhý havran a pak ještě jeden a další, až jich byla římsa plná. Mezitím doktora v kostele přepadl nepopsatelný strach, vyběhl ven a spěchal domů. Už z dálky viděl havrany poletující kolem domu a hned věděl, kolik uhodilo. Vběhl do pokoje, vytrhl dětem knihu z rukou, postavil se k oknu a řekl: „Seberte z mých polí všechno kamení a sneste je na hromadu!“ Ptáci odlétli, doktor se posadil a začal číst pozpátku z knihy to, co četl předtím jeho syn dopředu. Jen co přečetl poslední slovo, zahlédl ptáky vracet se z polí. Když havrani viděli, že doktor už přečetl pozpátku všechna slova a že se všichni modlí, spustili hrozný křik a zmizeli v hromadě kamení, které právě snesli z polí. Doktor pak knihu vzal a spálil ji.

Studánka s léčivou vodou, kterou využíval doktor Kittel, se dodnes zachovala. Údajně má blahodárný vliv na kožní onemocnění, záněty žil či otoky. Díky jejím zázračným účinkům na lidské zdraví byl v její blízkosti postaven Kittelův dům. V minulosti sloužil jako lázně, byla v něm lékárna a ordinace. Nyní je dům zrekonstruován a využíván jako Kittelovo muzeum.⁹

KULT VODY DNES

Dalo by se říci, že na kult vod navazují mnozí lidé, dobrovolníci a ochránci přírody, kteří o studánky pečují, opravují je a čistí. Připomínají tím úctu našich předků k přírodním pramenům, podporují pradávnou tradici, aby studánky mohly dále sloužit lidem a jiným živým tvorům.¹⁰

Díky tomu byly vytvořeny internetové stránky, kde je studánková mapa zobrazující všechny studánky zaedvidované v Národním registru pramenů a studánek.¹¹ V registru je například možné vyhledat tu, která se nachází ve vašem okolí.

Větší zájem veřejnosti o studánkovou vodu a další přírodní bohatství naší Země nám dává jistou naději do budoucna. Snad lidská lhostejnost a neohleduplnost časem nepřevládne nad úctou k jednomu z nejcennějších přírodních darů. Kéž i nadále bude platit Holanovo: Kdo pít chce, musí pokleknouti.¹²

9 Petr Kovařík, *Naše studánky: Pověsti – legendy – místopis*, Praha: Euromedia Group 2019.

10 Tamtéž.

11 Studánková mapa, *eStudánky* [online]. Dostupné z: <https://www.estudanky.eu/mapa>

12 Petr Kovařík, *Naše studánky: Pověsti – legendy – místopis*, Praha: Euromedia Group 2019.

Nerůst: Dobrý život pro všechny v mezích jedné planety

Martin Čech

Příčetné zhodnocení současného stavu naší planety, ale i kvality života celoplanetární lidské i mimolidské populace, vede spoustu lidí k environmentálnímu žalu, apatii či mizantropnímu opovržení člověkem. Nerůstový přístup se dnes dostává do popředí jako optimistická vize udržitelné a prosperující společnosti. Překonání té neudržitelné ale přirozeně nebude jednoduché. Třebaže konkrétních cest, jak takové transformace dosáhnout, známe víc než dost.

Šnečí ulita zprvu roste exponenciálně, v jednom momentu ale její růst ustane, aby ji šnek mohl unést. Nerůstové hnutí říká, že i naše hospodářství by mělo mít takovou velikost, aby ji unesla planeta a zároveň na ní lidé mohli prosperovat. (Foto © pixabay.com.)

„Nemám čas.“ Jak je možné, že je tato fráze v našich životech tak všudypřítomná? Ve 21. století, kdy už nám stroje měly vzít většinu práce. Mašin a algoritmů přitom není málo. Jejich chod udržuje při životě obří infrastruktura, která při spalování fosilních paliv uvolňuje nesmírné množství energie, násobně převyšující tu, kterou by bylo lidstvo schopno vyko-

nat vlastní silou. A přesto jsme přepracovaní a pracovní doby neubývá. Délka pracovního týdne se v Česku výrazně snížila naposledy v 60. letech se zrušením pracovní soboty. Od té doby i přes stále vyšší produktivitu práce neubývá. Čím to je?

Nepracujeme méně, protože investovaná dřina nám dovoluje vytvářet obří materiální

Problém je, u koho se materiální bohatství kumuluje. (Foto © pixabay.com.)

bohatství. Problém je, u koho se toto materiální bohatství kumuluje. Propastná majetková i příjmová nerovnost v jednotlivých zemích i celoplanetárně se stále prohlubuje. Majetek se hromadí především u jednotek procent nejbohatších, kteří pak disproporčně zhoršují stav nejen klimatu. Zatímco celá polovina chudší globální populace by mohla vypouštět emisí ještě násobně více a stále bychom dosáhli na klimatické závazky Pařížské dohody, nejbohatších deset procent přestřeluje limity pro dodržení dohody zhruba desetkrát, nejvyšší jedno procento dokonce třicetkrát. Proto se nám závazkům Pařížské dohody nedaří dostát, třebaže devět desetin populace (vyjma nejbohatší desetiny) by svou uhlíkovou stopou sotva překročilo limit půldruhého stupně Celsia oproti předindustriální době.¹

Materiálně lépe se samozřejmě mají i ostatní. Stále větší auta, obrazovky či šatníky jsou přece

součástí kvalitního života. Naneštěstí je proti nám samotná lidská psychika. Vnímaná kvalita vlastního života a spokojenost se odvíjí relativně od ostatních. Ani obrazovka přes celou zed' a automobil přesahující dvě parkovací místa nám nebudou připadat dostačující, pokud u těch, kteří mají vyšší společenskou prestiž, uvidíme ještě opulentnější výrobky. Okázala spotřeba je sociologický termín, který nám pomáhá pochopit právě tuto dynamiku, kdy nakupujeme stále luxusnější zboží, jen abychom si udrželi totožné postavení v konzumní společnosti. Nadto psychologický pojem hedonická adaptace připomíná, že na každý nový pozitivní i negativní pocit si časem zvykneme. Proto nové věci těší, ale vždy jen krátce po koupi. A to samozřejmě nejsou zdaleka všechny důvody, proč stále vyšší materiální standard nezabezpečuje a vlastně ani nedokáže zabezpečit vyšší psychickou pohodu a spokojenost.

Přesto můžeme najít měřitelnou hodnotu, se kterou koreluje kvalita života napříč státy. Není to ale ekonomický růst, tedy stále se zvyšující produkce zboží a služeb. Je to vlastně

¹ <https://policy-practice.oxfam.org/resources/carbon-inequality-in-2030-per-capita-consumption-emissions-and-the-15c-goal-621305/>

Na obnovitelné zdroje přejít musíme, pokud chceme snížit dopady klimatické změny.

(Foto © pixabay.com.)

nepřekvapivě něco prozaičtějšího, a to rovnost. Právě míra konkrétně příjmové rovnosti napříč společností jde ruku v ruce s kvalitou života, vyjádřenou konkrétně délkou života, zdravím, vzdělaností a dalšími kvantitativními ukazateli. Proto mají ti, kteří žijí v Japonsku nebo ve Skandinávii, vyšší kvalitu života oproti lidem ze Spojených států.²

Navzdory tomu je cílem levicových i pravicových vlád napříč zeměmi honba za růstem hrubého domácího produktu, který výrobu zboží a služeb měří. Alespoň jsme bohatší, třebaže ne každý stejně? Ani to není úplná pravda. Současná materiální a energetická stopa takové spotřeby přestřeluje šest z devíti planetárních mezí,³ aniž by i v těch nejbohatších zemích dovedla zajistit základní potřeby celého obyvatelstva.⁴ Přičemž přesahování pla-

netárních mezí nevede k ničemu menšímu než ke klimatické změně, šestému hromadnému vymírání, vyčerpání reprodukční schopnosti zemědělské půdy a oceánských ekosystémů a dalším důsledkům ohrožujícím naši prosperitu na Zemi.

Honba za ekonomickým růstem navíc disproportionálně dopadá na chudší část populace. Nejenže státy a lidé, kteří ke klimatické změně prakticky nepřispěli, budou dopadům čelit nejvíce.⁵ Světový ekonomický systém byl zeměmi globálního Severu vynucený tak, aby z něj těžili právě ti nejbohatší. Kolonialismus byl postupně nahrazen neokolonialismem a nerovným nastavením hospodářských vztahů prosazovaných ekonomickou a vojenskou silou globálního Severu. To vytváří v mezinárodním obchodu nerovnou směnu, kvůli které celkové ztráty globálního Jihu třicetinasobně převyšují příjmy, které mu v rámci údajné rozvojové pomoci posílá globální Sever. Jsou to proto právě takzvané chudé země, které rozvíjí menšinu těch bohatých, nikoliv naopak.⁶

2 <https://equalitytrust.org.uk/why-more-equality/>

3 https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.adh2458?adobe_mc=MC MID%3D80764956213155347304590268907628024714%7CMCORGID%3D242B-6472541199F70A4C98A6%2540AdobeOrg%7CT-S%3D1694526267

4 <https://doi.org/10.1038/s41893-021-00799-z>

5 <https://wid.world/wp-content/uploads/2023/01/CBV2023-ClimatelnequalityReport-3.pdf>

6 <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2022.102467>

Empirická data potvrzují, že ekonomický růst nutně vede k vyšší devastaci přírody, prohlubuje nerovnosti, nezvyšuje kvalitu života, a dokonce se mu ani nepodaří vymýtit chudobu dříve, než zapříčiní kolaps celého planetárního ekosystému.⁷ Přesto to z politických prohlášení vypadá, že ekonomický růst je tou nejnedotknutelnější modlou, která by měla být ku prospěchu všech. Opozice vůči fetišizaci ekonomického růstu nestojí na žádných konspiračních teoriích. Důvody, proč na vysokých školách vyučujeme ekonomický systém, který není kompatibilní s udržitelností a spravedlností, má detailně zmapované kořeny. Neoklasický ekonomický model, který dnes v ekonomickém myšlení dominuje, vznikl v mocensky silném jádru západních zemí. Argumenty, které zastávají platnost neoklasického přístupu, právě co se týče například udržitelnosti ekonomického růstu, zároveň vycházejí ze zastaralých dat a mnohé neoklasické poučky již byly dávno vyvráceny. Skvěle tento vývoj

výuky a tedy i prosazování současné ekonomické ideologie popsala Kate Raworthová v knize *Ekonomie koblihy*.

Co se nám ale nabízí jako alternativa? Ekonomických škol máme naštěstí spoustu. Nerůst vychází primárně z ekologické ekonomie. Ta vznikla až po té neoklasické, a zatímco neoklasická ekonomie považuje přírodu a společnost za součást ekonomiky, ekologická ekonomie vnímá ekonomiku jako pouhou součást lidské společnosti a tu zase jako složku planetárního ekosystému. To je samozřejmě velmi hrubé odlišení těchto škol, ale popisuje zásadní myšlenkový obrat. Člověk již není vnímán jako všemu nadřazená součást v soukolí ekonomického systému. Lidské bytosti jsou naopak vnímány jako součást v soukolí systému ekologického, na kterém závisí prosperita samotné ekonomiky. Bez přírody by zkrátka žádný člověk nebyl a bez člověka by nebyla jím uskutečňovaná ekonomika. Na reproduktivní schopnosti ekosystémů jsme bytostně odkázáni. Od závislosti na ostatních druzích jsme se nikdy neosvobodili, prosperujeme právě i díky jejich existenci.

Nadto se ekologická ekonomie snaží pochopit ekonomiku v širším kontextu ostatních

⁷ https://www.researchgate.net/publication/362762776_The_Future_Is_Degrowth_A_Guide_to_a_World_beyond_Capitalism

Morálním východiskem pro nerůst je umenšování nadvlády, hýřivosti a násilí. (Foto © pixabay.com.)

oborů, nepoužívá proto pouze tradiční ekonomické nástroje, vedle toho uplatňuje interdisciplinární přístup čerpající zkušenost i z oborů, jako jsou ekologie, environmentalismus, sociologie či fyzika.

BLAHOBYT A UDRŽITELNOST

Nerůstová analýza se snaží komplexně odkrývat kořeny, ze kterých vyvěrají současné ekologické a společenské problémy, jako je již zmíněné přestřelování planetárních limitů při přetrvávající existenci chudoby, prohlubujících se nerovnostech a stagnaci kvality života. Mezi prvotní příčiny „nerůst“ řadí zejména ekonomický systém založený na neustálé expanzi a akumulaci, který je závislý na hierarchickém společenském uspořádání, jež rozděluje lidi do různých více a méně hodnotných kategorií, ať už pro svůj rod, etnicitu nebo původ.

Právě neustálá expanze a akumulace jsou klíčovými jevy, které reprodukuji současný ekonomický systém, jehož cílem je opět jen neustálé rozpínání a hromadění. Půjčování s úrokem, akciové firmy právně zavázány generovat i odlévat zisk, produktivita snižující zaměstnanost, investiční spekulace. Tlaky na růst jsou vlastní současnému ekonomickému systému, který stojí na komodifikaci (vytváření na trhu směnitelného zboží z dříve neobchodovaných statků) a přivlastňování všeho, co bylo kdysi volně přístupné. Takzvaný růstový kapitalistický model stojí na neustálém vytváření umělého nedostatku, který mu umožňuje další zpeněžení a růst. Bravurně a zároveň přístupně tento mechanismus popisuje antropolog Jason Hickel v knize *Less Is More: How Degrowth Will Save the World*. Nerůst je snahou o zvrácení této dynamiky a skrze dekomodifikaci a deakumulaci chce znovu zpřístupnit hojnost všem.

Jádro konfliktu zároveň spočívá i v tom, jak nahlížíme na roli člověka ve světě. Vnímáme sami sebe jako osoby na sobě navzájem závislé, s tendencí ke spolupráci a sounáležitosti ve sdíleném světě, nebo jako nezávislé a navzájem soutěžící individuální postavy oddělené od vnějšího prostředí? Nerůst rozbíjí současnou hegemonii neoliberální ideologie, když rozvíjí ono první východisko. A současné biologické

a ekologické poznání tuto tezi podporuje. Člověk je bytostně závislý na ostatních organismech, vždyť jen díky naší evoluci ve vzájemném spolubytí jsme mohli přežít až doposud. Neustálé hledání rovnováhy mezi soupeřením a spoluprací přivedlo tisíce druhů ke koexistenci tak komplexní, že spolutvoří lidskou bytost. Bez různých organismů, které jsou součástí našich těl, bychom nemohli ani trávit potravu či bojovat proti soupeřivým vnějším narušitelům napadajícím náš imunitní systém.

Taková decentralizace lidského druhu dopaluje všechny, kteří věří v naprostou výjimečnost člověka mezi ostatními tvory a v nepřekonatelnost současného ekonomického systému. Systému, který mimo jiné vychýlil mimořádně stabilní klimatické období holocénu, v němž mohlo prosperovat zemědělství a civilizace. Systému, který nás dovedl na pokraj šestého hromadného vymírání druhů. Systému, který způsobuje zánik celých ekosystémů.

Akademičky a akademici proto v posledních letech čím dál intenzivněji rozvíjejí teorii nerůstu, která kombinuje různé obory. Transdisciplinární přístup snoubící například ekologickou ekonomii, antropologii a environmentální, rozvojová či rodová studia nabízí hutný rámec pro promyšlení demokratičtější, udržitelnější, spravedlivější a blahobytnější společnosti.

AUTONOMIE, DOSTATEK A PÉČE

Ekonom Timothée Parrique nachází v nerůstové teorii tři hlavní morální hodnoty, na kterých podle něj stojí uvažování o svobodnější a udržitelnější společnosti založené na nerůstu.⁸ První je autonomie umožňující zároveň individuální i společenskou svobodu rozhodovat v souladu s vlastním přesvědčením bez vnější nadvlády. Tu nemusí tvořit pouze jiná skupina lidí, může se jednat i o tlak ze strany dominantního způsobu přemýšlení, který máme zvnitřněný. Představa naprosté svobody od veškerých tlaků je samozřejmě naivní, autonomie je ale prostorem pro hledání co nejsvobodnějších rozhodnutí bez vlivů, které si sami skutečně nezvolíme. Autonomie je tak o nastavení pravidel těmi, kteří se jimi následně řídí. Taková emancipující rozhodnutí musí doprovázet rozvázný a kritický dialog. Svobodná společnost

⁸ <https://theses.hal.science/tel-02499463>

Péče patří mezi základní hodnoty nerůstu. (Foto © pixabay.com.)

je přitom podmínkou svobodných jednotlivců a jednotlivců a naopak, jedno nemůže existovat bez druhého. Autonomie je opakem nadvlády.

Druhou hodnotou je dostatek. Snaha o jeho hledání a dosažení má za cíl naplnit potřeby současné generace tak, abychom přitom neomezovali prosperitu generací budoucích. Opakem dostatku je nerovnost v nadbytku jedněch při strádání druhých. Dostatek by měl být podle Parriquea stanovený autonomně, stejně jako míra přípustné relativní nerovnosti. Jako dobrý příklad toho, co již můžeme vnímat jako překročení udržitelné míry nadbytku na úkor ostatních, uvádí takový nadbytek, který by se nemohl stát všeobecným standardem pro všechny ostatní, protože bychom překročili ekologickou únosnost.

Třetí hodnotou je péče, jejímž opakem je vykořisťování a násilí. Společnost je pečující, jestliže její činnost nepřispívá k prohlubování vykořisťování a násilí vůči jiným lidem, ať už uvnitř či vně dané společnosti, ale naopak prohlubuje solidaritu.

Morálním východiskem pro nerůst je proto zjednodušeně umenšování nadvlády, hýřivosti

a násilí, a to právě skrze kultivaci autonomie, dostatku a péče. Tyto centrální morální hodnoty, jak je Parrique definuje, nám pomáhají pochopit a sjednotit mnohdy vágní a širokou nerůstovou literaturu a zároveň ukazují směr při stanovování nerůstových principů ve společnosti. Jak tedy nerůstu dosáhnout?

UDRŽITELNÝ RŮST JE PROTIMLUV

Současné politiky států stojí na představě zeleného růstu. Představě, že můžeme stále exponenciálně zvětšovat naše hospodářství, protože se nám podaří ekonomický růst odpojit od tlaků na využívání materiálů a energií. Příkladem má být odpojení míry vypuštěných emisí skleníkových plynů v nejbohatších státech od růstu hrubého domácího produktu. Toto odpojení, které se některým zemím doposud skutečně podařilo, ani v jedné krajině zdaleka nedosahuje nutné rychlosti pro dosažení pařížských závazků.⁹ A to i přesto, že pro dekarbonizaci již bylo napřeno obrovské úsilí. K odpojení růstu HDP od tlaku na přírodu pak nedochází vůbec,

9 [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(23\)00174-2](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(23)00174-2)

Pro vzdor neudržitelnému a vykořisťujícímu systému je zároveň žádoucí organizování v zájmových i solidárních hnutích. (Foto © pixabay.com.)

podíváme-li se na materiálovou stopu, která s ekonomickým růstem de facto koreluje.¹⁰

Zkrátka čím víc ekonomicky rosteme, tím víc přírodních zdrojů využíváme. Snižování vypouštěných emisí jde pak na úkor vyšší materiálové náročnosti obnovitelných zdrojů energie. Na obnovitelné zdroje samozřejmě přejít musíme, pokud chceme snížit dopady klimatické změny. Růstová ekonomika si však každý rok žádá další a další energetické vstupy, které musíme obnovitelnými zdroji vykryt, čímž efektivně maří naše snahy o přechod. I proto doposud všechny zapojené obnovitelné zdroje energie pouze vykrývají nárůst spotřeby energie, aniž bychom globální fosilní energii tou obnovitelnou nahradili.¹¹

Proč tedy taková obsese růstem? Na růstu jsme se totiž stali závislí. Když naše ekonomika nevykazuje exponenciální růst, přestává prosperovat a hroutí se. Stabilitu zajišťuje pouze její neustálé bobtnání. Je přitom naprosto jedno, co se vyrábí, musí toho být ale čím dál více, aby se mohly vyplácet dividendy, splácet dluhy, tvořit pracov-

ní místa a tak dále. Státy, firmy i jednotlivkyňe a jednotlivci neprosperují, když neroste ekonomika, která je na růstu závislá. Růstové závislosti se proto musíme zbavit. Naneštěstí to neznamená nic menšího, než nakonec kompletně změnit cíl a mechanismy současného ekonomického systému. Pokud ale chceme žít v udržitelné společnosti, kde mohou naplnit své materiální i nemateriální potřeby všichni, a nikoliv stále se ztenčující menšina při rozevírajících se nůžkách nerovnosti¹² a dopadech klimatické změny na stále větší počet lidí,¹³ nezbyvá nám nic jiného.

JAK DOSÁHNOUT NERŮSTU

Potřebujeme udržitelný nerůst. To neznamená stagnaci a konec pokroku, naopak. Ekonomický růst v různých oblastech dokonce pokroku brání, protože cíl naplnění lidských potřeb vystřídal cíl naplnění tužeb, třebaže často jen úzké menšiny. Nerůst dává do středu svého zájmu naplnění základních lidských potřeb a teprve poté naplnění

¹² <http://digamo.free.fr/piketty14.pdf>

¹³ <https://www.theguardian.com/environment/ng-interactive/2021/oct/14/climate-change-happening-now-stats-graphs-maps-cop26>

¹⁰ <https://doi.org/10.1038/s41467-020-16941-y>

¹¹ <https://doi.org/10.1016/j.jerss.2019.01.008>

tužeb v rámci planetárních limitů. Stejně tak podpora technologického pokroku je součástí nerůstu, technologie by ale měly přispívat k udržitelnosti a společenské spravedlnosti, nikoliv naopak.¹⁴

Nevyhnutelný zřejmě bude i růst některých sektorů ekonomiky. Obnovitelné zdroje energie, regenerativní zemědělství či pečující profese jsou příklady oblastí, které budou muset narůst, jestliže chceme zajistit představené cíle. Úhrnně se ale zdá žádoucí, aby se celková ekonomika zmenšila. Nabízí se soustředit se na ty sektory, které můžeme označit za luxusní, tedy lidé je konzumují, pouze pokud mají nadbytek, a zároveň jejich spotřeba nejvíce přispívá k ekologické devastaci. I na to již máme empirická data, která dovolují tyto sektory odhalit.¹⁵

Tradičně tam spadá průmysl automobilový, letecký, masný a rychlé módy. Neznamená to tyto sektory nakonec zcela odstavit, jako nyní správně činíme s tím fosilním. Mělo by být ale předmětem autonomní diskuze, jaký je dostatek jejich produkce. Rapidní snížení právě těchto oblastí výměnou například za dopravu hromadnou, rychlovlaky, biopotraviny s vyšším rostlinným podílem a kvalitní oblečení, které vydrží, se zdá být jednoduchou cestou zpět do bezpečných planetárních limitů, v nichž bychom mohli znovu prosperovat.

Transformace výroby ale sama o sobě růstovou závislost nezvrátí. Budeme potřebovat zavést opatření, která nám dovolí prosperovat i v post-růstové ekonomice. Tady se dostáváme k nerůstovým opatřením na zkracování pracovní doby, univerzálním základním službám, zaručeným zeleným pracovním místům, právu na opravu, knihovnám sdílených věcí, k omezení konzumní reklamy, zavedení alternativního indikátoru prosperity, k maximálnímu příjmu a dalším návrhům. V nerůstové literatuře můžeme najít půl tisícovky nejrůznějších opatření¹⁶ a skrze autonomní rozhodnutí bychom si měli zvolit, která opatření a v jaké podobě zavedeme. Rozhodně totiž není nutné ani žádoucí prosadit všechna opatření

přesně tak, jak jsou předkládána v nejrůznějších textech, které se věnují nerůstu. Nerůstová společnost by měla prosazovat udržitelnost, kvalitní život, spravedlnost a demokracii. Právě pro onen poslední dílek není možné předkládat konkrétní podobu nerůstové společnosti, lze pouze navrhnout možné cesty a výsledný obraz pak musí být součástí demokratické diskuze.

Některé navrhované politiky však skrývají silný potenciál. Zkracování pracovní doby a politika zaručených zelených pracovních míst umožňují čelit nezaměstnanosti a podporovat kvalitní život v demokratickém pracovním prostředí. Politika univerzálních základních služeb usiluje o prosazení práva na bydlení, dopravu a komunikaci podobně, jako se nám v Česku již historicky podařilo prosadit právo na zdravotní péči a vzdělávání. Rozšíření těchto základních materiálních práv sníží ohrožení jejich finanční nedostupností, která žene lidi k delší pracovní době a výrobě čehokoliv jen proto, že například skrze manipulativní reklamu či výše zmíněnou okázalou spotřebu zboží najde odbytu.

Podobně transformativní může být zavedení právní formy neziskového podnikání, které je kompatibilní se současným ekonomickým systémem až na výjimku, že všechen zisk po zaplacení nákladů na materiály či mzdy je právně zavázán k investici do společenského či environmentálního cíle takové firmy. Zisk tak není přivlastněn akcionářstvem či majitelstvem, ale slouží například ke zkvalitnění a zlevnění výroby či pro rozvoj sektorů, které samy o sobě nejsou profitující. Alokace by byla zcela na dané firmě, ať už by se jednalo o pomoc lidem v nouzi či financování péče o ekosystémy. Podobné firmy již fungují a prosperují, ale jejich rozvoj je na úplném začátku. Vyšší tradici má však model sociálního podnikání, družstev či správcovského vlastnictví. To jsou rovněž skvělé příklady, avšak nakládání se ziskem se zdá být pro osvobození se od závislosti na růstu klíčové. Konkrétní příklady fungujících alternativ je možné najít jak v českém jazyce, tak v českém prostředí.¹⁷

Nerůstová opatření mají obří potenciál zkvalitnit život většině lidí.¹⁸ Ostatně podle různých průzkumů veřejného mínění s vybranými nerůstovými

14 <https://monthlyreview.org/2023/07/01/on-technology-and-degrowth/>

15 <https://doi.org/10.1038/s41560-020-0579-8>

16 <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.132764>

17 <https://nerust.cz/alternativy/>

politickými návrhy souhlasí většina dotázaných, ať už z veřejnosti či vědecké obce.¹⁹ Bariérou k jejich prosazení tak zůstává mocenská nerovnováha uzurpovaná těmi, kteří profitují ze současného nastavení.

ZAČÍT U SEBE, ALE NESKONČIT TÍM

Individuální a systémová změna musí jít ruku v ruce. Pokud chceme žít ve svobodnější společnosti, jakou předkládá nerůst, musíme balancovat mezi individuální a systémovou linkou. Samozřejmě můžeme omezit vlastní spotřebu obezřetným zvážením přínosů a dopadů nákupů, pořizovat si věci z druhé ruky a on-line bazarů, sdílet to, co používáme zřídka, mezi přáteli nebo v rámci bytové jednotky či ulice. Začít se řídit podle certifikátů ekologického zemědělství, energetické třídy, opravitelnosti, důstojných pracovních podmínek či původu. Takových příkladů je nespočet, změna nákupního chování má ale velmi omezený potenciál transformativní změny. Představa, že tohle je jediný způsob změny systému, doplněný o příležitostné volby demokratického zastupitelstva, je zavádějící a hraje do karet udržení statu quo.

Tvořit nerůstovou společnost už dnes může také znamenat práci v podnicích, které naplňují nerůstové principy, a to nejen tím, co a jak vyrábí, ale také jakým způsobem rozhodují. Demokracie na pracovišti je součástí autonomní společnosti. Firmy, které aplikují sebeřízení, sociokracii či jiný nehierarchický model rozhodování bez šéfства, dokazují, že hierarchie není nutně efektivnější ani spolehlivější. Družstevní vlastnické modely se v Česku osvědčují už od 19. století a prosperovaly až do jejich zprofanování autoritářským socialismem v polovině 20. století. Jejich zakládání však zdaleka není přístupné všem. Samozřejmě můžeme takové byznysové modely opět podporovat i tím, že jejich výrobky a služby upřednostníme před těmi neudržitelnými. A to je pouze malý díl možného prosazování ekonomické demokracie vedle té běžnější, politické.

Prosazování zájmu širších vrstev obyvatelstva v práci úspěšně demonstruje také odborové organizování, rovněž zprofanované bývalým režimem a nyní žalostně chybějící, jakkoliv jsou to právě odbory, které přispívají k dosahování kvalitnějších pracovních podmínek.²⁰ V Česku jsou však dnes

zákonem strukturálně znevýhodněné.²¹

Prosazení širších politických transformativních návrhů částečně vyjmenovaných výše, jejichž některé protoverze jsou již představené²² či situované²³ i pro české prostředí, podmiňuje existence solidárních ekonomik, které jsou příkladem dobré a fungující praxe a jež najdeme i v tuzemsku. A vlastní zkušenost s tím, že jiný svět je možný, je klíčovou podmínkou pro prosazování nového ekonomického modelu. Těžko si totiž můžeme představit společnost založenou na spolupráci a solidaritě, pokud celý svůj školní i pracovní život trávíme v soupeřivém a hierarchickém prostředí.

Pro vzdor neudržitelnému a vykořisťujícímu systému je zároveň žádoucí organizování v zájmových i solidárních hnutích, která prosazují dílčí zájmy, ať už právě v rámci odborů, nebo třeba skrz nájemnická, klimatická, feministická či dekolonizační hnutí aktuálně činná i v Česku. Taková hnutí jsou zároveň prostory pro praktikování nerůstové autonomie a péče.

Výše uvedené příklady mohou demonstrovat vybrané konkrétní kroky vstřícnější společnosti, zároveň ale všechny z nich stojí na různých předpokladech a nárocích. Vyžadují budto finanční kapitál, dostatek volného času nebo určitou míru již nabytých znalostí. Všechny tyto tři faktory současný systém umenšuje a tím podřívá snahy o změnu. Nakonec tak musí být svobodným rozhodnutím každé a každého, kam může a chce napřít svou vůli a energii pro směřování světa směrem, který je pokud možno udržitelnější, spravedlivější, svobodnější a blahobytnější pro všechny z nás. Autonomie, dostatek a péče jsou přitom skvělým hodnotovým rámcem, z něhož lze vyjít a k němuž zároveň směřovat.

20 <https://www.etui.org/publications/benchmarking-working-europe-2021>

21 <https://denikalarm.cz/2023/03/ceske-odbory-jsou-proti-svym-zapadnim-protekskum-strukturalne-znevychodnene/>

22 <https://www.amo.cz/cs/klimatym/scenar-spolecenske-transformace-pro-udrzeni-globalniho-otepleni-pod-15-c-predstaveni-reflexe-kritika/>

23 <https://re-set.cz/download/Publikace/Pr%C3%A1ce%20pro%20budoucnost.pdf>

18 <https://www.nature.com/articles/d41586-022-04412-x>

19 <https://www.jasonhickel.org/blog/2023/11/24/how-popular-are-post-growth-and-post-capitalist-ideas>

Nerůstový kolektiv: Čas dorůst

Knižní recenze

Matěj Čihák

Český nerůstový kolektiv, provozující webové stránky nerust.cz, vydal v roce 2022 knihu o filozofii nerůstu s názvem *Čas dorůst*, s podtitulem *O dobrém životě dostupném pro všechny v rámci planetárních limitů*. Kniha je jakýmsi náhledem do nerůstu a do situace globální environmentální a sociální krize, které v dnešní době všichni čelíme. Hledá a nabízí z ní východiska. Kniha je živá, pestrá a barevná. Má mozaikovitou strukturu, kde se úvahy a analýzy střídají s rozhovory, básněmi, písňovými texty i fakty. Kniha má výrazně propracovaný grafický aspekt, pracuje s barevnou hravostí, s obrázky a s celkovou vizuální strukturací textů, což činí čtení živějším. Hlavním vizuálním „patronem“ knihy je šnek – „totemové zvíře“ nerůstového hnutí.

Čas dorůst se věnuje kritice (ne)fungování společnosti zaměřující se na růst a nabízí a hledá alternativy. Věnuje se například i kritice tzv. „zeleného růstu“ jako nedostatečného (pokusu o) řešení aktuální krize. Zkoumá otázky základního nepodmíněného příjmu a maximálního příjmu, vztahu mezi globálním Severem a Jihem nebo péči jako vyvažující hodnotou proti hodnotám práce a výkonu. Zamýšlí se i nad možnostmi nerůstového byznysu, který by neměl být „oxymorónem, ale samozřejmostí“. Zajímavou součástí knihy je i rozhovor s investorem, který prošel „obrácením“ a od života zaměřeného na růst a vydělávání peněz na burze se postupně začal přiklánět k nerůstu a lidštějšímu pojetí světa i svého vlastního života.

V knize se objeví básně japonského básníka Nanaa Sakakiho (1923–2008), volně přináležejícího k okruhu americké beat generation, jakožto i písňové texty nezávislého švýcarského písničkáře Maniho Mattera (1936–1972). V jedné z nich Mani Matter říká:

„Jen neříkejte mi že o jiném nesmím snít
já jenž musím v práci kmitat jako myš
v té práci kde jsi pouhý bezejmenný závit
kde je rozum jaksi navíc sami řeknou ti co
smíš

Čas dorůst
představuje
filozofii nerůstu
velmi živou – jak
teoretickou, tak
i uměleckou –
formou.

(Fotografie převzata
z databazeknih.cz.)

a kdo na okamžik poleví klidně vylíjou ho
to za tímhle že jdem víc než pět tisíc let
dlouho

Jen neříkejte mi že o jiném nesmím snít
než o čtrnácti dnech dovolené u moře
kde pod palmami člověk má číst detektivní
román

aby na chvíli svět viděl pestře jen ne ponuře
ale zpátky domů stejně mdlého dovezou ho
to za tímhle že jdem víc než pět tisíc let
dlouho“.

Čas dorůst si lze zdarma stáhnout ve formátu PDF zde:

https://drive.google.com/file/d/1lq1p_kq-K7WMxlqoPJVXsh_APo9v_BiPH/view.

Fyzický výtisk knihy si lze objednat zde:
<https://www.darujme.cz/cas-dorust>.

Tvůrčí život | ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ | Ročník 13, 2024, číslo 4**Vydává:**

Náboženská společnost českých unitářů, Karlova 186/8, 110 00 Praha 1, IČ: 00460524
Vychází 5x ročně.

Redakce:

Kristýna Ledererová Kolajová, Matěj Čihák

Na čísle redakčně spolupracovali:

Ruth Jochanan Weiniger, Kateřina Höferová

Jazyková korektura:

Jarmila Colombo

Grafická úprava a sazba:

Tomáš Dušek – PunxPress

Tisk:

ON tisk, s. r. o., Křesomyslova 384/17, 140 00 Praha 4

Kontakt:

kristyna-ledererova@unitaria.cz

Registrováno pod č. MK ČR E 20775.

ISSN 2336-1107

Informace o našich autorech najdete na webu NSČU, v sekci Tvůrčí život, podsekcí O autorech:
unitaria.cz/tvurci-zivot/autori.

Za původnost a věcnou správnost příspěvků odpovídají autoři. Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele. Všechna práva k obsahu příspěvků náležejí autorům a jakékoli jejich další užívání musí být v souladu s autorským zákonem.

Obrázek na první straně obálky: Unitáři v době internetu © pixabay.com.

Obrázky na třetí straně obálky: Z letního tábora © KLK.

Obrázek na čtvrté straně obálky: Rozdělená společnost © pixabay.com.

